

Barnehusevalueringen 2012

DELRAPPORT 2

*En undersøkelse blant barn og pårørende, jurister og politifolk,
samt ledere og ansatte*

KARI STEFANSEN, TONJE GUNDERSEN & ELISIV BAKKETEIG



RAPPORT

NR 9/12

Barnehusevalueringen 2012

Delrapport 2

En undersøkelse blant barn og pårørende,
jurister og politifolk, samt ledere og ansatte

KARI STEFANSEN
TONJE GUNDERSEN
ELISIV BAKKETEIG

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring
NOVA Rapport 9/2012

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) ble opprettet i 1996 og er et statlig forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Instituttet er administrativt underlagt Kunnskapsdepartementet (KD).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester.

Instituttet har et særlig ansvar for å

- utføre forskning om sosiale problemer, offentlige tjenester og overføringsordninger
- ivareta og videreutvikle forskning om familie, barn og unge og deres oppvekstvilkår
- ivareta og videreutvikle forskning, forsøks- og utviklingsarbeid med særlig vekt på utsatte grupper og barnevernets temaer, målgrupper og organisering
- ivareta og videreutvikle gerontologisk forskning og forsøksvirksomhet, herunder også gerontologien som tverrfaglig vitenskap

Instituttet skal sammenholde innsikt fra ulike fagområder for å belyse problemene i et helhetlig og tverrfaglig perspektiv.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA) 2012
NOVA – Norwegian Social Research

ISBN (trykt utgave): 978-82-7894-434-9
ISBN (elektronisk utgave): 978-82-7894-435-6
ISSN 0808-5013

Illustrasjonsfoto: © colourbox
Illustrasjonsfoto: Gustav Vigeland. Motiver i smijernsport © Vigeland museet/Bono 2012
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00
Telefaks: 22 54 12 01
Nettadresse: <http://www.nova.no>

Forord

Denne evalueringen er gjennomført på oppdrag fra Politidirektoratet, og publiseres som delrapport 2 av Barnehusevalueringen 2012 – den første evalueringen av barnehusenes virksomhet siden de ble etablert.

I rapporten belyser vi ordningen med barnehus sett fra ulike aktørers ståsted: barn og pårørende, jurister og politifolk, samt ledere og ansatte ved barnehusene. Overordnet handler rapporten om hvilken forskjell innføringen av barnehusmodellen har gjort for ivaretagelsen av barn mistenkt utsatt for vold og seksuelle overgrep, og for koordineringen av arbeidet til aktuelle instanser i slike saker. Rapporten peker også på utfordringer knyttet til barnehusenes virksomhet og den organisatoriske forankringen de har i dag.

De politimessige aspektene ved barnehusmodellen behandles i en egen evaluering som Politihøgskolen og NOVA har gjennomført sammen, også denne på oppdrag fra Politidirektoratet (Barnehusevalueringen 2012, delrapport 1). Arbeidet med de to evalueringene har løpt parallelt, dvs. at datainnsamlingen i de respektive prosjektene har foregått omtrent på samme tid. Samlet gir de to evalueringene et bredt bilde av hvordan den norske barnehusmodellen fungerer – sett fra ulike perspektiver og fra ulike aktørers side. Fordi rapportene også skal kunne leses hver for seg, er det noe overlapp mellom dem.

Parallelt med de to evalueringene har en arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet utarbeidet forslag til endringer i dommeravhørsfor-skriften. Det har vært et mål at disse to prosessene skulle være samkjørte. Arbeidsgruppen har derfor fått formidlet resultater fra begge evalueringer underveis i sitt arbeid. Evalueringene er også gjort tilgjengelig for høringsinstansene til forslaget.

NOVAs evaluering har hatt en ramme på i overkant av ni månedsverk. Forskerne som står bak rapporten, har jobbet som et team gjennom hele prosjektperioden. Kari Stefansen og Tonje Gundersen har imidlertid hatt hovedansvaret for å føre rapporten i pennen.

Vi ønsker å takke ledere og ansatte ved barnehusene for imøtekommenhet og hjelp med datainnsamlingen. Vi takker også Hilde Aamodt og Nanna Gulbrandsen ved NOVA for hjelp med utsending av spørreskjemaer og dataregistrering. Flere forskere ved NOVA har lest og kommentert rapporten underveis. Vi vil takke våre kolleger i Seksjon for barn og barnevernforskning samt Gunhild R. Farstad og Åse Strandbu for mange gode innspill. Sistnevnte har vært intern kvalitetssikrer. Feil og mangler står for vår regning.

Vi vet at mange har ventet på de to evalueringene – ikke minst de ansatte og lederne på barnehusene. Det er vårt håp at vi har ytt det viktige arbeidet som gjøres ved barnehusene, rettferdighet gjennom vår evaluering, og at den kan komme til nytte i arbeidet med å videreutvikle barnehusmodellen til det beste for barn og unge som er utsatt for vold og overgrep.

Oslo, august 2012

Kari Stefansen, Tonje Gundersen og Elisiv Bakketeig

Innhold

Oppsummering	7
 1 Bakgrunn og problemstillinger	 15
Innledning.....	15
Opprettelsen av barnehusene	18
Organiseringen av rapporten.....	24
 2 Metode og materiale	 27
Innledning.....	27
Barnematerialet.....	27
Voksenmaterialet	29
Andre aktører	31
Lederne og de ansatte.....	32
Tingretter som ikke bruker barnehus.....	33
Datamaterialets begrensinger	33
Anvendelse og framstilling.....	35
 3 Presentasjon av barnehusene	 36
Innledning.....	36
Barnehuset i Oslo	37
Barnehuset i Trondheim	39
Barnehuset i Kristiansand.....	42
Barnehuset i Hamar.....	43
Barnehuset i Bergen	45
Barnehuset i Tromsø	47
Likheter og forskjeller mellom barnehusene	49
 4 Barnehusenes oppgaver – fellestrekk og variasjon	 52
Innledning.....	52
Forberedelsesfasen	53
Dommeravhørsfasen	58
Oppfølgingsfasen.....	64
Likheter og forskjeller mellom barnehusene	69
Avslutning.....	71
 5 Organisatorisk forankring, styringsstruktur og kompetansesenterrollen	 74
Innledning.....	74
Organisatorisk forankring.....	74
Overordnet styring	76

Kompetansesenterrollen	80
Avslutning	85
6 Barns erfaringer og synspunkter	87
Innledning	87
Gruer barn og voksne seg på forhånd?	89
Opplevelsen av reisetiden	92
Er barn og voksne informert om det som skal skje på barnehuset?	94
Opplevelsen av dommeravhøret	96
Opplevelsen av den medisinske undersøkelsen	99
Ivaretagelsen gjennom dagen	100
Avslutning	110
7 Jurister og politifolks synspunkter på ordningen med barnehus	113
Innledning	113
Barnehus som ramme for dommeravhør	114
Barnehuset som ramme for medisinsk undersøkelse	117
Barrierer mot bruk av barnehus	119
Ivaretagelsen av det rettslige perspektivet	122
Styrker og svakheter ved dagens barnehusmodell	126
Avslutning	129
8 Jurister og politifolks synspunkter på ordningen med dommeravhør	131
Innledning	131
Bør barnehus brukes i alle saker?	132
14-dagers fristen for gjennomføring av dommeravhør	135
Hvem bør kunne gjennomføre dommeravhør?	137
Gjentatte avhør	142
Barnevernets adgang til bisitterrommet	144
Bruk av videokonferanse ved dommeravhør	146
Bør noe endres i måten dommeravhør gjennomføres i barnehus?	148
Avslutning	149
9. Konklusjoner og anbefalinger	151
Innledning	151
Barnehusenes ressursituasjon	152
Variasjonen mellom barnehusene	154
Møtet mellom rettssystem og behandlingsapparat	156
Avslutning	157
Summary	159
Referanser	161
Vedlegg 1: Informasjonsbrev til barnehusene	163

Oppsummering

Om evalueringen

Foreliggende evaluering er gjennomført på oppdrag fra Politidirektoratet, og publiseres som en av to delrapporter av *Barnehusevalueringen 2012*. Den andre delrapporten publiseres i Politihøgskolens rapportserie (Bakketeig m.fl. 2012). Barnehusevalueringen 2012 er den første systematiske evalueringen av barnehusenes virksomhet.

Ordningen med barnehus

Ordningen med barnehus ble iverksatt i 2007 for å bedre ivaretagelsen av barn og unge under 16 år samt voksne med psykisk utviklingshemming som er mistenkt utsatt for vold eller seksuelle overgrep og der saken er anmeldt til politiet. Den norske barnehusmodellen er inspirert av lignende ordninger i andre land, men har også særtrekk når det gjelder både organisering og innhold.

Kjernevirksomheten til barnehusene er knyttet til saker der det skal gjennomføres dommeravhør på barnehuset. I slike saker skal barnehusene både legge til rette for gjennomføringen, ivareta barn og pårørende, samt påse at barn som har behov for det får den oppfølgingen de trenger i etterkant. I tillegg skal barnehusene drive med kompetansebyggende virksomhet – både eksternt og internt.

Problemstillinger og empirisk materiale

Overordnet handler denne delrapporten om hvilken betydning innføringen av barnehusmodellen har hatt for ivaretagelsen av barn mistenkt utsatt for vold og seksuelle overgrep, og for koordineringen av arbeidet til aktuelle instanser i slike saker. Rapporten peker også på utfordringer knyttet til barnehusenes virksomhet og den organisatoriske forankringen de har i dag.

I rapporten belyser vi ordningen med barnehus sett fra ulike aktørers ståsted: barn og pårørende, jurister og politifolk, samt ledere og ansatte ved barnehusene. Det empiriske grunnlaget er spørreskjemaundersøkelser og kvalitative intervjuer. Evalueringen omfatter seks av syv eksisterende barnehus: barnehusene i Oslo, Trondheim, Kristiansand, Hamar, Bergen og Tromsø, som alle ble etablert i perioden 2007–2009.

Organisering, bemanning og dekningsområde

Barnehusene er organisatorisk tilknyttet det politidistriktet de er lokalisert i. Koordinerende myndighet er Politidirektoratet. Barnehusene får sine midler via rammeoverføringen til politidistriktene. På bemanningssiden har barnehusene en leder, et team av rådgivere/behandlere samt merkantilt personale som blant annet har ansvar for å ivareta de tekniske oppgavene under avhør. Både ledere og rådgivere har høy kompetanse og relevant tidligere erfaring. Barnehusene dekker store geografiske områder. Befolkningstallet i regionene varierer betydelig.

Nøkkeltall

Basert på opplysninger fra barnehusene kan virksomheten i 2011 i korte trekk beskrives slik:

- I alt ble det gjennomført 1605 dommeravhør ved de seks barnehusene som inngår i evalueringen. I tillegg ble det gjennomført 73 andre avhør, i all hovedsak politiavhør med unge i alderen 16–18 år. Antall avhør ved barnehusene varierte fra 535 til 139. Med ett unntak (barnehuset i Bergen) var antall avhør høyere enn året før ved samtlige barnehus. Det foretas få avhør med voksne psykisk utviklingshemmede. I alt ble det gjennomført 32 slike avhør.
- Totalt ble det gjennomført 224 medisinske undersøkelser ved de seks barnehusene som inngår i evalueringen. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 13 prosent av avhørene (dommeravhør og politiavhør) som ble foretatt på barnehusene dette året. Andelen avhør der det ble gjennomført medisinsk undersøkelse, varierte mellom 18 og 5 prosent for de ulike barnehusene.
- «Dekningsgraden» for dommeravhør, dvs. andelen dommeravhør foretatt på barnehuset av samtlige dommeravhør i barnehusets dekningsområde, varierte mellom 93 og 43 prosent for de ulike barnehusene. Den varierte også betydelig mellom politidistrikt som tilhører samme barnehus – fra null til 100 prosent.
- Andelen barn som fikk oppfølging på barnehuset minst tre ganger varierte mellom barnehusene – fra ca. en fjerdedel til under ti prosent.

Barnehusenes saksrettede arbeid

Barnehusenes saksrettede arbeid kan deles inn i tre faser: forberedelsesfasen, dommeravhørsfasen og oppfølgingsfasen. Barnehusene ivaretar mange ulike oppgaver i hver fase, men intensiteten i arbeidet varierer mellom barnehusene. Oppsummert viser analysen at:

- Oppgavene barnehusene ivaretar i forberedelsesfasen handler om koordinering, risikovurdering samt kartlegging av barnets behov under avhøret. Dersom barnet har særlige behov, kan også veiledning av politiavhøreren inngå.
- Oppgavene barnehusene ivaretar i dommeravhørsfasen, handler om ivaretagelse av barn og pårørende ved ankomst til barnehuset, observasjon av barnet under dommeravhøret og ivaretagelse av barnets pårørende under dommeravhøret.
- Barnehusenes viktigste rolle i oppfølgingsfasen er å sørge for at tiltaks-kjeden for barnet henger sammen. Hva som konkret blir barnehusets oppgave vil blant annet variere med barnets oppfølgingsbehov, hva slags tilbud barnet har allerede, og hva det lokale hjelpeapparatet kan bidra med.
- Når forberedelsesfasen, dommeravhørsfasen og oppfølgingsfasen ses i sammenheng, finner vi at graden av intensitet varierer betydelig mellom barnehusene: fra lav til høy intensitet i alle faser. Et annet funn er at barnehusene ikke kan grupperes i ulike modeller eller varianter. Det er heller ikke slik at barnehus med ledere med en fagbakgrunn skiller seg systematisk fra barnehus med ledere med en annen fagbakgrunn.

Organisatorisk forankring og styringsstruktur

Forankringen i politidistriktene – og mangelen på et overordnet styringsnivå – gir utfordringer knyttet til økonomi og samordning barnehusene imellom. De ulike økonomiske rammene barnehusene har, gjør målet om enhetlig behandling av saker vanskeligere å nå. Barnehuslederne etterlyser tydeligere retningslinjer for virksomheten, og ønsker seg annen organisering. Et konkret forslag fra barnehuslederne er at barnehusene forankres i Justisdepartementet, med et eget sekretariat. I tillegg foreslås en styringsgruppe med representanter fra de tre impliserte fagdepartementene: Justisdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgs-

departementet. En slik representasjon vil bidra til å sikre balansen mellom de ulike elementene i barnehusmodellen: det strafferettslige sporet, behandlingsspolet og det overordnede hensynet til barnets beste. Styringsgruppen bør ha beslutningsmyndighet i overordnede saker.

Kompetansesenterrollen

Myndighetenes signaler til barnehusene når det gjelder kompetansesenterrollen er lite spesifikke. Barnehusene selv vektlegger denne delen av virksomheten, og mener den også er viktig for deres egen fagutvikling. Samtlige barnehus driver med en rekke aktiviteter som kan knyttes til denne rollen. Stikkord er foredrag, kurs og undervisning, samt konsultasjon og veiledning. Barnehusene tar selv initiativ til ulike fora og aktiviteter, og de inviteres med av andre. For fire av barnehusene er deltakelse i regionale konsultasjonsteam en viktig del av kompetansesenterrollen. Villkårene for å drive med kompetansebyggende virksomhet varierer, og flere av barnehusene opplever at denne delen av virksomheten er under press. Som en følge kan de ansatte miste muligheten til å gjøre erfaringer og bygge nettverk som de kan ha nytte av når barn skal sluses ut til det lokale hjelpeapparatet. Vårt inntrykk er videre at barnehusene ser på kompetansesenterrollen først og fremst som en utadrettet rolle. De er i mindre grad opptatt av å være kompetansesentre for hverandre. En diskusjon som peker seg ut i forlengelsen av dette, er om barnehusene bør ha et større fokus på systematisering av erfaringer og på erfaringsutveksling enn hva de har per i dag.

Barns erfaringer og synspunkter

Hvordan er det for barn å være på barnehuset i forbindelse med dommeravhør? Oppsummert viser analysene at:

- Det er ganske vanlig at barn gruer seg litt til å snakke med politiet om det de har opplevd. Et lite mindretall gruer seg veldig og formidler sterke følelser knyttet til det å snakke med politiet om det de har opplevd.
- For majoriteten av barna er reisetiden til barnehuset relativt kort, under to timer. Det er få barn som opplever reisetiden til barnehuset som en belastning. De som reiser lengst, blir oftere (litt) slitne, men det er få som blir veldig slitne.

- Barna er godt forberedt på hva som skal skje på barnehuset. Ved ankomst blir de fleste også møtt av en ansatt på barnehuset som forteller dem om hva som skal skje i løpet av dagen.
- Barna opplever i all hovedsak møtet med politiet som positivt. Nesten alle oppgir at de fikk sagt det de ønsket å si til politiet, og de aller fleste følte det også som bra etterpå. Noen barn må fortelle om det de har opplevd til politiet flere ganger. De fleste som har gjort det, sier at det var greit.
- Ifølge de voksne opplever barna det som greit og som bra etterpå å bli undersøkt av lege på barnehuset.
- Som en hovedregel blir barna tatt imot når de kommer, og ofte også vist rundt i lokalene. Dagen på barnehuset er som regel ikke veldig lang, og de fleste opplever at tiden går fort. Både barn og voksne liker venterommet. Barna setter pris på at venterommet er pent og hyggelig, at de kan slappe av der, eller holde på med ting som de liker. I åtte av ti tilfeller er det noen som snakker med barnet om hvordan de har det i etterkant av dommeravhøret. Nær to av tre voksne får også tilbud om å snakke med noen.
- Både barn og voksne opplever at barnehuset har ivaretatt dem på en god måte i løpet av dagen. Blant barna svarer to tredjedeler at det var bedre enn de trodde på forhånd å være på barnehuset. Blant de voksne svarer 95 prosent at både barnet og de selv er blitt godt ivaretatt i løpet av dagen, og 91 prosent svarer at de er fornøyd med hvordan dagen på barnehuset har vært. Barna selv trekker fram måten de er blitt møtt på og utformingen av barnehuset som det mest positive med barnehuset. Et annet svar som går igjen er at barnehus er bra for barn.

Jurister og politifolks synspunkter på ordningen med barnehus

Vi har kartlagt hva jurister og politifolk som har erfaring fra barnehus, mener om ordningen. Oppsummert viser analysene at:

- Jurister og politifolk er gjennomgående positive i sin vurdering av barnehus som ramme for dommeravhør. Både barn og voksne blir bedre ivaretatt når dommeravhør foregår på barnehuset enn i domstolen eller hos politiet.

- Jurister og politifolk mener også at de ansatte på barnehusene har høy faglig kompetanse og gjør en god jobb overfor barn og foreldre/pårørende.
- Jurister og politifolk er mer delt i sin vurdering av barnehus som ramme for medisinsk undersøkelse. Mange gir uttrykk for at de ikke har noen mening om dette, særlig blant de som ikke har erfaring fra saker der medisinsk undersøkelse er foretatt på barnehus. Blant de som har slik erfaring, mener åtte av ti det er bedre for barn at den medisinske undersøkelsen foregår på barnehus enn på sykehus.
- Åtte av ti oppfatter ikke lang reisevei som et problem når det gjelder bruk av barnehus i saker fra eget distrikt. Smertegrensen ser ut til å gå ved en reisetid på tre timer eller mer. I gruppen som reiser så lenge, mener et flertall at reisetiden er til hinder for å bruke barnehuset i alle saker fra eget distrikt. Men også blant jurister og politifolk med betydelig kortere reisetid, er det noen som opplever at reisetiden er problematisk.
- Sju av ti mener barneperspektivet og det rettslige perspektivet er godt balansert i barnehusmodellen. Blant de øvrige mener de aller fleste at det er barneperspektivet som får mest fokus. For begge «leire» er rolleavklaring et viktig stikkord. Ni av ti mener samtidig at de ansatte på barnehusene har god rolleforståelse (utsagnet passer godt eller sånn passe) Andelen som svarer at barnehusene har bidratt til bedre rolleavklaring er noe lavere.
- De momentene jurister og politifolk trekker fram som styrker ved barnehusmodellen, korresponderer godt med det som har vært hensikten med etableringen: at alle fagfolk skal samles på ett sted så barnet slipper å reise rundt, og at barnehuset skal styrke kompetansen i fagmiljøet og samordningen av innsatsen til aktuelle instanser. De momentene jurister og politifolk trekker fram som mangler, viser samtidig at barnehusmodellen ikke løser alle utfordringer i arbeidet med volds- og overgrepssaker: manglende kapasitet og lang reisevei, at det er unødig mange aktører involvert samt at barnehusets rolle kan være problematisk. Manglene er altså både av praktisk og prinsipiell art.

Jurister og politifolks synspunkter på ordningen med dommeravhør

Vi har kartlagt hva jurister og politifolk med erfaring fra barnehus mener om ordningen med dommeravhør. Oppsummert viser analysene at:

- Majoriteten (72 prosent) mener barnehus bør brukes ved gjennomføring av alle dommeravhør. Blant de resterende mener de fleste at bruken av barnehus bør vurderes når barnet nærmer seg 16 år, når det er et (perifert) vitne, og når det allerede har et godt oppfølgingstilbud. I slike tilfeller kan det hende at det er bedre at avhørene skjer lokalt.
- Jurister og politifolk mener det er et problem at 14-dagersfristen for gjennomføring av dommeravhør overskrides, og foreslår en rekke tiltak for raskere gjennomføring, inkludert å øke kapasiteten på barnehusene, prioritering av sakene hos politiet og domstolen, forenkling av opplegget og utvikling av tydelige rutiner. Mange foreslår en kombinasjon av ulike tiltak.
- Majoriteten (60 prosent) svarer nei på spørsmålet om andre enn politiet skal kunne gjennomføre dommeravhør.
- Jurister og politifolk er delt i synet på gjentatte avhør. Politiavhørerne er mest positive til at det åpnes for bruk av gjentatte avhør, og henviser til at nyere forskning viser at flere avhør ikke er skadelig for barn, samt at barn trenger tid for å klare å formidle hva de har opplevd. Blant de øvrige skiller dommerne seg ut ved å være særlig negative. Begrunnelsen som oftest trekkes fram av dommerne, er at dagens regel *er* fleksibel, samt at gjentatte avhør som en hovedregel bør unngås av hensyn til barnet.
- Fire av ti har opplevd at en dommer har sagt nei til barnevernets begjæring om adgang til bisitterrommet. Dommernes begrunnelser knytter seg til ulike forhold, inkludert at barnevernets adgang ikke er formelt regulert, at barnevernet ikke har noen rolle i etterforskningen, samt at den ansatte fra barnevernet kan bli innkalt som vitne i saken.
- To tredjedeler mener videokonferanse i forbindelse med dommeravhør er greit. De som har erfaring med bruk av videokonferanse er oftere positive enn de som ikke har slik erfaring. En gjennomgang av begrunnelsene til de som var negative, viser at flere har uklare oppfatninger av hva videokonferanse innebærer. Noen tror at det kun er barnet som er på barnehuset. Motstanden ser ellers ut til å bunne i en bekymring for hva som skjer med kommunikasjonen og samarbeidet partene imellom – der og da og på sikt.

Konklusjoner og anbefalinger

Målene som ble satt for barnehusenes virksomhet, blir oppnådd – på et overordnet nivå. Det er ingen tvil om at barn som blir avhørt på barnehus, blir bedre ivaretatt enn barn som blir avhørt hos politiet eller i den lokale tingretten. Ordningen har også medført større grad av samordning både mellom aktørene på den strafferettslige siden og aktørene på den behandlingssmessige siden. Økt kompetanse i hjelpeapparatet og økt bevissthet i befolkningen er andre sannsynlige effekter. Med utgangspunkt i våre analyser ser vi samtidig to utviklingstrekk som på sikt kan bidra til å uthule ordningen med barnehus, forstått som et helhetlig og til en viss grad standardisert tilbud til barn mistenkt utsatt for vold eller overgrep: det økende misforholdet mellom saksmengde og personalressurser og utviklingen av særegne arbeidsmåter og rutiner ved de enkelte barnehusene.

Når det gjelder ressurssituasjonen, mener vi det bør gjøres en grundig vurdering, og at myndighetene i forlengelse av en slik vurdering også tar stilling til behovet for å opprette flere barnehus. I denne vurderingen må også geografiske forhold inngå. Både for barn og fagfolk ser en reisetid på mer enn tre timer ut til å være problematisk. Når det gjelder mangelen på enhetlig behandling av saker, mener vi det bør gjøres et utviklingsarbeid. Barnehusene trenger retningslinjer for hvilke oppgaver de skal ivareta i de ulike fasene i arbeidet med dommeravhørssakene. Poenget er ikke detaljstyring, men å tilrettelegge for fortsatt høy kvalitet i arbeidet gjennom hele prosessen – til barns beste. Overordnet finner vi at rollekonflikter *ikke* er det som preger barnehusenes virksomhet. Samtidig ser vi at barnehusene fortsatt har noen utfordringer knyttet til rolleavklaring. Vi foreslår tiltak knyttet til opplæring av både ansatte ved barnehusene og jurister og politifolk som er involvert i gjennomføringen av dommeravhør på barnehus.

1 Bakgrunn og problemstillinger

Innledning

Ordningen med barnehus er iverksatt for å bedre ivaretagelsen av barn og unge under 16 år, samt voksne med psykisk utviklingshemming som er mistenkt utsatt for vold eller seksuelle overgrep og der saken er anmeldt til politiet. Felles for disse gruppene er at avhør skal foretas på et utenomrettslig sted, dvs. at den det gjelder skal slippe å møte i retten for å forklare seg. Den norske barnehusmodellen er inspirert av ordninger i andre land, i hovedsak Island, Sverige og USA, men har også særtrekk knyttet til både organisering og innhold.¹

Tanken bak barnehusene er å samle de aktørene som er involvert i saker om vold og overgrep mot barn, under ett tak. Før barnehusene ble opprettet ble alle dommeravhør gjort hos politiet eller ved domstolene, medisinsk undersøkelse ble gjort ved et sykehus i de tilfeller det var behov for en slik undersøkelse, mens ansvaret for videre oppfølging falt på den eller de instanser som ble koplet inn. Mange var kritisk til dette systemet fordi det ble oppfattet som fragmentert og lite barnevennlig. For å bøte på disse forholdene tilbyr barnehusene både dommeravhør, medisinsk undersøkelse og oppfølging/behandling – på ett og samme sted. Det fysiske miljøet ved barnehusene er også utformet med tanke på barns og unges behov.

Barnehusene ble opprettet etter at Stortinget i 2005 fattet vedtak om at det skulle igangsettes et pilotprosjekt med barnehus i Norge. Barnehusene er siden blitt permanente, dvs. at de inngår som en del av den ordinære virksomheten i de politidistriktene de er underlagt. Per i dag er det etablert syv barnehus rundt om i landet, i Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand, Tromsø, Hamar og Stavanger. I tillegg er et åttende barnehus på beddingen i Ålesund.

¹ Ordninger i andre land er beskrevet blant annet av Jackson (2004) Jones m.fl. (2007), Cross m.fl. (2007) Kaldal m.fl. (2010), Åström og Rejmer (2008).

Denne evalueringen omfatter de seks førstnevnte barnehusene – etablert i perioden november 2007 til september 2009.² Evalueringen belyser altså barnehusmodellen mens (de fleste) barnehusene ennå er i en etableringsfase hva angår utviklingen av tilbudet. Når det gjelder Stavanger er vurderingen at dette barnehuset var vesentlig nyere enn de øvrige da evalueringen ble igangsatt (etablert 2010), og at det derfor ikke burde bli inkludert i evalueringen.

Hensikten med evalueringen er å belyse hvordan ordningen med barnehus fungerer sett fra perspektivet til barn og pårørende, jurister og politifolk i ulike roller og barnehusene selv. De to overordnede spørsmålene i evalueringen handler om (1) hvordan barn blir ivaretatt i barnehusene, og (2) hvordan samarbeidet mellom aktørene som er involvert i saker på barnehuset fungerer sett fra både barnehusenes og samarbeidspartnerens side. For å si noe om dette har vi innhentet flere typer empiriske data: Vi har gjennomført spørreskjemaundersøkelser blant barn og voksne som følger barn til barnehus, og blant fagfolk som er involvert i gjennomføringen av dommeravhør på barnehus (dommere, bistandsadvokater, forsvarere, etterforskere, politiavhørere og ansatte i lokalt barnevern). I tillegg har vi intervjuet ledere og ansatte på barnehusene.

I framstillingen skiller vi mellom barnehusmodellen, forstått som den helheten tiltaksmodellen representerer, og (de fysiske) barnehusene, forstått som ulike konkretiseringer av denne modellen. Evalueringen omfatter begge nivåer, men fokuset rettes mer mot barnehusmodellens kvaliteter og dilemmaer, enn hvordan hvert enkelt barnehus fungerer. Et viktig poeng i denne sammenhengen er at hva som fungerer vil variere fordi barnehusenes forutsetninger varierer. Når det er sagt, har vi også vært opptatt av å få fram både likheter og forskjeller mellom ulike barnehus, blant annet når det gjelder hvordan de ulike funksjonene barnehusene er forventet å fylle blir vektlagt. For å unngå en diskusjon om hvilke barnehus som er «best i klassen», har vi valgt å ikke identifisere de enkelte barnehusene. Det er også et poeng at denne evalueringen uansett ikke gir det beste grunnlaget for å

² Bergen ble etablert først (september 2007), deretter fulgte Hamar (desember 2007), Kristiansand (november 2008), Trondheim (februar 2009), Tromsø (mars 2009) og Oslo (september 2009).

trekke slike konklusjoner. Det ville krevd andre data og, ikke minst, en grundig diskusjon av hva som er relevante utfallsmål.

Barnehusenes primære målgruppe er barn og unge under 16 år, samt voksne psykisk utviklingshemmede. Dette henger sammen med lovgivningen. Lovgiver har bestemt at denne gruppen ikke skal møte i retten for å forklare seg, slik vanlig praksis er for fornærmede i straffesaker. Prinsippet om muntlighet og bevisumiddelbarhet er altså fraveket for denne gruppen. Det skal i stedet gjennomføres *dommeravhør* som tas opp elektronisk, og som kan vises i retten dersom det blir aktuelt. Denne regelen er nedfelt i den såkalte dommeravhørsforskriften, som også regulerer hvordan dommeravhør skal gjennomføres – blant annet hvor mange avhør som kan foretas, hvem som skal kunne foreta avhør og hvem som har adgang til se avhøret på video i bisitterrommet mens det foregår.³

Med innføringen av barnehus fikk domstolen et alternativt sted for gjennomføring av dommeravhør. En viktig opplysning er imidlertid at bruk av barnehus til dommeravhør er frivillig for domstolen: Det er dommeren i den aktuelle saken som har beslutningsmyndigheten. En konsekvens av dette er at det fortsatt er stor variasjon mellom tingrettene når det gjelder bruken av barnehus. På den andre siden finnes det nå knapt tingretter som aldri bruker barnehus (Bakketeig et al. 2012, jf. også kapittel 3). Dette betyr videre at det ikke lenger er grunnlag for den typen sammenligning oppdragsgiver opprinnelig ønsket – mellom politidistrikter som bruker og ikke bruker barnehus. Vår evaluering fokuserer derfor i all hovedsak på hvordan barnehusmodellen fungerer når den blir brukt. Fokuset rettes også primært mot saker der det gjennomføres dommeravhør. Som vi vil vise i kapittel 3, gjennomføres det også *politiavhør* med ungdom i alderen 16–18 år ved barnehusene. En viktig forskjell på dommeravhør og politiavhør er at politiavhør ikke fritar den fornærmede for forklaring i retten. Hva vurderingen er når politiavhør med unge i denne aldersgruppen blir gjennomført på barnehus, vet vi ikke. Vi nøyer oss med å påpeke at det er uavklart hva slags rolle barnehusene har overfor unge som er over 16 år, men som omfattes av lovens barnebegrep på 18 år. Hvilken aldersgruppe barnehusene skal dekke

³ Forskrift av 2. oktober 1998 nr. 925 (rundskriv G-70/98).

behandles for øvrig i flere av dokumentene som la grunnlaget for etableringen av barnehusene. Her anføres argumenter både for og mot en aldersgrense på 18 år.

Når det gjelder voksne psykisk utviklingshemmede er erfaringsgrunnlaget for tynt til at vi kan si noe systematisk om hvordan barnehusmodellen fungerer for dem – hvilket var vår ambisjon i utgangspunktet. Det gjennomføres svært få avhør med denne gruppen både i og utenfor barnehus (jf. kap. 3). Barnehuslederne oppgir også at denne gruppen sjelden mottar behandling eller andre former for oppfølging fra barnehusenes side.

Mot denne bakgrunnen rettes vårt hovedfokus mot hvordan ordningen med barnehus fungerer for barn og unge under 16 år. For å lette framstillingen omtaler vi dem som «barn» i denne rapporten, med mindre det er problemstillinger som tilsier at barn som er over en viss alder bør betraktes som «ungdom». Begrepsbruken er i tråd med FNs barnekonvensjon, der barnebegrepet brukes om alle under 18 år.

Som en bakgrunn for problemstillingene vi belyser i rapporten, beskriver vi i det følgende prosessen bak opprettelsen av barnehusene i korte trekk – med utgangspunkt i sentrale dokumenter. En mer fyldig framstilling av denne prosessen finnes i evalueringens delrapport 1 (Bakketeig m.fl. 2012). Her finnes også en gjennomgang av foreliggende forskning om barnehus, primært fra USA og Sverige.

Hensikten med vår framstilling er å få fram hvilke vurderinger som lå til grunn for den modellen som ble valgt, både når det gjelder innhold og organisatorisk forankring. Med dette som bakteppe redegjør vi deretter for de konkrete problemstillingene vi belyser i de ulike kapitlene i rapporten.

Opprettelsen av barnehusene

I 2004 presenterte Redd Barna en rapport hvor de fremmet forslag om å sette i gang et forsøksprosjekt med *Barnas Hus* etter mønster fra det som kalles *Barnahus* på Island, som ble opprettet i 1998 (Skybak 2004). Barnas Hus ble her presentert som et tiltak for barn utsatt for seksuelle overgrep. Den bærende ideen var at fagfolkene skulle komme til barnet og at lokalene skulle være tilpasset barns behov. Som en bakgrunn for forslaget redegjorde man både for forekomsten av seksuelle overgrep, relevante rettsregler samt de ulike

faginstansers rolle i saker der barn er mistenkt utsatt for seksuelle overgrep (politi, barnevern, helsevesen). I rapporten ble det også vist til forskning og annet erfaringsmateriale som stadfestet at måten arbeidet med saker der barn er mistenkt utsatt for seksuelle overgrep var organisert på, ikke var til barnets beste. Blant de tingene som ble påpekt var at lokalene der barn forklarere seg for politiet ikke er tilpasset barns behov, at barn og pårørende ofte må oppsøke mange ulike instanser, at hjelpen barn får er tilfeldig og dårlig koordinert, samt at fagfolk er usikre og ofte har liten kompetanse i å håndtere saker der barn mistenkes utsatt for seksuelle overgrep. En annen bekymring var den store variasjonen i måten slike saker blir håndtert rundt om i landet.

Barnas Hus ble anbefalt å omfatte fire tilbud: dommeravhør, medisinsk undersøkelse, behandling/terapi samt rådgivning/veiledning til barn, pårørende og fagfolk, og følgende ambisjoner ble formulert for tiltaket (Skybak 2004: 50):

1. Bedre og mer helhetlig behandling av barn i saker om seksuelle overgrep
2. Begrense barnets negative opplevelser av en etterforskning/behandling
3. Bedre ivaretagelse og trygghet for pårørende
4. Bedre arbeidssituasjon for politiet, barnevernet og andre i hjelpeapparatet grunnet mer trygghet og kompetanse
5. Gode tekniske løsninger for den medisinske undersøkelsen og dommeravhøret, som bidrar til å sikre bevis i en eventuell straffesak.

Det ble lagt til grunn at Barnas Hus skulle ta imot anmeldte saker om seksuelle overgrep mot barn under 18 år samt voksne psykisk utviklingshemmede.

Blant annet med utgangspunkt i rapporten fra Redd Barna, fremmet stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen et privat forslag i 2004, jf. Dokument nr. 8.86 (2003–2004). Forslagsstillerne ba Regjeringen opprette *Barnas Hus*, et senter for en ny avhørsmodell av barn, og fremme forslag om dette for Stortinget innen våren 2005. Forslagsstillerne

ønsket at Norge skulle implementere en modell som bedre sikret barns rettsikkerhet i en sårbar situasjon, etter mønster fra Island. Deres argument var at ved å sette barnet i sentrum for en organisatorisk modell, ville man oppnå høyere effektivitet i saksbehandlingen, langsiktig kompetansevekst og bedre måloppnåelse. Effektiviteten vil kunne synliggjøres i økt antall behandlede saker og færre henleggelser på grunn av bevisets stilling, for eksempel fordi barn ikke forteller noe. Langsiktig kompetansevekst vil kunne bidra til utvikling av spesialkompetanse både når det gjelder avhør og behandling av barn.

Stortinget behandlet forslaget i 2005, jf. Innst. S. nr. 123 (2004–2005). Justiskomiteéns innstilling var at forslaget burde tas til følge, og Justisdepartementet fikk i oppgave å vurdere å etablere et pilotprosjekt i Norge tilsvarende Barnahus på Island. Justisdepartementet ble også bedt om å vurdere andre tiltak for å styrke rettsstillingen til barn utsatt for overgrep eller som har vært vitne til overgrep begått mot andre, samt tilrettelegge for behandling av de negative opplevelsene.

Våren 2005 nedsatte Justisdepartementet en tverrdepartemental prosjektgruppe for å utrede og planlegge et pilotprosjekt med en ny avhørsmodell av barn (Justis- og politidepartementet 2006). Målgruppen for ordningen var utvidet sammenlignet med forslaget fra Redd Barna, som kun omfattet barn utsatt for seksuelle overgrep: «Målgruppen for ordningen er barn som har vært utsatt for eller vitne til seksuelle overgrep eller vold, eller hvor det er rimelig grunn til å undersøke dette.» (s. 9). I prosjektgruppens rapport ble følgende mål formulert for prosjektet (s. 9):

- Ivareta barnets beskyttelsesbehov
- Sikre bedre straffeprosessuelle metoder i saker om overgrep mot barn, og legde forholdene bedre til rette for å sikre bevis i straffesakene
- Sikre ivaretagelse av barnets pårørende
- Utvikle og samle kompetanse og kunnskap om avhør av barn i krisesituasjoner.

I prosjektgruppens rapport ble blant annet juridiske og psykologiske definisjoner av vold, seksuelle overgrep og vitneerfaringer, omfang og

skadevirkninger av slike krenkelser, samt organiseringen av faginstansenes arbeid og det juridiske grunnlaget for de ulike instansenes ansvar, diskutert. På bakgrunn av dialog med referansegruppen, fagmiljøer og foreliggende forskning, konkluderte prosjektgruppen med at «dagens ordning er mindre tilfredsstillende» (s. 31). Mye tydet på at når det forelå mistanke var barnevernets undersøkelser lite effektive, og det synes som om få saker ble politiettersøkt. Etter at mistanke var vakt og eventuell anmeldelse forelå, var erfaringen at saksbehandlere i det kommunale barnevernet ofte hadde lite erfaring med å snakke med barn om overgrep. Det ble videre vist til at det var store geografiske variasjoner i det tilbudet som ble gitt. Det ble også antydning at det manglet ressurser og kompetanse innen psykisk helsevern, primærhelsetjenesten og barnevern når det gjaldt å håndtere saker som omhandler vold eller seksuelle overgrep. Politiets kompetanse og involvering syntes også å variere fra sted til sted, og kompetansen syntes å være bedre der man hadde et høyere saksomfang. Prosjektgruppen viste videre til at samarbeidet mellom involverte instanser var lite formalisert, og at det var uklart hvem som skulle ta ansvar for å koordinere samarbeidet. Erfaringen var også at samordningen av involverte aktører, som etterforskere, bistandsadvokater, forsvarere, dommere, samt sakkyndige når de blir brukt, var vanskelig å få til innen 14-dagersfristen for avhør som er satt i dommeravhørsforskriften.

Etter å ha vurdert ordninger i andre land, som Barnahus på Island og i Sverige samt children's advocacy centers i USA, konkluderte prosjektgruppen med at det var to hensyn som måtte stå sentralt når en ny avhørs- og samarbeidsmodell skal etableres: hensynet til hva som er best for barnet og rettsikkerheten til de involverte, også for den som eventuelt er mistenkt i saken. Modellen måtte også bidra til å styrke kvaliteten på avhørsmetodikken og den medisinske undersøkelsen. Videre måtte den ha en tydelig avgrensning når det gjaldt sakstype, danne grunnlag for forskning, og bidra til kompetanseheving lokalt og nasjonalt.

Prosjektgruppen vurderte tre ulike modeller: (1) en samarbeidsmodell mellom etater, (2) et lokale tilrettelagt for dommeravhør og medisinsk undersøkelse og (3) et integrert Barnas hus. Prosjektgruppen falt ned på sistnevnte, som ble beskrevet slik:

Modell 3 innebærer etablering av en egen enhet. Saken anmeldes til politiet ved (...) mistanke om overgrep, slik saksgangen er i dag. Huset er innredet med avhørsrom og et undersøkelsesrom etter samme mønster som på Barnahus på Island. Etterforskningsmyndighetene, domstolen og legen gjennomfører henholdsvis dommeravhøret og den medisinske undersøkelsen. Konsultasjons- og oppfølgingsteamet tilbyr rådgivning og veiledning til saksbehandlere i det kommunale barnevernet, samt oppfølging og behandling til barnet og veiledning til familien. Det tilbys korttidsoppfølging. Ved mer omfattende behov henvises barnet/familien til spesialisthelsetjenesten. (Justisdepartementet 2006: 44).

Det som ble framhevet som fordelene med ett felles lokale, var at barnet ville bli ivaretatt i trygge omgivelser og av kompetente personer gjennom hele prosessen, og at barnet ikke ville behøve å forklare seg til flere instanser. Det kommunale barnevernet og primærhelsetjenesten kunne benytte seg av spisskompetansen ved barnehuset ved behov, og fagpersonene på barnehuset kunne bistå psykisk helsevern hvis ønskelig. Som felles møteplass med faste ansatte ville koordineringsansvaret ligge på barnehuset. Ulempene som ble trukket fram var av mer praktisk art. Eksempelvis at politi og dommer må reise til barnehuset for å gjennomføre avhør, og at det kan bli lenger reisevei for barn og pårørende. Etter prosjektgruppens vurdering var disse ulempene underordnet behovet for optimal ivaretagelse av barn og pårørende.

Når det gjaldt organisatorisk forankring, mente prosjektgruppen at Barnas hus burde legges til Barne- og likestillingsdepartementet, Justisdepartementet eller Helse- og omsorgsdepartementet, siden instanser tilhørende alle disse departementene vil ha oppgaver i Barnas hus. Uansett organisatorisk forankring, mente prosjektgruppen at de tre nevnte departementene hadde et organisatorisk ansvar for gjennomføringen av prosjektet og at tiltaket burde finansieres med øremerkede midler fra samtlige.

Prosjektgruppens anbefaling var at barnehuset ikke skulle overta myndighet og ansvar fra de involverte instanser. I den forbindelse ble det sett på som viktig å lage et legitimt grunnlag for samarbeidet mellom de ulike instansene. Det ble derfor anbefalt at det ble laget en avtale om hvilke oppgaver de ulike instansene burde ha med hensyn til rollefordeling og for å avklare forventninger.

På bakgrunn av prosjektgruppens anbefalinger fikk politimestrene i de politidistriktene der det ble bestemt at ordningen skulle lokaliseres i oppgave å opprette barnehus – i første omgang som treårige prøveprosjekter. Skiftet av betegnelse fra Barnas Hus til barnehus var anbefalt av prosjektgruppen. Begrunnelsen var at det allerede eksisterte virksomheter som gikk under navnet Barnas Hus. Som ledd i arbeidet nedsatte politimestrene lokale planleggingsgrupper, hvis mandat var å lage en konkret gjennomføringsplan for opprettelsen av barnehuset, bestemme hvilke oppgaver som skulle utføres og av hvem, hvordan eksisterende tjenester kan bidra i prosjektet, hvordan informasjonsutveksling kan foregå samt lage et budsjettoverslag (se for eksempel brev fra Politidirektoratet til Politimesteren i Rogaland av 10. februar 2010). Det var lagt opp til at planleggingsgruppene skulle rapportere til den daværende styringsgruppen for barnehusene underveis, samt at rapportene fra de lokale planleggingsgruppene skulle godkjennes av Politidirektoratet.

I tråd med de føringer som var lagt fra sentrale myndigheter, besluttet samtlige prosjektgrupper at barnehuset i utgangspunktet skulle være et tilbud til barn opp til 16 år. Flere åpnet samtidig for at avhør med unge i alderen 16–18 år også kunne tas på barnehuset. Samtlige bestemte også at de sakene som skulle behandles primært skulle være politianmeldt, at både privatpersoner og profesjonelle skulle kunne henvende seg for rådgivning og konsultasjon samt at oppfølgingen primært skulle ha form av kriseintervensjon eller kortidsbehandling og ikke langtidsbehandling. Vi viser ellers til de respektive prosjektrapportene for mer detaljert informasjon om vurderingene som ble gjort da barnehusene skulle etableres (Hamar politidistrikt 2007; Hordaland politidistrikt 2007; Agder politidistrikt 2008; Troms politidistrikt 2008; Oslo politidistrikt 2010).

Virksomheten ved barnehusene er altså bygd opp for å ivareta både et strafferettslig og et klinisk/behandlingsmessig spor. Disse sporene oppfattes ofte som vanskelige å forene (se Johansson 2008: 12). I sitt arbeid om dommeravhør som metode framhever Myklebust (2010) dette. Når politiet gjør avhør, skriver han, er formålet å innhente og systematisere informasjon om et saksforhold på en detaljert og verifiserbar måte som gjør det mulig å sette hendelse(n)e inn i en tidslinje. Dette krever at avhøreren er objektiv i sin informasjonsinnhenting. Det kliniske perspektivet innebærer på den

annen side en vektlegging av klientens subjektive oppfatning av et saksforhold eller hendelse. Målet med terapeutens arbeid er å hjelpe klienten til å håndtere eventuelle traumer, uro eller depresjon som har sammenheng med saksforholdet eller hendelsen(e). Dette mulige spenningsfeltet, mellom det strafferettslige og det behandlingsmessige sporet, belyses på ulike måter gjennom denne evalueringen.

Organiseringen av rapporten

De overordnede problemstillingene i evalueringen belyses gjennom delspørsmål i de ulike kapitlene. Rapporten er organisert slik:

I kapittel 2 redegjør vi for datamaterialet vi har samlet inn som ledd i evalueringen: Spørreskjemaundersøkelsene blant barn, pårørende og ulike profesjonelle aktører, samt intervjuene med ledere og ansatte ved barnehusene. Vi diskuterer også hva vi kan og ikke kan si, med utgangspunkt i dette materialet.

I kapittel 3 presenterer vi de seks barnehusene som inngår i evalueringen. Vi redegjør for dekningsområde, organisatorisk tilknytning, bemanning og kompetanse, samt nøkkeltall for virksomheten. Hensikten med kapitlet er å få fram likheter og forskjeller i rammebetingelsene for virksomheten i barnehusene.

I kapittel 4 belyser vi barnehusenes saksrettede arbeid, dvs. hvordan de jobber med saker som omfatter dommeravhør på barnehuset. Vi skiller mellom forberedelsesfasen, dommeravhørsfasen og oppfølgingsfasen, og utforsker hvilke oppgaver de ansatte på barnehusene ivaretar i hver av disse fasene. Vi belyser også om det er grunnlag for påstanden om at barnehusene kommer i ulike varianter. For dette formålet har vi utviklet en enkel modell som sier noe om intensiteten i arbeidet i de nevnte fasene ved hvert barnehus. Mot denne bakgrunnen diskuterer vi om de forskjellene vi identifiserer er forenlig med ambisjonen om enhetlig behandling av saker der barn er mistenkt utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

I kapittel 5 fokuserer vi på to temaer. Vi redegjør først for hvilke utfordringer dagens organisatoriske tilknytning og styringsstruktur innebærer for samordningen barnehusene i mellom. I den forbindelse redegjør vi også for hva barnehuslederne ser som løsninger på disse utfordringene. Deretter

redegjør vi for hvordan barnehusene fyller rollen som kompetansesenter – en rolle barnehusene selv anser som en avgjørende del av virksomheten, men som myndighetene har gitt få føringer for: Hva inngår i kompetansesenterrollen slik barnehuslederne ser det, og i hvilken grad klarer barnehusene å fylle rollen slik de selv ønsker?

Hvordan barn opplever seg ivaretatt den dagen de er på barnehuset for å bli avhørt, er tema for kapittel 6. Problemstillingen knytter an til en hovedintensjon bak ordningen med barnehus, nemlig at den skal redusere belastningen det er for barn å forklare seg for politiet i saker om vold og seksuelle overgrep. Ivaretakelsesaspektet utforskes gjennom en serie konkrete spørsmål stilt til både barn og voksne som har fulgt barn til barnehus. Blant de temaene som tas opp er opplevelsen av reisetid og ventetid, av dommeravhøret, medisinsk undersøkelse og oppfølgingen på barnehuset rett etter dommeravhøret.

Hva jurister og politifolk mener om ordningen med barnehus er tema for kapittel 7. Fra ulike hold formidles et bilde av at innføringen av barnehus ikke har vært lett. Motstanden har vært betydelig, og er det kanskje fortsatt, ved noen tingretter. Hvordan jurister og politifolk som er direkte involvert i dommeravhør (dommere, forsvarere, etterforskere, avhørere og bistandsadvokater) stiller seg til den grunnleggende ideen om barnehus, er interessant i så måte. Mener de ordningen er bra? Hvilke fordeler og ulemper ser de? Og, kanskje mest interessant, hvordan opplever de at det rettslige sporet ivaretas innenfor dagens barnehusmodell? Vi er også opptatt av å løfte fram hva som ligger i den reservasjonen noen formidler og som peker mot dilemmaer som ikke har fått noen fullgod løsning.

I kapittel 8 belyser vi jurister og politifolks synspunkter på ordningen med dommeravhør. Bakgrunnen er at dommeravhørsforskriften er under revisjon. Å få fram variasjonsbredden i synspunkter om ulike forhold knyttet til dommeravhøret, som spørsmålet om obligatorisk bruk av barnehus, 14-dagersfristen for gjennomføring, hvem som kan være avhører, hvem som skal ha tilgang til bisitterrommet og adgangen til bruk av videolink – er viktig. Det samme er begrunnelsene for ulike synspunkter. Hvordan kan det ha seg, for eksempel, at noen mener det ikke er et stort problem at 14-dagersfristen for gjennomføring av dommeravhør overskrides? Eller at det er greit at

dommeren ikke gir det lokale barnevernet adgang til bisitterrommet i saker de allerede er involvert i?

På bakgrunn av de empiriske analysene diskuterer vi i kapittel 9 hva forutsetningene er for at ordningen med barnehus skal fungere etter hensikten når det gjelder ivaretagelse av barn, enhetlig behandling av saker, koordinering mellom aktuelle aktører, samt utvikling og videreformidling av kunnskap og kompetanse.

2 Metode og materiale

Innledning

I arbeidet med denne evalueringen har vi intervjuet både barn og pårørende, barnehusledere, ansatte ved barnehusene og profesjonelle aktører som er involvert i gjennomføringen av dommeravhør på barnehus. Vi har med andre ord anvendt det som gjerne omtales som en flerinformant-tilnærming. Vi har også brukt ulike metoder; spørreskjema, intervju og fokus-gruppeintervju.

I det følgende redegjør vi for hvordan de ulike aktørene har kommet til orde, samt de metodologiske og etiske overveielser vi har gjort i forbindelse med datainnsamling og analyse. Beskrivelsen av datainnsamlingen er relativt detaljert, med tanke på eventuelle senere oppfølginger. Av samme grunn diskuterer vi også hvordan vårt opplegg har fungert, og hva vi kan og ikke kan si noe om ut fra det materialet vi har samlet inn.

Barnematerialet

Vi kartla barns erfaringer og synspunkter gjennom et enkelt spørreskjema. Barn under ti år ble vurdert som for unge til å fylle ut spørreskjemaet uten hjelp fra voksne. Alle barn som var over ti år og som kom til barnehusene for dommeravhør i de vel to månedene undersøkelsen pågikk, fikk tilbud om å delta – dersom barnehusene vurderte dette som forsvarlig og dersom den voksne følgepersonen samtykket.⁴ Barna som ønsket å delta fylte ut spørreskjemaet på barnehuset og la selv det utfylte skjemaet i en konvolutt som de selv eller barnehuset sendte til oss.

Vår vurdering er at denne framgangsmåten er etisk forsvarlig. Samtidig vet vi at andre kan vurdere dette annerledes. I en tilsvarende svensk evaluering fra 2010, avsto flere barnehus fra å dele ut spørreskjemaer, blant

⁴ Datainnsamlingen pågikk fra 16. januar til 23. mars. Vi utarbeidet en instruks for datainnsamlingen, som barnehusene ble bedt om å følge (se vedlegg 1). Ett av barnehusene har delt ut en tidligere variant av spørreskjemaet til noen barn. Vi fikk inn i alt fem slike skjemaer. Disse er kodet så godt det lot seg gjøre.

annet med henvisning til at det å fylle ut et spørreskjema etter dommeravhør ville være en tilleggsbelastning både for barn og pårørende, samt at barna hadde reaksjoner etter avhøret. Andre barnehus meldte imidlertid tilbake at de opplevde det som bra for barna å reflektere over hvordan det hadde vært på barnehuset (Kaldal m.fl. 2010).

Av hensyn til barna valgte vi å lage et relativt kort og enkelt spørreskjema, som ikke inneholdt spørsmål om hva barnet hadde opplevd, men «ufarlige» spørsmål om hvordan dagen hadde vært. Spørreskjemaet inneholdt til sammen 34 spørsmål, de fleste med faste svaralternativer. Svarene på spørsmålene ble registrert i dataprogrammet SPSS, som vi også har brukt i analysene av materialet. Svarene på de åpne spørsmålene inngår også i det empiriske grunnlaget. Disse er kategorisert manuelt. De aller fleste barna har fylt ut skjemaet samvittighetsfullt, og har også kommet gjennom hele skjemaet.

De seks barnehusene hadde til sammen 212 dommeravhør med barn i vår aldersgruppe i den perioden datainnsamlingen foregikk. Av disse var det 16 barn som etter våre opplysninger ikke ble spurt om å delta i undersøkelsen (de fleste fordi barnehuset vurderte det som best for barnet ikke å delta). Av de 200 barna som mottok skjemaet, svarte 123.⁵ Dette gir en samlet svarprosent på 62. Sammenlignet med andre undersøkelser blant tilsvarende grupper, er dette en høy svarprosent. I den svenske evalueringen av barnehus sendte man for eksempel ut 300 spørreskjemaer og fikk 111 tilbake i utfylt stand. En årsak til den lave svarprosenten var at flere barnehus avsto fra å dele ut skjemaene selv om de hadde sagt ja til å delta i undersøkelsen (Kaldal m.fl. 2010: 124).

Det er imidlertid stor variasjon i svarprosent mellom de ulike barnehusene i vår evaluering – fra 32 til 83 prosent.⁶ Mye av variasjonen skyldes antakelig at barnehusene har hatt ulike rutiner for innsamling av skjemaer etter utfylling. Ved ett av barnehusene fikk for eksempel barna skjemaet med seg hjem. De måtte derfor selv passe på å sende inn skjemaet etter utfylling, noe som reduserer sannsynligheten for deltakelse. Ellers er det flere jenter

⁵ Ett skjema ble forkastet på grunn av feilaktig utfylling.

⁶ Opplysningen mangler for to av skjemaene.

enn gutter som har svart på undersøkelsen (henholdsvis 57 og 43 prosent, og flere i aldersgruppen 13–15 enn i aldersgruppen 10–12 (henholdsvis 50 og 46 prosent).

Barna som har deltatt i undersøkelsen fordeler seg slik mellom de ulike barnehusene (absolutte tall, prosentandel av utvalget i parentes):

- Hamar: 9 (7 %)
- Oslo: 36 (29 %)
- Trondheim: 22 (18 %)
- Bergen: 25 (20 %)
- Tromsø: 15 (12 %)
- Kristiansand: 14 (11 %)

Vår vurdering er at dette materialet gir et godt innblikk i hvordan barn som har vært på barnehus i forbindelse med dommeravhør har opplevd dagen på barnehuset. Samtidig er det nødvendig å ta noen forbehold. Vi kan ikke utelukke at frafallet er skjevt, dvs. at de som har deltatt skiller seg systematisk fra de som ikke har deltatt. Det er blant annet grunn til å tro at de som ikke har villet delta kan ha opplevd dagen på barnehuset som mer belastende enn de som valgte å delta. Vi kommer tilbake til dette i kapittel 5 der vi presenterer resultater fra barnematerialet.

Voksenmaterialet

Samtlige foreldre og andre voksne som fulgte barn til barnehuset i forbindelse med dommeravhør i de ukene undersøkelsen pågikk, fikk tilbud om å delta. Også de voksne fylte ut spørreskjemaet på barnehuset og la selv det utfylte skjemaet i en konvolutt som de selv eller barnehuset sendte til oss.⁷

⁷ Et av barnehusene kopierte opp noen ufullstendige skjemaer (annenhver side av spørreskjemaet kom med). Vi fikk inn i alt fire slike skjemaer. Svarene på de spørsmålene som var med ble registrert på vanlig måte. Et barnehus brukte også en tidligere versjon av spørreskjemaet i en kort periode. Vi har registrert fire slike skjemaer. I disse tilfellene har vi registrert svarene på de spørsmålene som var sammenfallende med spørsmål i den endelige versjonen.

Spørreskjemaet til de voksne var mer omfattende enn spørreskjemaet til barna, og inneholdt 47 spørsmål, de fleste med faste svaralternativer. Spørsmålene til de voksne dreide seg heller ikke om hva barnet hadde opplevd, men om hvordan dagen på barnehuset hadde vært både for barnet og for den voksne følgepersonen. På samme måte som for materialet fra barna, ble de voksnes svar på spørsmålene i spørreskjemaet registrert og analysert i dataprogrammet SPSS, og svar på åpne spørsmål ble kategorisert manuelt.

Når det gjelder de voksne ble alle som var sammen med et barn på barnehuset forespurt om å delta, uavhengig av barnets alder. De seks barnehusene hadde til sammen 286 saker i den perioden datainnsamlingen pågikk, og vi fikk inn 198 skjemaer. Dette gir en svarprosent på 69. En viktig opplysning er at en sak kan omfatte flere barn, men at voksne som fulgte flere barn kun skulle fylle ut ett skjema. Antall saker er derfor brukt som grunnlag for beregning av svarprosent. Svarprosenten er altså noe høyere i voksenmaterialet enn i barnematerialet. På samme måte som i barnematerialet varierer den imidlertid mellom barnehusene – fra 50 til 100 prosent.

En annen viktig opplysning er at de voksne ble bedt om å sette flere kryss på spørsmål der vurderingen for ulike barn kunne være forskjellig. Dette er det få som har gjort. Vår tolkning er at svarene fra de voksne som fulgte mer enn ett barn representerer et samlet inntrykk for de aktuelle barna. Majoriteten av de voksne (62 prosent) er i familie eller slekt med barnet, mens de øvrige (38 prosent) har krysset av for «annet». I sistnevnte kategori inngår ansatte i offentlige tjenester, beredskapsforeldre og setteverger. I familie- og slektkategorien er det flest mødre.

Barnehusene er ulikt representert også i dette materialet. De voksne som har deltatt i undersøkelsen fordeler seg slik mellom de ulike barnehusene (absolutte tall, prosentandel av utvalget i parentes):

- Hamar: 25 (13 %)
- Oslo: 62 (31 %)
- Trondheim: 42 (21 %)
- Bergen: 29 (15 %)
- Tromsø: 24 (12 %)
- Kristiansand: 16 (8 %)

Vår vurdering er at dette datamaterialet er godt egnet til formålet; dvs. til å belyse hvordan voksne som følger barn til barnehus vurderer tilbudet, og til å sammenligne barn og voksnes oppfatninger. Frafallet er noe lavere i dette materialet enn i barnematerialet, men også for voksenmaterialet må vi ta høyde for at frafallet kan være skjevt.

Andre aktører

De ansatte på barnehusene delte ut et informasjonsskriv om evalueringsprosjektet til alle fagfolk som deltok i gjennomføringen av dommeravhør de ukene datainnsamlingen foregikk, og samlet inn e-postadressene til de som ønsket å delta i prosjektet. Samtlige fikk tilsendt en e-post med invitasjon til å delta i en elektronisk spørreundersøkelse (Questback).⁸ To purringer ble sendt automatisk til deltakere som ikke hadde svart ved de fristene som var satt.

Spørreskjemaet inneholdt 56 spørsmål, både spørsmål om ordningen med barnehus og dommeravhør og konkrete erfaringer med det barnehuset de sist hadde befatning med. Skjemaet inneholdt flest spørsmål med faste svaralternativer, men også en god del åpne spørsmål av typen «Kan du utdype svaret ditt?». Materialet ble overført til statistikkprogrammet SPSS som vi også har brukt i analysene. De åpne svarene ble skrevet ut og kategorisert manuelt.

Barnehusene registrerer ikke hvem som er involvert i dommeravhør. Vi har derfor beregnet svarprosenten med utgangspunkt i antallet personer som mottok e-posten fra oss med invitasjon til å delta (n=514). Antallet som deltok var 273, hvilket gir en svarprosent på 53. Den reelle svarprosenten er antakelig litt høyere. Vi fikk inn noen autosvar om at den vi forsøkte å nå ikke var tilstede. Vi antar at de fleste av disse ikke svarte på undersøkelsen. Svarprosenten er likevel relativt lav – men ikke lavere enn man vil forvente ved denne typen undersøkelser. Hvordan frafallet fordeler seg når det gjelder barnehus, profesjonell rolle, erfaring osv. har vi ikke kunnet beregne.

Selv om vi må ta noen forbehold, er det vår vurdering at materialet gir et innblikk i hvordan ulike grupper av profesjonelle aktører oppfatter

⁸ E-postadresser til noen samarbeidspartnere ble sendt oss etter at undersøkelsen var iverksatt, disse fikk derfor ikke tilsendt spørreundersøkelsen.

barnehusmodellen. Som det vil gå fram etter hvert, har vi brukt en del plass på å analysere de åpne svarene fra dette materialet. Denne typen materiale egner seg godt når målet er å belyse variasjonen i meninger og erfaringer som finnes i en gruppe.

Lederne og de ansatte

På hvert barnehus gjennomførte vi ett kvalitativt intervju med lederen og ett samlet fokusgruppeintervju med de fagansatte. Intervjuene med lederne varte i om lag en og en halv time, og fulgte en intervjuguide med spesifiserte temaer. Blant temaene var overordnet styring, rammebetingelser, samarbeid mellom barnehusene, utadrettet virksomhet, samt synet på praksis og regler knyttet til dommeravhør. Rekkefølgen på temaene varierte fra intervju til intervju. Samtlige intervjuer ble tatt opp på bånd, og lydopptakene er brukt som grunnlag for analyse. Vi var to intervjuere i samtlige intervjuer. Ved ett barnehus (Hamar) var to ledere til stede, lederen med administrativt ansvar og lederen med faglig ansvar. Ved de øvrige barnehusene har en person ansvar for begge sider ved driften.

Hensikten med lederintervjuene var dels å få konkret informasjon om de ulike barnehusenes organisering, rutiner og arbeidsmåter, dels å få innblikk i ledernes perspektiv på barnehusmodellen, og på barnehusenes rolle i arbeidet med saker om vold og overgrep mot barn.

I likhet med lederintervjuene varte fokusgruppeintervjuene i om lag en og en halv time. Intervjuene var lagt opp som en løst strukturert samtale om arbeidsmåter og vurderinger, særlig knyttet til oppfølging og behandling. Også disse intervjuene ble tatt opp digitalt, og lydopptakene er brukt som grunnlag for analyse. Antall deltakere i fokusgruppeintervjuene varierte fra to til fem. I alt var det 18 ansatte som deltok i intervjuene. Vi var to intervjuere i samtlige fokusgruppeintervju.

Samlet fungerer intervjumaterialet godt i forhold til intensjonen om å få innsikt i hvordan de overordnede rammene for barnehusene påvirker virksomheten og hvordan de ulike barnehusene vektlegger de oppgavene de er ment å ivareta.

Tingretter som ikke bruker barnehus

Det er fortsatt noen tingretter som sjelden eller aldri bruker barnehusene til dommeravhør. For å få et innblikk i årsakene til dette har vi snakket med en tingrettsdommer og en sorenskriver i to ulike tingretter. Vi har også snakket med to avhørere i to ulike tingretter for å høre deres vurdering av eventuelle fordeler og ulemper ved ikke å bruke barnehusene til avhør. Disse samtalene foregikk på telefon og varte fra 15 til 30 minutter. Samtalene ble gjort tidlig i arbeidet med evalueringen for raskt å få innsikt i ulike aktørers synspunkter på barnehusene. Samtalene er primært anvendt som et ledd i arbeidet med å utarbeide spørsmålene i spørreundersøkelsene. De er altså ikke behandlet som et eget datamateriale slik de overnevnte undersøkelsene er, men har bidratt til å gi en utdypende forståelse av resultatene fra de andre undersøkelsene.

Datamaterialets begrensinger

Vår vurdering er at det datamaterialet vi har samlet inn gir et godt grunnlag for å belyse problemstillingene i evalueringen. Samtidig er det noen forhold det er viktig å ha i mente når man skal vurdere resultatene.

Et slikt forhold knytter seg til det som i metodelitteraturen omtales som *forskereffekt*, altså at deltakere i en studie oppfører seg annerledes enn vanlig fordi de blir forsket på. Slike effekter er uunngåelige. Det kan altså være at de ansatte ved barnehusene var ekstra imøtekommande og ivaretaende i evalueringsperioden – og at dette reflekteres i svarene til både barn, voksne og de profesjonelle aktørene.

Spørsmålet om forskereffekt er relevant også når det gjelder de kvalitative intervjuene. De aller fleste vil vektlegge det positive ved seg selv og sin virksomhet når de blir intervjuet. Vår analyse handler imidlertid vel så mye om det barnehusene prøver å få til som hva de rent faktisk gjør i hver enkelt sak. Dermed blir en eventuell forskereffekt mindre problematisk enn om vi skulle sammenligne barnehusene for å finne ut hvilket som fungerer best.

Et annet forhold man bør ha i mente, er at vi har undersøkt erfaringene med barnehus to til tre år etter at barnehusene ble opprettet, uten å ha tidligere data å sammenligne med. Det er ikke blitt gjort systematiske kartlegginger verken av hvordan tilsvarende saker som i dag behandles i barnehus

ble behandlet før, eller hvordan de ble behandlet i barnehusene rett etter opprettelsen. Når vi sammenligner med «før» er det ut fra det vi har fått formidlet om hvordan arbeidet har fungert og hva som har vært utfordringene. Det er også et poeng at barnehusene har ulik virketid, og at noen fortsatt må sies å være i en etableringsfase.

En del barn og deres pårørende får rådgivning og behandling ved barnehusene over tid (inntil 15 timer). Våre data omhandler ikke erfaringer med behandling og rådgivning fra barnehuset utover det som skjer den dagen dommeravhøret gjennomføres. Vi kan derfor ikke si noe om hvordan barn selv og deres pårørende vurderer den hjelpen og oppfølgingen de har fått fra barnehuset i etterkant av dommeravhøret. Vi har heller ikke samlet inn data fra barn og pårørende som har vært på barnehus tidligere. Dette var ønskelig fra oppdragsgivers side, men ble vurdert som for kostnadskreven og som etisk problematisk, blant annet fordi spørreskjemaet da ville bli sendt hjem til dem, uten at noen på forhånd hadde vurdert om deltakelse var tilrådelig. Det denne evalueringen kan si noe om er altså kun hvordan barn og pårørende vurderer ordningen ut fra erfaringen de har med barnehuset den dagen barnet er til dommeravhør.

Også de profesjonelle aktørene som har deltatt i undersøkelsen ble rekruttert i forbindelse med dommeravhøret, dvs. at de som ble forespurt om å delta var fagfolk som var tilstede på barnehuset den dagen dommeravhøret ble gjennomført. Fagfolk som har kontakt med barnehuset i senere faser av konkrete saker og fagfolk som har kontakt med barnehuset utenom konkrete saker, for eksempel i form av faste samarbeidsfora, inngår ikke i undersøkelsen. Beskrivelsene av denne delen av barnehusenes virksomhet er kun basert på opplysninger vi har fått fra ledere og ansatte ved barnehusene.

En annen begrensning ved vårt design er at vi ikke har kunnet følge konkrete saker fra de kommer inn i barnehuset og til barnet har fått et tilbud om oppfølging, eller er «sjekket ut». Vi tror et slikt design ville gitt mer utførlig informasjon om dilemmaer knyttet til barnehusets rolle i arbeidet med volds- og overgrepssaker, og om hvilke grep og rutiner som fungerer hvor og når. Etter vår oppfatning bør en eventuell senere evaluering gi rom for også å følge enkeltsaker.

Anvendelse og framstilling

Intervjuene med lederne og ansatte ved barnehusene er grunnlaget for beskrivelsene i kapitlene 4 og 5. Poenget med disse analysene er å få fram grunnleggende likheter og forskjeller i måten barnehusene arbeider, og i oppfatninger av hvordan de overordnede rammene påvirker barnehusenes virksomhet og samordningen barnehusene imellom.

Kapittel 6 er basert på barnematerialet og voksenmaterialet, mens kapittel 7 og 8 i hovedsak bygger på undersøkelsen blant de ulike profesjonelle aktørene. Analysene blir presentert i form av enkle frekvenser og bivariate krystabeller. For krystabellene oppgir vi signifikansnivå, dvs. mål på hvor sannsynlig det er at sammenhengen som fremkommer ikke er reell. Forkortelsen n.s. angir ikke-signifikante sammenhenger, mens bokstaven p etterfulgt av et tall angir signifikansnivå. Tallet 0,05 betyr for eksempel at det er mindre enn fem prosents sannsynlighet for at sammenhengen som framkommer ikke er reell.

I kapitlene 6–8 bruker vi også svar på åpne spørsmål som grunnlag for analyse. Formen vi har valgt er enkle kategoriseringer, dvs. at vi har gruppert svar som går igjen. Formålet med disse analysene er å få fram variasjonsbredden i synspunkter og erfaringer. Alle utsagn som oppgis i teksten er direkte sitater. Vi har kun rettet opp skrivefeil, og fylt inn ord som mangler for å gjøre sitatene forståelige. Slike ord er markert med [harde klammer]. Ord som er utelatt, er markert slik: (...).

3 Presentasjon av barnehusene

Innledning

I dette kapitlet presenterer vi hvert av barnehusene som omfattes av evalueringen. Presentasjonen dekker følgende forhold: dekningsområde og befolkningsgrunnlag, organisering og bemanning/kompetanse, samt saksomfang, avgrenset til dommeravhør og oppfølging i etterkant av dommeravhør. Opplysningene er dels hentet fra barnehusenes årsrapporter og dels formidlet til oss fra barnehusene selv. Innhenting av opplysninger har vært en møysommelig prosess. Vi har kvalitetssikret tallene så godt det lar seg gjøre, men kan ikke utelukke at det finnes mindre unøyaktigheter i rapporteringen. Leseren får ha dette i mente.

Vi har valgt å gjøre framstillingen relativt detaljert. Tanken er at dette kan få fram at barnehusene både har ulike betingelser for det arbeidet de gjør, og at de også gjør ulike prioriteringer. Framstillingen bereder også grunnen for det neste kapitlet i rapporten, som nettopp omhandler hvordan barnehusene vektlegger de ulike oppgavene de er forventet å ivareta i dommeravhørssakene.

For å kunne sammenligne barnehusene har vi – der det har vært mulig – utarbeidet relative mål. Dette gjelder blant annet barnehusenes dekningsgrad når det gjelder dommeravhør (andel dommeravhør i dekningsområdet som blir gjennomført på barnehuset), andelen avhør der det gjennomføres medisinsk undersøkelse og andelen barn som har vært til avhør som får oppfølging på barnehuset.

Som det vil framgå, foreligger det ikke tall for alle forhold ved de ulike barnehusene, tallene som oppgis viser heller ikke alltid til det samme. Dette gjelder først og fremst det barnehusene gjør av oppfølging og behandling i etterkant av avhør. I framstillingen vil vi oppgi antall barn som hvert år har fått oppfølging på barnehuset minst tre ganger. Leseren må ta høyde for at det vil være forskjeller i hva som inngår i oppfølgingen. Vi går med andre ord ikke inn i diskusjonen om hva som skal ligge i betegnelse som barnehusene

selv bruker på det de gjør: for eksempel kort- og langtidsoppfølging, kriseintervensjon og behandling.

Noen tilleggsopplysninger kan det være verd å ta med: Samtlige barnehus fortalte at de i noen tilfeller ga oppfølging/behandling ut over de 15 gangene som er satt som en ramme for barnehusenes virksomhet, samt at de også gir oppfølging til foreldrene i noen saker som foreldrestøttende tiltak. Ved alle barnehusene er det også slik at de har barn til behandling i innværende år som har vært til dommeravhør året før. Det hender også at barnehusene har barn til behandling som har vært til avhør ved en tingrett eller en politistasjon. I 2011 var det i tillegg noen av ungdommene som var på Utøya 22. juli som fikk tilbud om oppfølging fra barnehusene, og noen av disse vil få videre oppfølging i 2012. Det reelle antallet barn som får behandling ved barnehusene hvert år er derfor høyere enn de som oppgis i oversiktene under.

Barnehusene registrerer flere opplysninger som vi ikke beskriver her, blant annet hva sakene de får inn dreier seg om. Basert på en gjennomgang av årsrapportene fra barnehusene ser det ut til at den relative andelen de ulike sakstypene (vold, seksuelle overgrep, vitneerfaringer) utgjør er nokså lik ved de ulike barnehusene. Den ser også ut til å være relativt stabil over tid. Sakene omhandler i de fleste tilfeller vold eller seksuelle overgrep, mens vitneerfaringer er mindre vanlig. For detaljer viser vi til de respektive årsrapportene. Det skal nevnes at det innenfor hver av disse krenkelsestypene vil være stor variasjon når det gjelder grovhet.

Vi har latt størrelsen på befolkningsgrunnlaget definere rekkefølgen på presentasjonene. Vi starter derfor med barnehuset i Oslo. Deretter følger Trondheim, Kristiansand, Hamar, Bergen og Tromsø.

Barnehuset i Oslo

I februar 2009 fikk Oslo politidistrikt i oppgave å etablere et barnehus gjennom oppdragsbrev fra Politidirektoratet. Barnehuset i Oslo ble åpnet i september 2009, og dekker fylkene Oslo, Akershus, Buskerud og Østfold. Regionen omfatter seks politidistrikt, som til sammen har 13 tingretter. Befolkningsgrunnlaget er 1 500 000. Barnehuset i Oslo er lokalisert i et større kontorbygg i sentrum av byen.

Barnehuset er tilknyttet administrasjonsavdelingen i Oslo politidistrikt og har per i dag 11,5 stillingshjemler:

- 1 leder med sosialfaglig bakgrunn.
- 7 rådgivere/behandlere (2 psykologspesialister og 5 seniorrådgivere med barnefaglig kompetanse)
- 1 merkantil konsulent
- 2,5 ansatte med ansvar for å drifte det tekniske utstyret og IT.

Barnehuset har avtale med Sosialpediatrisk avdeling ved Oslo universitetssykehus, som forestår de medisinske undersøkelsene. En erfaren lege og sykepleier utfører undersøkelser to halve dager per uke, i et spesialinnredet rom.

I 2010 ble 421 av totalt 510 dommeravhør (83 prosent) i de tilhørende politidistriktene gjennomført ved barnehuset. I 2011 ble 504 av 588 dommeravhør (85 prosent) gjennomført på barnehuset. Av politidistriktene tilhørende barnehuset i Oslo, er det to som velger å gjøre en del av dommeravhørene i tingretten/politihuset: Nordre Buskerud og Østfold politidistrikt.

Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Oslo for årene 2010 og 2011 er vist i tabell 3-1.

Tabell 3-1 Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Oslo i 2010 og 2011

	2010	2011
Dommeravhør	421	504
Politiavhør	15	26
Annet*		5
Antall avhør totalt	436	535
Medisinske undersøkelser	94	77

*Forklaring i hovedforhandling via videolink

Antall dommeravhør har steget for hvert år, og stiger fortsatt. I første kvartal 2012 hadde barnehuset over 200 avhør. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i færre saker i 2011 enn i 2010. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 14 prosent av avhørene i 2011. Tilsvarende tall for 2010 var 22 prosent.

Frem til andre kvartal 2012 har barnehuset i Oslo hatt 4 spesialrådgivere og en psykologspesialist ansatt. I 2010 var antall dommeravhør per stillingshjemmel for rådgivere 84. Tilsvarende tall for 2011 var 101.

Antall dommeravhør der videokonferanse har vært benyttet, var 118 i 2010 og 144 i 2011.

Antall voksne psykisk utviklingshemmede avhørt ved barnehuset var ingen i 2010 og ni i 2011.

Barnehuset opplyser at alle barn og pårørende gis tilbud om samtale umiddelbart etter dommeravhøret samt tilbud om en ny samtale for å avklare videre oppfølging fra barnehusets side. Tabell 3-2 viser antall barn som har fått oppfølging på barnehuset etter avhør.

Tabell 3-2 Antall barn som har fått oppfølging ved barnehuset i Oslo 2010 og 2011

	2010	2011
1–2 ganger oppfølging	205	235
Minst 3 ganger oppfølging		105
Oppfølging/behandling totalt	205	235

I 2011 fikk 20 prosent av de som var til avhør (dommeravhør, politiavhør, annet) oppfølging minst tre ganger på barnehuset. I 2011 ga hver rådgiver oppfølging minst tre ganger til 21 nye barn.

Barnehuset i Trondheim

I mai 2008 fikk Sør-Trøndelag politidistrikt i oppgave å etablere et barnehus gjennom oppdragsbrev fra Politidirektoratet. Barnehuset i Trondheim åpnet i september 2009 og dekker fylkene Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag samt kommunene Alstahaug, Rana og Brønnøy i Nordland fylke. Regionen omfatter fem politidistrikt, som til sammen har 11 tingretter. Befolkningsgrunnlaget er 765 000. En viktig opplysning er at det nå opprettes et barnehus i Ålesund som vil dekke Møre og Romsdal fylke. Det betyr at befolkningsgrunnlaget til barnehuset i Trondheim vil reduseres med 257 000 når dette er operativt. Barnehuset i Trondheim er lokalisert i et kontorbygg i sentrum av byen.

Barnehuset er tilknyttet felles operativ enhet ved Sør-Trøndelag politidistrikt. Barnehuset har fem stillingshjemler, og fem ansatte:

- 1 leder med utdanning som barnevernspedagog
- 3 rådgivere/behandlere (2 barnevernspedagoger og 1 sosionom)
- 1 konsulent med ansvar for å drifte det tekniske utstyret under avhør, for IT og kontorarbeid.

Siden barnehuset ikke har psykolog ansatt er det inngått avtale med Overgrepssenheten ved St. Olavs Hospital om bistand fra to barnepsykologer. Rådgiverne har mulighet til å få veiledning, og de har et samarbeidsmøte på fire timer en dag hver måned, der de drøfter felles problemstillinger og saker. Barnehuset kan også henvise barn og unge med behov for psykologoppfølging til overgrepssenheten.

Medisinske undersøkelser gjøres på barnehuset en dag i uken av en barnelege og en sykepleier fra St. Olavs hospital, de har kapasitet til å undersøke to barn hver gang.

Fra barnehuset i Trondheim har vi ikke fått inn tall om totalt antall dommeravhør som er gjennomført i barnehusets dekningsområde. Vi kan derfor ikke beregne dekningsgrad. Det vi har fått opplyst er at dekningsgraden varierer betydelig mellom politidistriktene. Alle avhør i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag politidistrikt er blitt gjennomført ved barnehuset etter at Namdal tingrett fikk videoutstyr (i 2011). Av Møre og Romsdals fire tingretter har Nordmøre benyttet barnehuset til to avhør, mens Romsdal har benyttet det til ett avhør. Sunnmøre og Søre Sunnmøre har ikke brukt barnehuset. I Helgeland politidistrikt har Brønnøy tingrett gjennomført 12 avhør ved Barnehuset i 2011 (ingen via videolink), mens Rana og Alstahaug ikke har benyttet barnehuset til dommeravhør.

Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Trondheim for årene 2009–2011, er vist i tabell 3-3.

Tabell 3-3 Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Trondheim i 2009, 2010 og 2011

	2009*	2010	2011
Dommeravhør	59	168	256
Politiavhør		6	4
Antall avhør totalt	59	174	260
Medisinske undersøkelser	0	25	46

*Siste kvartal

Antall avhør har økt betraktelig fra 2010 til 2011. Det samme gjelder antall medisinske undersøkelser. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 18 prosent av avhørene i 2011. Tilsvarende tall for 2010 var 14 prosent. I 2010 var antall dommeravhør per stillingshjemmel for rådgiver 56. Tilsvarende tall for 2011 var 85.

Antall dommeravhør der videokonferanse har vært benyttet var 32 i 2010 og 71 i 2011. Antall voksne psykisk utviklingshemmede avhørt ved barnehuset, var fem i 2010, og seks i 2011.

De ansatte på barnehuset opplyser at de ikke har som fast rutine å snakke med alle som har vært inne til dommeravhør den dagen de er på barnehuset. Men, alle som er til dommeravhør blir kontaktet per telefon etter en uke for å høre hvordan det går og får da tilbud om oppfølgingssamtaler.

Tabell 3-4 viser antall barn som har fått oppfølging ved barnehuset i Trondheim samlet for årene 2009 og 2010. Fra barnehuset i Trondheim har vi ikke fått inn tall for 2011. Merk også at dette barnehuset kun registrerer oppfølging/behandling på mer enn seks ganger, og ikke på tre ganger eller mer, slik de øvrige barnehusene gjør.

Tabell 3-4 Antall barn som har fått oppfølging ved barnehuset i Trondheim i 2009/2010.

	2009/2010
Oppfølging ut over en gang	130
Oppfølging mer enn 6 ganger	25
Oppfølging totalt	130

Av de 233 barna registrert hos barnehuset i 2009 og 2010, var det 29 som takket nei til videre oppfølging etter dommeravhør. 84 barn hadde tilbud om bistand og oppfølging fra andre etater fra før. Det vil si at over halvparten av barna som var til avhør (dommeravhør, politiavhør) fikk oppfølging ved barnehuset utover første samtale, mens 10 prosent fikk oppfølging minst seks ganger. I 2009/10 ga hver rådgiver i snitt oppfølging/behandling på seks timer eller mer til åtte nye barn.

Barnehuset i Kristiansand

I mai 2008 fikk Agder politidistrikt i oppgave å etablere et barnehus gjennom oppdragsbrev fra Politidirektoratet. Barnehuset i Kristiansand ble åpnet i september 2009 og dekker fylkene Aust-Agder, Vest-Agder, Telemark og Vestfold. Befolkningsgrunnlaget er 667 000. Regionen omfatter tre politidistrikt, som til sammen har ti tingretter. Barnehuset i Kristiansand er lokalisert i et kontorbygg i sentrum av byen.

Barnehuset er tilknyttet Administrativ enhet ved Agder politidistrikt. Barnehuset har fem stillingshjemler, og seks ansatte:

- 1 leder med juridisk bakgrunn
- 4 rådgivere/behandlere (en stillingshjemmel deles av to rådgivere) hvorav en klinisk pedagog, en sosionom og en familieterapeut (mastergrad sosialt arbeid), samt en sosialpedagog som jobber 50 prosent på Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS)
- 1 konsulent med ansvar for å drifte det tekniske utstyret under avhør, for IT og kontorarbeid.

Barnehuset har inngått avtale med Sørlandet sykehus HF om kjøp av legetjeneste tilsvarende ti prosent stilling. Barnehuset har også inngått samarbeid med den offentlige tannhelsetjenesten og har et undersøkelsesrom som kan benyttes til tannlegeundersøkelser.

I 2010 ble 89 av totalt 220 dommeravhør (40 prosent) i de tilhørende politidistriktene gjennomført på barnehuset. I 2011 ble 130 av 304 dommeravhør (43 prosent) i de tilhørende politidistriktene gjennomført på barnehuset. Dekningsgraden varierer betydelig mellom politidistriktene. I Agder benyttes barnehuset som hovedregel i alle dommeravhør, mens det motsatte er tilfelle for Telemark og Vestfold politidistrikt. Av 194 dommeravhør i disse politidistriktene i 2011, ble det gjennomført ti avhør for Telemark og ti for Vestfold politidistrikt. I seks av dommeravhørene gjort for Telemark dro to av barnehusets ansatte til den stedlige tingretten for å bistå ved avhøret.

Tabell 3-5 viser antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Kristiansand for årene 2010 og 2011.

Tabell 3-5 Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Kristiansand i 2010 og 2011

	2010	2011
Dommeravhør	89	134
Politiavhør	2	5
Antall avhør totalt	91	139
Medisinske undersøkelser	13	13
Tannlegeundersøkelser	0	1

Antall dommeravhør har steget med nærmere 50 prosent fra 2010 til 2011, mens antallet medisinske undersøkelser er uforandret. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 9 prosent av avhørene i 2011. Tilsvarende tall for 2010 var 14 prosent. I 2010 var antall dommeravhør per stillingshjemmel for rådgivere 30. Tilsvarende tall for 2011 var 45.

Antall dommeravhør der videokonferanse er benyttet er ikke registrert. Antall voksne psykisk utviklingshemmede avhørt ved barnehuset var fem i 2010, og tre i 2011.

Barnehuset opplyser at samtlige barn får tilbud om oppfølgingssamtale og kartlegging umiddelbart etter avhøret. Her vurderes behovet for videre oppfølging. Tabell 3-6 viser antallet som fikk oppfølging på barnehuset i 2010 og 2011.

Tabell 3-6 Antall barn som har fått oppfølging ved barnehuset i Kristiansand i 2010 og 2011

	2010	2011
Oppfølging minst tre ganger	25	36
Oppfølging totalt	25	36

I 2011 fikk 26 prosent av de som var til avhør (dommeravhør og politiavhør) oppfølging på barnehuset minst tre ganger. I 2011 ga hver rådgiver i snitt oppfølging minst tre ganger til 12 nye barn.

Barnehuset i Hamar

I april 2007 fikk Hedmark politidistrikt i oppgave å etablere et barnehus gjennom oppdragsbrev fra Politidirektoratet. Barnehuset i Hamar åpnet i mars 2008 og dekker fylkene Hedmark, Oppland og deler av Akershus (Romerike politidistrikt). Regionen omfatter fire politidistrikt, som til

sammen har ti tingretter. Befolkningsgrunnlaget er 638 000. Barnehuset i Hamar er lokalisert i en bygård med butikker og leiligheter, sentralt i byen.

Barnehuset er tilknyttet administrativ stab ved Hedmark politidistrikt. Barnehuset har fem stillingshjemler, og seks ansatte:

- 2 ledere i hver sin 50 prosent stilling. En politifaglig utdannet har ansvar for administrative oppgaver, mens en klinisk barneverns-pedagog har ansvar for faglig oppfølging. Leder for faglig oppfølging jobber også 50 prosent som rådgiver
- 3 rådgivere/behandlere (hhv. psykologspesialist, sosionom og sykepleier/jordmor)
- 1 førstekonsulent med ansvar for IT samt kontor og merkantile funksjoner.

Barnehuset samarbeider med Barnesentret på Ullevål sykehus om medisinske undersøkelser. Undersøkelsene har delvis blitt gjennomført på barnehuset av en sykepleier med assistanse fra Ullevål ved hjelp av videolink. I 2011 har en lege fra Sosialpediatrisk seksjon ved Oslo universitetssykehus gjennomført undersøkelser på barnehuset.

I 2009 ble 168 av totalt 220 dommeravhør (76 prosent) ved tilhørende politidistrikter foretatt på barnehuset. I 2010 gjaldt dette 193 av 265 dommeravhør (73 prosent), og i 2011 gjaldt det 259 av 316 dommeravhør (82 prosent). I 2010 og 2011 har det vært en økning i antallet tingretter som bruker barnehuset til dommeravhør.

Tabell 3-7 viser antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Hamar i årene 2009–2011.

Tabell 3-7 Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset på Hamar 2009–2011

	2009	2010	2011
Dommeravhør	168	193	259
Politiavhør	0	0	5
Antall avhør totalt	168	193	264
Medisinske undersøkelser	13	7	14

Antall avhør har steget med i overkant av 25 prosent fra 2010 til 2011, antall medisinske undersøkelser er doblet fra 2010 til 2011. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 5 prosent av avhørene i 2011. Tilsvarende tall for 2010 var 4 prosent. I 2010 var antall dommeravhør per stillingshjemmel for rådgiver 64. Tilsvarende tall for 2011 var 86.

Antallet dommeravhør der videokonferanse er blitt benyttet, er ikke registrert. Antall voksne psykisk utviklingshemmede avhørt ved barnehuset var ti i 2010, og fem i 2011.

Barnehuset oppgir at det etter dommeravhøret gjennomføres et møte med barnet og den som følger barnet, og som regel bistandsadvokat. Videre kontakt mellom barn eller pårørende og barnehuset, opprettes som regel ved at barn/pårørende selv tar kontakt etter at de har kommet hjem. I noen tilfeller gjøres det avtale om kartlegging og samtale den dagen avhøret foregår.

Tabell 3-8 viser antall barn som har fått kartlagt oppfølgingsbehov og som har fått oppfølging på barnehuset minst tre ganger i årene 2009–2011.

Tabell 3-8 Antall barn som har fått oppfølging ved barnehuset på Hamar i 2009, 2010 og 2011

	2009	2010	2011
Kartlegging av oppfølgingsbehov		20	28
(Videre) oppfølging minst tre ganger	16	19	23
Oppfølging totalt		20	28

I 2011 fikk ni prosent av barna som var til avhør (dommeravhør og politiavhør) oppfølging på barnehuset minst tre ganger. I 2011 ga hver rådgiver i snitt oppfølging minst tre ganger til åtte nye barn.

Barnehuset i Bergen

I februar 2007 fikk Politimesteren i Hordaland i oppgave å etablere et barnehus gjennom oppdragsbrev fra Politidirektoratet. Barnehuset i Bergen åpnet i november 2007 og dekker fylkene Hordaland og Sogn og Fjordane. Fram til etableringen av barnehuset i Stavanger i 2010, hadde det også ansvar for Rogaland fylke. Regionen omfatter to politidistrikt som til sammen har seks tingretter. Befolkningsgrunnlaget er 592 000. Barnehuset i Bergen er samlokalisert med deler av politiet (personal, data og påtaleseksjon). Det er også næringsvirksomhet i bygget, som ligger sentralt i byen.

Barnehuset i Bergen er administrativt tilknyttet Felles administrativ enhet i Hordaland politidistrikt, og har 5,5 stillingshjemler og seks ansatte:

- 1 leder med politifaglig bakgrunn
- 4 rådgivere/behandlere hvorav 1 psykologspesialist og 3 seniorrådgivere (barnevernspedagoger). En av rådgiverne jobber 50 prosent på Regionalt senter for vold og traumatisk stress (RVTS)
- 1 konsulent med ansvar for å drifte det tekniske utstyret under avhør, samt for IT og kontorarbeid.

Barnehuset har avtale med Barneklubben på Haukeland Universitetssykehus om medisinsk personell tilsvarende ca. 15 prosent stilling for å gjøre medisinske undersøkelser på barnehuset.

I 2010 ble 223 av 244 dommeravhør (91 prosent) gjort på barnehuset I 2011 gjaldt dette 218 av 234 dommeravhør (93 prosent). Dekningsgraden blir enda høyere om vi regner med de sekvensielle avhørene. Dekningsgraden varierer noe mellom politidistriktene. Tingrettene i Bergen, Nordhordland og Hardanger bruker barnehuset til alle avhør. Fjordane, Sogn og Sunnhordland foretar en del av dommeravhørene lokalt.

Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Bergen for årene 2009– 2011 er vist i tabell 3-9.

Tabell 3-9 Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Bergen i 2009– 2011

	2009	2010	2011
Dommeravhør	221	223	218
Sekvensielle avhør á 3 ganger			2*
Politiavhør	6	5	5
Antall avhør totalt	221	228	229
Medisinske undersøkelser	25	20	35

*dvs. 6 avhør totalt

Antall avhør har vært stabilt de tre siste årene. Antall medisinske undersøkelser har steget fra 20 i 2010 til 35 i 2011. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 15 prosent av avhørene i 2011. Tilsvarende tall for 2010 var 9 prosent. I 2010 var antall dommeravhør per stillingshjemmel for rådgiver 64. Tilsvarende tall for 2011 var 63.

Antall dommeravhør der videokonferanse er benyttet, er ikke registrert. En voksen psykisk utviklingshemmet ble avhørt ved barnehuset i 2011. I 2010 ble det gjennomført fem slike avhør, og i 2009, ett.

Barnehuset opplyser at alle barn og pårørende gis tilbud om samtale umiddelbart etter dommeravhøret samt tilbud om en ny samtale etter en uke, for å avklare videre oppfølging fra barnehusets side. Tabell 3-10 viser antall barn som har fått oppfølging på barnehuset for årene 2009, 2010 og 2011.

Tabell 3-10 Antall barn som har fått oppfølging ved barnehuset i Bergen i 2009, 2010 og 2011

	2009	2010	2011
Oppfølging 3–5 ganger		61	40
Oppfølging mer enn 5 ganger		17	18
Oppfølging totalt	30	78	58

I 2011 fikk 25 prosent av barna som var til avhør (dommeravhør, politiavhør) oppfølging på barnehuset minst tre ganger. I 2011 ga hver rådgiver i snitt oppfølging minst tre ganger til 17 nye barn.

Barnehuset i Tromsø

I mai 2008 fikk Troms politidistrikt i oppgave å etablere et barnehus gjennom oppdragsbrev fra Politidirektoratet. Barnehuset i Tromsø åpnet i april 2009 og dekker fylkene Finnmark, Troms, det meste av Nordland, samt Svalbard. Regionen omfatter fem politidistrikt, som til sammen har 11 tingretter. Befolkningsgrunnlaget er 470 000. Barnehuset i Tromsø er lokalisert i et større bygg med butikker, kontorer og private helsetilbud, sentralt i byen.

Barnehuset er tilknyttet Felles administrativ enhet ved Troms politidistrikt. Barnehuset har fem stillingshjemler og fem ansatte:

- 1 leder med politifaglig utdanning
- 3 rådgivere/behandlere (psykologspesialist, barnevernspedagog, førskolelærer)
- 1 førstekonsulent med ansvar for IT, merkantil- og kontorfunksjoner

Barnehuset har avtale med Universitetssykehuset i Nord-Norge om gjennomføring av medisinske undersøkelser på barnehuset.

I 2009 ble 92 av totalt 272 dommeravhør (34 prosent) ved tilhørende politidistrikter foretatt ved barnehuset. I 2010 gjaldt dette 139 av 243 dommeravhør (57 prosent), og i 2011 236 av 362 dommeravhør (65 prosent). Dekningsgraden varierer mellom politidistriktene. Tingrettene i Nord-Troms, Senja og Hammerfest bruker barnehuset til alle dommeravhør. Indre Finnmark og Øst-Finnmark bruker primært barnehuset, men gjør også noen avhør lokalt. De tingrettene som primært gjør avhør ved lokal tingrett/politistasjon, er Alta, Trondenes, Vesterålen, Ofoten, Lofoten og Salten.

Tabell 3-11 viser antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Tromsø i perioden 2009–2011.

Tabell 3-11 Antall avhør og medisinske undersøkelser ved barnehuset i Tromsø i 2009, 2010 og 2011

	2009	2010	2011
Dommeravhør	92	141*	236
Politiavhør	0	14	16
Antall avhør totalt	92	155	252
Medisinske undersøkelser	17	29	39

*2 av avhørene var fra et politidistrikt tilhørende et annet barnehus

Antall avhør har steget år for år i perioden. Det samme gjelder antall medisinske undersøkelser. Det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 16 prosent av avhørene i 2011. Tilsvarende tall for 2010 var 19 prosent. I 2010 var antall dommeravhør per stillingshjemmel for rådgivere, 47. Tilsvarende tall for 2011 var 79.

I 2009 ble det gjennomført 14 dommeravhør der videokonferanse ble benyttet. I 2010 gjaldt dette 65 dommeravhør, og i 2011 125, dvs. at det ble brukt videokonferanse i mer enn halvparten av dommeravhørene dette året. Antall voksne psykisk utviklingshemmede avhørt ved barnehuset, var syv i 2010, og åtte i 2011.

Barnehuset oppgir at samtlige barn får en kartleggingssamtale umiddelbart etter avhøret. Her vurderes behovet for videre oppfølging. Tabell 3-12 viser antallet som får tilbud om oppfølging og/eller kartlegging utover den første samtalen, samt antallet som får oppfølging/behandling på barnehuset minst tre ganger.

Tabell 3-12 Antall barn som har fått oppfølging ved barnehuset i Tromsø i 2010 og 2011

	2010	2011
Oppfølging utover kartleggingssamtale	84	Ikke registrert
Oppfølging minst 3 ganger	Ikke registrert	63
Oppfølging	84	63

I 2011 fikk 25 prosent av de som var til avhør (dommeravhør og politiavhør) oppfølging på barnehuset minst tre ganger. I 2011 ga hver rådgiver i snitt oppfølging minst tre ganger til 21 nye barn.

Likheter og forskjeller mellom barnehusene

I dette kapitlet har vi beskrevet de seks barnehusene som inngår i evalueringen. Vi har redegjort for organisatorisk tilknytning og antall stillinger, for kompetanse og fagsammensetning, samt nøkkeltall for virksomheten. I det følgende beskriver vi likheter og forskjeller mellom barnehusene på disse områdene. Vi har samlet de viktigste opplysningene i tabell 3-13.

Tabell 3-13 Nøkkeltall for barnehusenes virksomhet i 2011 oppsummert

Nøkkeltall	Oslo	Trondh.	Kr. sand	Hamar	Bergen	Tromsø
Befolkningsgrunnlag	1,500 000	765 000	667 000	638 000	592 000	470 000
Antall avhør totalt på barnehuset	535	260	139	264	229	252
Antall dommeravhør på barnehuset	504	256	134	259	218	236
Dekningsgrad dommeravhør	85%	Tall mangler	43%	82%	93%	65%
Antall dommeravhør per ansatt	101	85	45	86	63	79
Antall medisinske undersøkelser på barnehuset	77	46	13	14	35	39
Andel avhør der det blir gjennomført medisinsk undersøkelse på barnehuset	14%	18%	9%	5%	15%	16%
Antall barn med oppfølging på barnehuset minst 3 ganger	105	25*	36	23	58	63
Andel barn med oppfølging på barnehuset minst 3 ganger	19%	10%*	26%	9%	25%	25%
Antall barn med oppfølging på barnehuset minst 3 ganger per rådgiver	21	8*	12	8	17	21

*Barnehuset i Trondheim registrerer kun oppfølging ut over 6 ganger. Tallene i tabellen er derfor lavere enn den reelle virksomheten. Tallene er fra 2009/2010.

Virksomheten ved barnehusene i 2011 kan oppsummeres slik:

- Barnehusenes dekningsområde varierer både med hensyn til befolkningsgrunnlag og geografiske avstander, noe som kan forklare hvorfor noen barnehus har større utfordringer med å få alle tingretter til å bruke dem. Et gjennomgående trekk er at det er politidistriktene i barnehusenes nærområde som bruker dem mest.
- Barnehusene har en nokså lik organisatorisk tilknytning til sine respektive politidistrikt: Fem av barnehusene er tilknyttet administrativ enhet i sitt politidistrikt, mens ett (Trondheim) er tilknyttet fellesoperativ enhet. Antall stillingshjemler på barnehusene varierer noe. Barnehuset i Oslo hadde fra starten ni stillingshjemler, og har i dag 11,5. Barnehuset i Bergen har 5,5 stillingshjemler, mens de øvrige har fem. Barnehuset på Hamar har i en periode hatt redusert bemanning på rådgiversiden, og de fem stillingshjemlene har ikke vært fylt.
- Barnehusenes ansatte har høy og relevant kompetanse. Fagsammensetningen ved barnehusene er også nokså lik. Ledernivået er et unntak: Tre av lederne har politi- eller juristbakgrunn, og tre har barnevernsfaglig utdanning. Felles for alle seks er imidlertid bred erfaring fra arbeid med barn og unge på ulike forvaltningsnivåer. Alle har tidligere ledererfaring og kurs/utdanning innen ledelse. Felles for barnehusene er at samtlige rådgivere/behandlere har tilleggsutdanninger og kurs for eksempel i familieterapi, veiledning, konsultasjon, barne- og ungdomspsykiatri, traumebehandling og ledelse. De har også lang erfaring fra arbeid med barn og unge i forhold til psykisk helse og volds- og overgrepssproblematikk, blant annet i kommunalt og statlig barnevern, familievern, BUP, og RVTS. Mange har også erfaring som ledere, blant annet fra barnevernsinstitusjoner.
- I alt ble det gjennomført 1605 dommeravhør ved de seks barnehusene som inngår i evalueringen i 2011. I tillegg ble det gjennomført 73 andre avhør, i all hovedsak politiavhør. Antall avhør barnehusene gjennomfører årlig varierer, i 2011 fra 535 (barnehuset i Oslo) til 139 (barnehuset i Kristiansand). De øvrige barnehusene befinner seg nærmere gjennomsnittet for samtlige barnehus (268 avhør). Med ett unntak (Bergen) øker antall avhør fortsatt ved samtlige barnehus. Stabiliteten i Bergen skyldes at dekningsgraden i det som i dag er nedslagsfeltet tidlig ble høy.

- I alt ble det gjennomført 224 medisinske undersøkelser ved de seks barnehusene som inngår i evalueringen i 2011. Det betyr at det ble gjennomført medisinsk undersøkelse i forbindelse med 13 prosent av avhørene (dommeravhør samt politiavhør) som ble foretatt på barnehusene dette året. Andelen dommeravhør der det ble gjennomført medisinsk undersøkelse, varierer mellom barnehusene. Andelen er høyest i Trondheim (18 prosent) og lavest i Hamar (5 prosent).
- Det foretas få avhør med voksne psykisk utviklingshemmede. I 2011 ble det til sammen gjennomført 32 slike avhør. Barnehuset i Tromsø gjennomførte relativt sett flest slike avhør.
- Det er stor variasjon i barnehusenes dekningsgrad når det gjelder dommeravhør. Barnehuset i Kristiansand har lavest dekningsgrad (43 prosent), mens barnehuset i Bergen har høyest (93 prosent). De øvrige vi har opplysninger om, befinner seg nærmere gjennomsnittet. Dekningsgraden varierer også betydelig mellom politidistrikt som tilhører samme barnehus – fra null til 100 prosent.
- Andelen barn som får oppfølging på barnehuset minst tre ganger etter å ha vært til avhør, varierer mellom barnehusene. Barnehusene i Kristiansand, Bergen og Tromsø gir slik oppfølging til om lag en fjerdedel av barna som har vært til avhør, barnehuset i Oslo gir slik oppfølging til om lag hver femtedel, mens andelen er lavere i Hamar. Ved barnehuset i Trondheim registreres ikke oppfølging på samme måte som ved de øvrige barnehusene.

4 Barnehusenes oppgaver – fellestrekk og variasjon

Innledning

Dette kapitlet handler om barnehusenes arbeid med saker der dommeravhøret gjennomføres på barnehuset. Disse sakene utgjør barnehusenes kjernevirksomhet (jf. Bakketeig m.fl. 2012), og barnehusene har flere ulike oppgaver knyttet til dem.

Vi har valgt å dele inn «saksgangen» i tre faser: *forberedelsesfasen*, dvs. tiden fra retten har kontaktet barnehuset for å beramme dommeravhør til dommeravhøret gjennomføres, *dommeravhørsfasen*, dvs. selve gjennomføringen av dommeravhøret på barnehuset og *oppfølgingsfasen*, dvs. det som skjer på barnehuset etter at dommeravhøret er gjennomført.

Hensikten med kapitlet er å belyse hvilke oppgaver barnehusene ivaretar i disse ulike fasene, og hvordan de vektlegger de ulike oppgavene. Fokus rettes mot fellestrekk og variasjon i så måte. Problemstillingen knytter an til det som har vært et av hovedformålene med ordningen med barnehus: Å sørge for en mer enhetlig behandling av saker der barn er mistenkt utsatt for vold eller overgrep. Enhetlig behandling forutsetter at barnehusenes arbeid er skåret over omtrent samme lest. På et overordnet nivå er det slik. Tilbudet ved samtlige barnehus er i tråd med den modellen som ble valgt for barnehusene i Norge: De tilbyr både dommeravhør, medisinsk undersøkelse og oppfølging/behandling. Hvordan barnehusene mer konkret ivaretar og vektlegger ulike oppgaver, kan samtidig variere. Et spørsmål som stilles er videre om det er grunnlag for å gruppere barnehusene i ulike typer eller varianter. Noen av barnehuslederne ga uttrykk for en slik oppfatning da vi intervjuet dem. Et kriterium som framsto som viktig for dem, var måten de ulike barnehusene arbeidet på i forkant av dommeravhøret, dvs. i den fasen vi omtaler som forberedelsesfasen. Utgangspunktet i dette kapitlet er imidlertid at grunnlaget for en eventuell gruppering må være vesentlige likheter i alle de tre fasene, ikke bare i forberedelsesfasen.

Det empiriske grunnlaget for framstillingen av barnehusenes arbeid i de ulike fasene er intervjuene vi har foretatt med barnehuslederne og de ansatte ved barnehusene. Hvordan de respektive intervjuene ble gjennomført, er beskrevet i kapittel 2.

Et viktig poeng i denne sammenhengen er at hvilke oppgaver barnehusene ivaretar, og hvordan de ivaretar dem, ikke bare er opp til barnehusene selv. Hva de andre aktørene eller samarbeidspartnerne som er involvert mener, vil også ha betydning. Det er for eksempel ikke gitt at barnehusets oppfatning om hva som er viktige oppgaver under dommeravhøret, er sammenfallende med de øvrige aktørenes oppfatning. Et interessant spørsmål i forlengelsen av dette er i hvilken grad jurister, politifolk og andre fagfolk er fornøyd med barnehusenes måte å ivareta ulike oppgaver eller funksjoner på. Fra spørreundersøkelsen blant fagfolk som er involvert i gjennomføringen av dommeravhør (beskrevet i kapittel 2), har vi data som kan fortelle oss noe om dette. Vi har blant annet spurt om de er fornøyd med måten barnehuset koordinerer arbeidet på, både i forkant og etterkant av dommeravhøret. Hva de ulike profesjonelle aktørene har svart på disse spørsmålene, vil bli beskrevet.

Forberedelsesfasen

I det følgende beskriver vi det som typisk skjer i forberedelsesfasen, og hva som er barnehusets oppgaver i denne fasen. Saken starter ved at tingretten tar kontakt med barnehuset for å beramme tidspunkt for dommeravhøret. Tingretten har som regel på forhånd funnet ut hva som er aktuelle tidspunkt for de involverte aktørene – dommer, avhører, etterforsker, bistandsadvokat og forsvarer. Som vist i kapittel tre er det stor variasjon barnehusene imellom når det gjelder pågangen av saker. Samtlige barnehusledere oppga at de frem til nå har vært i stand til å beramme alle avhør i løpet av to uker. Barnehus med mindre pågang av saker berammer avhørene raskere enn barnehus med større pågang. For alle barnehusene var det viktig at det å involvere barnehuset ikke skulle medføre forsinkelser i saken. I intervjuene formidlet tre av barnehuslederne imidlertid at økningen i antall saker var så stor at de på sikt ikke ville kunne avvikle dommeravhør i samme tempo som i dag uten flere ansatte og flere avhørsrom.

Når tidspunkt for dommeravhøret på barnehuset er berammet blir papirene/en kopi av begjæringen hvor det står hva saken gjelder oversendt barnehuset, enten automatisk eller på forespørsel fra barnehuset. Papirene gir informasjon om hvem som er ansvarlig for saken hos politiet og hva saken gjelder.

Når barnehuset får sakene inn, blir de fordelt mellom de ansatte. Barnehusene gjør dette på litt ulik måte. Ved ett barnehus blir to ansatte satt på hver sak, og følger saken gjennom hele prosessen. Ved tre barnehus tildeles en av rådgiverne ansvar for å følge saken gjennom hele prosessen. Her skjer det gjerne en intern ansvarsfordeling der psykologen får tildelt ansvar for hele saksgangen for enkelte grupper (små barn, alvorlige saker), eventuelt oppfølgingsansvar i saker som viser seg å være mer alvorlig enn man vurderte i forkant av avhøret. De siste to barnehusene har en form for spesialisering: En rådgiver (sosionom, barnevernpedagog eller tilsvarende) tar de fleste dommeravhørene, mens en annen rådgiver (psykolog) har et større ansvar for oppfølging og behandling. Denne måten å fordele arbeidet på krever større grad av intern koordinering. For eksempel ved at den som følger avhøret må formidle hva som kom fram og hvordan barnet ser ut til å ha det, til den som skal følge opp barnet.

Uansett intern fordeling, er det tre oppgaver ansatte og ledere formidlet at barnehusene ivaretar i denne fasen: koordinering, risikovurdering og veiledning. Noen barnehus vektlegger alle oppgaver, mens andre har mest fokus på en eller to av dem. Felles for de tre oppgavene er at dersom barnehusene ikke prioriterer dem, vil de ikke bli ivaretatt.

Ett av barnehusene skiller seg ut når det gjelder *koordinering*. De ansatte oppga at de sjelden har kontakt med de andre involverte partene, og at det også hender at de ikke får sett på sakspapirene i forkant av dommeravhøret. De fortalte imidlertid at hvis de har fått sett på papirene, og barnevernet står som melder av saken, vil de kontakte barnevernet for å avklare forholdene rundt barnet den dagen dommeravhøret skal foregå. Vår inntrykk er likevel at det typiske ved dette barnehuset er at saken starter når barnet og de andre aktørene er på plass i barnehuset. Informasjonsutveksling må da skje i formøtet som alltid gjennomføres før dommeravhøret. Hvorfor barnehuset har valgt å gjøre det på denne måten, vet vi ikke. Vårt inntrykk er at dette er

en rutine som ble etablert tidlig, og at man senere ikke har sett behovet for omfattende koordinering i forkant av dommeravhøret.

Ved de øvrige barnehusene er det fast rutine at rådgiveren kontakter en eller flere av aktørene som er involvert i saken i forkant av dommeravhøret. Aktørene det som regel er aktuelt å snakke med er avhører, etterforsker, bistandsadvokat og lokalt barnevern. Hvordan kontakten foregår, og hvor formalisert den er, varierer imidlertid mellom disse barnehusene. Det vil også variere noe fra sak til sak. Vår framstilling fokuserer på det som ble formidlet som det typiske i samtalene med de ansatte og lederne på de respektive barnehusene.

Ved to av barnehusene kontaktes partene en og en per telefon når rådgiveren mener det er nødvendig. Et viktig formål med ringerunden er å avklare hvem som har ansvar for hva, samt å få klarhet i barnets situasjon. Et viktig tema er sikkerheten rundt barnet dersom det er foreldre eller andre i nær familie som er mistenkt i saken. Et av disse barnehusene vektlegger særlig kontakten med barnevernet.

Tre av barnehusene har etablert en rutine som de omtaler som samrådsmøte, som er et fast opplegg i forberedelsesfasen. Ved to av barnehusene foregår disse møtene som en hovedregel på barnehuset, dvs. at de impliserte aktørene møter opp og snakker sammen. Ved ett av barnehusene skjer dette vanligvis en uke før dommeravhøret skal gjennomføres, ved det andre skjer det nærmere dagen for dommeravhøret. Ved det tredje barnehuset skjer samrådsmøtene typisk per video- og/eller telefonkonferanse, dvs. at det kun er den saksansvarlige på barnehuset som befinner seg på barnehuset. De øvrige aktørene kan enten befinne seg i samme eller forskjellige lokaler, men man møtes altså ikke ansikt til ansikt. Vi fikk også vite at det ikke alltid gjennomføres samrådsmøter ved dette barnehuset, selv om det er intensjonen. Noen ganger blir det vurdert som unødvendig, andre ganger rekker man det ikke. Også ved de to andre barnehusene ble vi fortalt at det hender at man tar det litt enklere hvis barnevernet ikke er involvert, for eksempel at man da har en-til-en kontakt med politietterforsker og/eller avhører. Det gikk frem i intervjuene med to av barnehusene at de hadde en sjekkliste de gikk gjennom, for å sikre seg at alle eventualiteter var tatt hensyn til. Ved ett av barnehusene lager de ansatte en skriftlig plan som undertegnes av alle aktørene.

Å avklare barnets situasjon, framheves som viktig av alle de tre barnehusene som gjennomfører samrådsmøte. Enten samrådsmøtet foregikk over telefon/videokonferanse eller ved fysisk frammøte, så var erfaringen at det i disse møtene kommer fram mange ting som ellers ikke ville kommet fram. De ulike aktørene blir også bedre kjent med hverandre, noe som skaper et bedre grunnlag for samarbeid ut over den enkelte sak. At aktørene møtes, har altså en funksjon ut over selve koordineringen, slik disse barnehusene oppfatter det. Ett av disse barnehusene formidlet også at ordningen med samrådsmøte er blitt så innarbeidet at det blir etterlyst av de andre aktørene hvis barnehuset er sen med innkallingen.

Felles for alle barnehus er at kontakten med de andre aktørene dreier seg om ivaretagelsen av barnet både før, under og etter dommeravhøret. Sentralt i drøftelsene er det barnehusene selv omtaler som *risikovurderinger*, dvs. vurderinger av om barnet er beskyttet fra den eller de personene som kan ha utsatt dem for vold eller overgrep, for eksempel om en antatt voldelig forelder fortsatt befinner seg i hjemmet som barnet skal returnere til etter dommeravhøret.

Et annet viktig tema, er å finne ut om barnet har spesielle behov som avhøreren bør vite om for å tilrettelegge avhøret best mulig for han eller henne. Dette kan dreie seg om utviklingshemninger og diagnoser av ulikt slag. Ved flere av barnehusene ble dette framhevet som viktig. De ansatte ved barnehusene formidlet også at deres kompetanse ble etterspurt av avhørerne, og at de hadde et *veiledningsansvar* overfor politiavhørere i slike saker. Et eksempel som ble gitt var veiledning i saker der barn har ulike former for fysiske eller psykiske funksjonsnedsettelse. I slike saker vil det være viktig for resultatet av avhøret at avhøreren er kjent med hvordan barn som har ulike vansker vanligvis reagerer og kommuniserer. I intervjuene fikk vi også fortalt om saker der man vurderte det som viktig at barnet var kjent med lokalene og avhører før avhøret skulle gjennomføres. I slike tilfeller kan barnehusene sørge for at barna blir vist rundt i lokalene og får hilse på avhøreren dagen før – og dermed er tryggere når selve dommeravhøret skal gjennomføres. De ansatte ved barnehusene fortalte at de har fått positive tilbakemeldinger fra avhørere om nytten av denne formen for informasjon og bistand i forberedelsene til avhør. De ansatte formidlet også at de har mye kunnskap om

barn som har ulike former for vansker, som det er viktig at avhørere kan nyttiggjøre seg.

Oppsummert er det tre oppgaver som framstår som sentrale for barnehusene i denne fasen: koordinering/ansvarsfordeling, risikovurdering og vurdering av barnets behov i avhørssituasjonen. Disse oppgavene henger sammen; i møter og samtaler for å koordinere arbeidet gjøres også viktige risikovurderinger og vurderinger av barnets behov i avhørssituasjonen.

Hvordan opplever samarbeidspartnerne at barnehusene ivaretar koordineringsfunksjonen? Samarbeidspartnerne ble spurt om de hadde deltatt på møte på barnehuset i forkant av dommeravhøret i den siste saken de hadde vært involvert i (ikke formøte). De som hadde vært på slike møter (n=55) ble spurt om de syntes møtet hadde fungert etter hensikten. Svarfordelingen var slik: 58 prosent svarte «ja, helt klart», 36 prosent svarte «ja, i noen grad», mens de resterende svarte «vet ikke». De som hadde vært på slike møter fikk også spørsmål om hva som hadde blitt tatt opp. En gjennomgang av svarene viser at samarbeidspartnerne vektla de samme oppgavene som barnehusene snakket om. Her følger noen illustrerende eksempler:

- Temaet var hvordan vi skulle legge opp dagen. Hvilken rekkefølge barna skulle avhøres i og avklare evt. vakthold av en politipatrulje, mens avhørene pågikk.
- Saken – Hvem som er siktet og hva det straffbare dreier seg om. Videre det praktiske med hensyn til barnet/barna – hvem følger og har ansvaret for dem. Det blir diskutert medisinsk undersøkelse dersom det er aktuelt, og avhører får mer inngående kunnskap om barnet [som skal avhøres].
- Sikkerhet rundt selve prosessen med å hente ut barnet fra hjemmet i forkant av avhøret. Utfordringer vedrørende barnet. Sikkerhet og oppfølging av barnet etter dommeravhøret.
- Oppsummering av materialet som forelå (uttalelser fra ulike instanser som politi, barnevern, krisesenter). Særlige forutsetninger hos barnet, av betydning for det utenomrettslige forhøret. Noen ganger lokalisering av aktuelle lovtekster.
- Forbedrede dommeravhøret for at avhører skulle få vite mest mulig om barnet. Vurdere sikkerheten til barnet. For eksempel om det er nødvendig med besøksforbud. Fremdrift hos barnevernet/politiet.

Et annet spørsmål vi kan belyse med utgangspunkt i spørreundersøkelsen til samarbeidspartnerne, er om variasjonen mellom barnehusene har noen betydning for hvor fornøyde samarbeidspartnerne er: Er det for eksempel slik at de barnehusene som har de mest formaliserte rutinene for koordinering kommer best ut?

I motsetning til hva man kanskje ville forvente er det liten variasjon mellom barnehusene. De aller fleste av samarbeidspartnerne ga uttrykk for at de var fornøyde med måten barnehusene koordinerer arbeidet på i forkant av dommeravhøret. Av hele utvalget (n=258) svarte 70 prosent at de i stor grad var fornøyd med koordineringen, 26 prosent svarte at de i noen grad var fornøyd og 5 prosent svarte at de ikke var fornøyd. Andelen som oppga at de i stor grad var fornøyd, varierte mellom 58 og 85 prosent for de ulike barnehusenes del, men forskjellene var ikke statistisk signifikante. Det var heller ikke slik at barnehusene med de mest formaliserte oppleggene for koordinering, nødvendigvis hadde de høyeste andelen fagfolk med positiv vurdering: Et av barnehusene som hadde et fast opplegg, hadde en av de laveste andelen som i stor grad var fornøyd. Det var heller ingen signifikant forskjell i vurderingen av barnehusets koordinering mellom fagfolk i ulike roller. Svarene fra ansatte fra lokalt barnevern fordelte seg for eksempel på omtrent samme måte som for politifolk og jurister i ulike roller.

Dommeravhørsfasen

I det følgende beskriver vi hva det er som typisk skjer i dommeravhørsfasen, dvs. fasen fra barnet kommer til barnehuset og til dommeravhør og eventuell medisinsk undersøkelse er gjennomført, og hvilke oppgaver barnehusene ivaretar i denne fasen. Vi omtaler imidlertid ikke rutinene barnehusene har for gjennomføring av den medisinske undersøkelsen. Slike undersøkelser gjennomføres i et fåtall saker, og ikke alltid samme dag som dommeravhøret.

Dommeravhørsfasen starter når barnet og den voksne følgepersonen kommer til barnehuset, som oftest en halvtimes tid før dommeravhøret skal begynne. Den som følger barnet er ofte en forelder eller en slektning av barnet. Unntaket er der foreldre er mistenkt i saken. Den som følger vil da som regel være en ansatt i barnevernet, eller en barnet kjenner fra fosterhjem/beredskapshjem, barneverninstitusjon, skole eller barnehage. På barnehuset

blir barnet og den voksne vanligvis tatt imot av en ansatt ved barnehuset eller av politiavhøreren. Barnehusene er opptatt av at barnet skal slippe å forholde seg til mange ukjente voksne. En viktig oppgave for barnehusene er derfor å avklare hvem som skal ta imot barnet, og hvem barnet skal hilse på før avhøret.

De andre aktørene som er involvert i dommeravhøret – etterforsker/politijurist, bistandsadvokat, forsvarer og dommer – er som regel på plass når barnet kommer. De har gjerne et formøte en halvtimes tid i forkant av dommeravhøret, hvor de går gjennom opplegget for avhøret. De som ikke er til stede på barnehuset deltar via videolink.

Oppgaven til barnehuset i forkant av avhøret er å sørge for at barn og voksne blir tatt i mot på en god måte, og at de har det bra. På dette punktet er det liten variasjon barnehusene i mellom. Hva barn og voksne selv synes om måten de blir møtt på barnehuset, blir for øvrig beskrevet i kapittel 6. Det som typisk skjer er at barnet blir vist til et venterom etter at det er tatt imot og eventuelt har fått sett seg rundt i lokalene. Venterommet er innredet slik at det gir mulighet for avslapping, lek og aktivitet. Hvis barnet har reist langt, vil det få tilbud om mat når det kommer. Drikke og kjeks blir satt fram.

Når alt er klart for avhøret, hentes barnet til avhørsrommet. I dette rommet er det kun barnet og avhøreren som er til stede, med mindre barnet trenger tolk. Helt unntaksvis kan også en av foreldrene eller en annen pårørende/følgeperson være til stede. De andre aktørene følger avhøret på en tv-skjerm fra bisitterrommet. De som er til stede på bisitterrommet er som regel dommer, bistandsadvokat, forsvarer, politietterforsker, en rådgiver fra barnehuset og hvis aktuelt, en representant fra lokalt barnevern. Med ett unntak har alle barnehus også en egen tekniker til stede som har ansvar for opptaket av avhøret, inkludert å styre kameraene i avhørsrommet. Ved det barnehuset som ikke har egen tekniker, er det rådgiveren fra barnehuset som styrer teknikken.

Det er dommeren som har ansvar for å lede avhøret. Det er også dommeren som – dersom det er aktuelt – formidler spørsmål fra de andre partene til avhøreren underveis (gjennom en ørepropp). Ansatte fra barnevern og barnehus har en observatørrolle under avhøret, dvs. at de i utgangs-

punktet skal holde seg tause med mindre de får direkte spørsmål, for eksempel om barnets psykiske tålegrense. For barnevernets del gir tilgangen til bisitterrommet viktig informasjon om hvilke tiltak det er nødvendig å sette i verk i etterkant av avhøret. Det kan for eksempel komme fram forhold som tilsier at barnet ikke bør returnere hjem til foreldrene. Barnevernet må da sette i verk de nødvendige tiltak for å forhindre at dette skjer. For barnehusets del gir tilgangen til bisitterrommet viktig informasjon om barnets tilstand, og videre oppfølgingsbehov. Ved at disse aktørene er til stede under dommeravhøret kan barnet også slippe å fortelle om hva det har opplevd til ulike fagfolk – noe som er framhevet som en belastning for barn i denne situasjonen. Å vite hva barnet har fortalt, skaper i følge rådgiverne også en god inngang til samtale i etterkant av avhøret.

Oppgaven med å observere barnet under avhøret ivaretas av alle barnehusene. Ved fire av barnehusene har rådgiverne først og fremst fokus på barnet og det som skal skje etter avhøret, på hva slags oppfølging som kan være aktuelt for barnet. De vil også kunne svare på spørsmål fra dommeren eller avhøreren om hvordan de oppfatter situasjonen for barnet underveis i avhøret. Dette er ikke alltid en enkel situasjon. En rådgiver fortalte for eksempel at hun var ukomfortabel med å gi vurderinger av barnets tilstand basert på en kort og usystematisk observasjon i avhørssituasjonen.

Ved det barnehuset som ikke har egen tekniker, er rådgiverens oppmerksomhet ikke bare rettet mot (klinisk) observasjon av barnet, men også mot teknikken. Ved dette barnehuset hadde det også skjedd en endring i opplegget rundt dommeravhøret. Da barnehuset startet opp hadde rådgiveren tatt en aktiv rolle overfor partene, blant annet ved å ønske velkommen til barnehuset. Flere dommere hadde vært kritiske til dette, og praksis er nå at det er dommeren som ønsker velkommen og leder både formøte og avhør.

Et av barnehusene skiller seg ut ved å ha en utvidet observatørrolle under avhøret. Det er utviklet et skjema der rådgiveren kan kartlegge hvordan avhøreren tilnærmer seg barnet, og hvordan barnet reagerer på ulike typer spørsmål. Rådgiveren kan dermed gi avhøreren tilbakemelding og veiledning i pausen av avhøret, basert på nedtegnelsene. De ansatte var opptatt av at den systematiske tilnærmingen ga dem en tydeligere funksjon

under avhøret, og så på systemet de hadde utviklet som et ledd i en fagliggjøring av rollen til barnehuset under avhøret. De la vekt på at dette var en måte de kunne bruke sin kunnskap om barn og kommunikasjon på til å gjøre avhøreren bedre i stand til å få barnet i tale. Den rollen de tok var rettet mot å styrke avhørene som bevis i en eventuell rettssak, samtidig som de observerte barnet med tanke på videre oppfølgingsbehov.

En annen oppgave i denne fasen, er å ivareta barnets pårørende. For foreldre og andre som står barnet nært kan det være en stor påkjenning at barnet er mistenkt utsatt for vold eller overgrep. Å ivareta de pårørende beskrives av barnehusene som en indirekte hjelp til barnet. Når de pårørende er trygge, vil de være bedre i stand til å ivareta barnet i etterkant av avhøret. Samtalen med barnets pårørende har også en annen funksjon. Barnehuset kan få viktig informasjon om barnets fungering hjemme og på andre arenaer, om hva slags hjelpetilbud barnet eventuelt har allerede og hva slags hjelp familien kan trenge fra barnehuset.

Når barnet er inne til avhør, er det vanlig at den voksne som har fulgt barnet venter på venterommet. Ved ett av barnehusene er det etablert som en fast rutine at en rådgiver snakker med de pårørende mens avhøret pågår. Ved tre andre barnehus prøver man så langt det er mulig å få til at en rådgiver snakker med pårørende, dvs. setter seg ned og er til stede mens avhøret pågår. I disse samtalene kan rådgiveren gi informasjon om barnehusets tilbud, og om hvilke reaksjoner barn kan få i etterkant av avhør. I noen tilfeller fyller også foreldrene ut kartleggingsskjemaer om barna. Ved de øvrige to barnehusene var det ikke vanlig å gjennomføre slike samtaler. I stedet sjekket man om de pårørende hadde det bra, tilbød dem kaffe/te osv. Ved de barnehusene som hadde som fast rutine å snakke med de pårørende, ble dette vektlagt som en viktig oppgave, og som et ledd i ivaretakelsen av barnet.

I etterkant av dommeravhøret kan de hende at flere av aktørene ønsker å snakke med barn og pårørende. Ved ett av barnehusene passer barnehuset på at ingen av aktørene forlater dommerrommet før man er blitt enig om hvem som skal snakke med barn og pårørende, og i hvilken rekkefølge dette skal skje. Også ved to av de andre barnehusene ser rådgiverne det som sin oppgave å avklare hva som skal skje videre, inkludert hvem som skal snakke med barn og pårørende om hva. Ved de tre øvrige barnehusene ble ikke

denne koordineringsoppgaven nevnt spesielt i intervjuene. Ved et av disse barnehusene var det etablert en fast rutine for samtale mellom bistandsadvokaten, barn og pårørende i etterkant av dommeravhøret. Behovet for koordinering var følgelig mindre. Rutinen var kommet i stand etter initiativ fra barnehuset, som også hadde fått tingrettene med på at det skulle presiseres i innkallingen til dommeravhøret at bistandsadvokaten forventes å sette av tid til et etterfølgende møte. Barnehuset opplevde at ordningen hadde gjort bistandsadvokatene mer bevisste på sin rolle, og at barn og pårørende av denne grunn ble bedre ivaretatt. Blant annet fikk de bedre informasjon om hva som skulle skje videre fra politiets side. Også ved andre barnehus gikk det frem at det vanligvis var et ettermøte med barn og pårørende, der bistandsadvokat eller avhører som regel var tilstede for å informere om saken og gangen videre. Ved ett barnehus var det vanligvis et møte med bistandsadvokat, avhører eller politijurist, men ikke alltid med barn og pårørende/følgepersoner.

En viktig side ved koordineringen i etterkant av dommeravhøret, er å avklare om barnevernet må koples inn. Per i dag er det slik at det er dommeren i den enkelte sak som avgjør om barnevernet kan få adgang til bisitterrommet. Som vi skal komme tilbake til i kapittel 8, er praksisen ulik ved ulike tingretter: noen gir konsekvent adgang, noen nekter konsekvent adgang, mens andre gir adgang i noen saker, men ikke i andre. Å nekte barnevernet adgang er imidlertid ikke i tråd med Justis- og politidepartementets rapport om Barnas hus (2006), der ble det påpekt at:

Rett til kopi og tilstedeværelse er viktige forutsetninger for at instansene skal kunne samarbeide, blant annet slik at det raskt avklares om det er behov for tiltak fra barnevernets side og om barnet har behov for behandling eller særskilt oppfølging, uten at barnet trenger å forholde seg til flere instanser og personer. En kan ikke se at det på noen måte kan svekke mistenktes rettssikkerhet om barnevernstjenesten, helsepersonell eller ansatte ved Barnas hus får rett til kopi og tilstedeværelse (s. 47).

I de sakene der barnevernet får adgang til bisitterrommet, har de mulighet til å foreta risikoanalyser og fortløpende vurderinger av behovet for å sette inn akutte tiltak ut fra de opplysningene som framkommer. Hvis barnevernet

ikke får delta, må de derimot få opplysninger fra politiet i etterkant av avhøret, og på denne bakgrunn gjøre sine vurderinger. Vårt inntrykk var at barnevernet ble koplet inn der det var relevant, men at det varierte fra sak til sak hvordan dette konkret skjedde. Et problem som ble nevnt var at barnevernet i noen kommuner ikke alltid møtte opp på barnehuset, men ønsket å følge avhøret via videolink. Dette skapte utfordringer dersom det var behov for akutt plassering av barnet, for eksempel fordi det var kommet fram opplysninger i avhøret som tilsa at barnet ikke burde returnere hjem.

Et interessant spørsmål i forlengelsen av de utfordringer ansatte i barnevernet kan oppleve med å få delta ved avhør, er om barnevernet er mindre fornøyd enn de øvrige aktørene med barnehusets rutiner for samordning/koordinering i etterkant av dommeravhøret. Resultatene i tabell 4-1 indikerer at dette ikke er tilfelle.

Tabell 4-1 Er du fornøyd med måten barnehusets rutiner for samordning/koordinering i etterkant av dommeravhøret fordelt etter rolle i saken. Prosent

Er du fornøyd?	Bistandsadvokat	Forsvarer	Avhører	Etterforsker	Dommer	Barnevern	Totalt
Vet ikke*	49	65	32	49	83	27	52
Ja, i stor grad	24	19	41	34	10	42	28
Ja, i noen grad	28	16	27	17	8	31	21
Totalt	101	100	100	100	101	100	101
(n=)	(51)	(31)	(37)	(53)	(26)	(26)	(238)

p<0,001. *Kategorien inkluderer de som svarte nei (n=6)

Mønsteret i tabellen indikerer at spørsmålet om koordinering ikke har like stor relevans for alle aktørene. Andelen som har svart at de ikke vet, er høy særlig blant dommere (83 prosent) og forsvarere (65 prosent). Dette er ikke overraskende. Ingen av disse aktørene skal snakke med barn eller pårørende i etterkant av dommeravhøret. At andelen også er relativt høy (49 prosent) blant bistandsadvokatene, er kanskje mer overraskende. Bistandsadvokaten skal ivareta interessene til barn og pårørende, og skal som ledd i dette informere dem om hva som skjer i saken. De aktørene som uttrykker størst grad av tilfredshet med barnehusets rutiner, er avhørere og ansatte i lokalt barnevern. I disse gruppene oppga henholdsvis 68 og 73 prosent at de i stor

grad eller i noen grad var fornøyd med barnehusets rutiner for samordning/koordinering.

Vi stilte også andre spørsmål om koordinering i etterkant av dommeravhørene, blant annet om hvem som hadde deltatt på møter på barnehuset i etterkant av dommeravhøret, og hva som var blitt tatt opp i disse møtene samt om møtene hadde fungert etter hensikten. Disse spørsmålene skiller ikke mellom møter for de profesjonelle aktørene og møter der barn/pårørende er til stede. De tar heller ikke høyde for at koordineringsmøter også kan skje uten at alle parter er til stede på barnehuset. Vår vurdering er at det er for mange feilkilder her til at det gir mening å rapportere svarene. Et inntrykk vi har er imidlertid at variasjonen er stor. Vi vil tro at denne variasjonen skyldes en kombinasjon av ulike rutiner og at det gjøres vurderinger av behovet for koordinering fra sak til sak – alle saker krever ikke like mye samordning. Resultatene fra tabellen over indikerer uansett at koordineringsarbeidet barnehuset gjør i etterkant av dommeravhørene, er lite synlig for flere av aktørene, men samtidig at de aktørene som er mest involvert i stor grad er fornøyde. Dette gjelder også barnevernet, som mange har vært bekymret for at ikke blir involvert i saker der det er behov for det.

Oppfølgingsfasen

Hva er det som typisk skjer i denne fasen, og hvilke oppgaver har barnehuset i så måte? Slik vi har definert det starter denne fasen når de profesjonelle aktørene er ferdige med et eventuelt koordineringsmøte. Fasen omfatter hele forløpet fram til barnet ikke lenger får noe tilbud fra barnehuset, dvs. at saken er avsluttet fra barnehusets side. Som vist i kapittel 3 er det stor variasjon mellom barnehusene når det gjelder andelen barn som får oppfølging fra barnehusets side ut over en samtale rett etter dommeravhøret. Andelen som får oppfølging på barnehuset minst tre ganger, varierer fra 26 til ni prosent. Det vi er opptatt av i det følgende er forskjeller og likheter mellom barnehusene når det gjelder hvordan de følger opp barna. Vi starter med det som skjer den dagen dommeravhøret foregår. Deretter beskriver vi forskjeller og likheter knyttet til det videre forløpet.

I etterkant av avhøret er det viktig å vurdere om barn og eventuelt pårørende har behov for oppfølging i forbindelse med det anmeldte

forholdet. Ved alle barnehusene er det ett eller flere møter i etterkant av avhøret. Ved ett av barnehusene har man rutinemessig et møte rett etter avhør med bistandsadvokat, politijurist og barnevern hvis de er involvert, men da uten barn og omsorgspersoner. De har ikke fast rutine for å snakke med barn eller pårørende etter avhøret, men ringer alltid etter en uke og tilbyr en samtale. Også i de tilfellene der man snakker med barn og omsorgspersoner og tilbyr oppfølging i form av samtaler, gir man beskjed om at de ikke behøver å bestemme seg der og da, fordi de vil bli ringt opp i løpet av en uke. Ved de andre barnehusene gjennomføres samtaler enten med barn og voksne sammen og/eller hver for seg. Ved tre av barnehusene deltar bistandsadvokat eller avhører som regel også på møtet, mens to av barnehusene også har et eget møte med kun barn og/eller omsorgspersoner. Hva som tas opp i disse samtalene vil variere med sakens art, barnets alder og funksjonsnivå, tilstanden til både barn og voksne, og hvem som er med i samtalene. Hvorvidt det har vært samtaler mellom ansatte ved barnehuset og aktuelle parter i forkant av avhøret, eller om de har snakket med den som følger barnet mens avhøret pågår, vil også ha betydning.

Det som er vanlig å informere om i denne samtalen er vanlige reaksjoner barn kan ha etter å ha vært til avhør, vanlige reaksjoner hos voksne, og om barnehusets tilbud. Man tar også rede på hva slags bistand barnet eventuelt får fra hjelpeapparatet (barnevernet, BUP), hvis dette ikke allerede er kartlagt i formøte eller under samtale med foreldre/pårørende under avhør. Ved to av barnehusene hender det de gjør en traumekartlegging hvis barnet har indikasjoner på at det har det vanskelig, og avhøret ikke har vært for langt og utmattende. Hensikten med samtalen med barna er å få et inntrykk av barnas psykiske tilstand. Vanlige temaer er nattesøvn, matlyst, og om de har noen å snakke med hvis de ønsker det. Vårt inntrykk var at betoningen av samtalen som først og fremst en informasjonssamtale, og/eller som kriseintervensjon, er noe ulik mellom barnehusene, og at det også varierer fra sak til sak.

Optimalt sett skal barnehusene påse at alle som har et behov for oppfølging i forbindelse med den anmeldte saken, blir ivaretatt: Barnehusene skal sikre helhetlig håndtering, støtte og behandling i en krisefase. Hvordan barnehusene ivaretar denne oppgaven varierer, og en viktig faktor her synes å

være graden av systematikk knyttet til rutiner for oppfølging. Ved to av barnehusene får for eksempel alle barn og omsorgspersoner i møtet med rådgivere den dagen de er til avhør, tilbud om en vurderingssamtale etter en uke. Et unntak er der barnet kommer alene med barnevernet, da jobber barnehuset gjennom barnevernet. Ved tre av barnehusene fortalte rådgiverne at de ga et tilbud om oppfølging på barnehuset på bakgrunn av sin vurdering av barnet og omsorgspersonenes psykiske tilstand. Ved to av barnehusene ble vurderingen gjort med utgangspunkt i en totalvurdering basert på den informasjonen de hadde fått i forkant av avhøret, i samtale med omsorgspersoner når barna ble avhørt, observasjon av barnet under avhør og samtalen i etterkant av avhøret. Ved ett av barnehusene ble vurderingen gjort på bakgrunn av observasjon under avhør og samtale i etterkant av avhøret. De som ble vurdert å ha et oppfølgingsbehov eller uttrykte ønske om å få en samtale, fikk tilbud om time. De som ikke ønsket et tilbud, fikk beskjed om å ringe hvis behovet skulle dukke opp, men noen ganger hvis rådgiverne mente barnet burde komme til samtale eller kartlegging, ringte de familien etter en tid.

Felles for alle barnehusene er at barn og pårørende blir oppfordret til å ta kontakt hvis de har behov for det. Det vil si at selv om de ikke er interessert, eller ser behovet for oppfølging når de er på barnehuset, så er ikke «toget gått». De barnehusansatte hadde opplevd pårørende og ungdommer som hadde tatt kontakt måneder etter avhøret.

Det videre forløpet vil variere fra sak til sak. En begrensning som er satt er at barnehusene i utgangspunktet ikke skal gi mer enn 15 timers behandling. Hva som anses som behandling er imidlertid et diskusjonstema. Barnehusene er selv opptatt av at de operer med ulike definisjoner av behandling. Et fellestrekk er imidlertid at majoriteten av de som får oppfølging på barnehuset kommer tilbake mellom tre og seks ganger. Tilbudet om oppfølging gis både til barn og pårørende. Omsorgspersoner med god omsorgsevne og styrke er viktige for ivaretagelse av barn i krise, det å ivareta omsorgspersoner anses derfor som viktig.

Barnehusene har noe ulik tilnærming til hva som er deres oppgave overfor de som har et oppfølgingsbehov. Alle barnehusene kartlegger behandlingsbehov, blant annet gjennom bruk av standardiserte instrumenter. Alle gir tilbud om behandling, og alle overfører ansvaret til det øvrige hjelpe-

apparatet eller gir bistand til å etablere kontakt med andre instanser – men vekten som legges på de ulike oppgavene varierer. Noen av barnehusene er opptatt av at de primært skal overføre ansvaret så raskt som mulig til andre kommunale eller statlige instanser, og at de kan gi kortvarig støtte og behandling. Andre barnehus er opptatt av at de skal gi behandling ved barnehuset til de som har behov for det, samtidig som de overfører ansvaret til andre instanser hvis de vurderer det som mulig og hensiktsmessig. Denne ulike betoningen gjenspeiles til dels i andelen barn som får oppfølging/behandling etter å ha vært til avhør.

Barnehusene var opptatt av at alle saker er unike. Derfor er det også stor variasjon i hva som blir oppgavene til barnehuset i ulike saker, og fleksibilitet er følgelig en viktig egenskap for rådgiverne. Det samme er *klinisk skjønn*, et begrep som gikk igjen i de ansattes beskrivelser av den profesjonelle praksisen ved barnehusene. La oss likevel beskrive hva som *kan* være oppgaver for den saksansvarlige rådgiveren i denne fasen.

En viktig oppgave er å kartlegge barnets behandlingsbehov, og om barnet allerede har et tilbud fra det lokale hjelpeapparatet, for eksempel fra BUP. Hvis barnet har et tilbud vil barnehuset kunne bistå slik at behandleren får informasjon om hva som har kommet fram i avhøret. I slike tilfeller kan det være aktuelt med et overføringsmøte, der barnets behandler, rådgiveren fra barnehuset, barnet og eventuelt pårørende, møtes.

En situasjon som kan oppstå er imidlertid at barnet har tilbud om behandling lokalt, men selv ønsker å komme til samtaler på barnehuset. I slike tilfeller kan barnehuset tilby samtaler i en overgangsfase, og i noen svært få tilfeller også over lengre tid. Hvis det er snakk om et kortvarig tilbud, vil overføring til det lokale tilbudet også være en oppgave som må ivaretas.

En annen situasjon oppstår når barnet blir vurdert til å ha et oppfølgingsbehov, men ikke har et tilbud. Barnehuset må da vurdere om barnet skal få tilbud om korttidsoppfølging på barnehuset, i påvente av et tilbud lokalt. Et slikt korttidstilbud kan da inkludere mer systematisk kartlegging av symptomer på tilstander som posttraumatisk stress, angst og depresjon. Hvis barnet ser ut til å klare seg bra etter noen samtaler kan saken avsluttes. Dersom barnet har et fortsatt oppfølgingsbehov vil saken overføres til lokalt hjelpeapparat, dvs. at overføring blir en oppgave barnehuset må ivareta.

Det kan også være at barn har behov for behandling og står uten tilbud lokalt, men ikke har anledning til å komme til barnehuset mens det venter på å få et tilbud lokalt, for eksempel på grunn av lang reisevei. I slike situasjoner vil barnehuset kunne bistå med å kontakte aktører lokalt som kan tenkes å kunne hjelpe i en overgangsfase, for eksempel en helsesøster som barnet har tillit til og som er kompetent. I slike situasjoner vil barnehuset kunne gi veiledning over telefon, for eksempel om hvordan det er lurt å nærme seg barnet. Barnehuset kan også ha en slik veilederrolle overfor lokale fagfolk i saker der barnet ikke står på venteliste for behandling i BUP, dvs. at vurderingen er at barnet trenger noen som følger med på hvordan de har det, men ikke nødvendigvis klinisk behandling.

Uavhengig av disse situasjonene har barnehusene også en rolle overfor de pårørende. Det kan være snakk om samtaler på barnehuset, eller råd og veiledning per telefon. En annen oppgave som kan være aktuell, er å følge opp det lokale hjelpeapparatet etter en tid, for å forsikre seg om at barnet har et tilbud dersom det trenger det. Barnehuset kan også hjelpe til med å få et tilbud på plass dersom barnet har falt ut av det opplegget som var etablert. En situasjon vi fikk beskrevet var en ungdom som hadde et tilbud i BUP, men som ikke ville fortsette der da behandleren sluttet. Hun fikk da tilbud om å komme til barnehuset i en periode, og ble etter hvert overført til BUP igjen, men fortsatte å komme til barnehuset i en overgangsperiode.

Ett av barnehusene fortalte også at barnehuset hadde mulighet til gi barn og unge uten stabil omsorgssituasjon et behandlingstilbud. Dette er en gruppe som i følge de barnehusansatte ellers falt mellom to stoler, fordi det som regel kreves en stabil omsorgssituasjon for å få et behandlingstilbud i BUP.

Oppsummert kan vi si at oppgavene i denne fasen handler om kartlegging av oppfølgingsbehov og behandlingstilbud, informasjon til og veiledning av både lokalt hjelpeapparat og pårørende, samt kortere eller lengre behandlingsforløp. Hvilke oppgaver som må ivaretas i ulike saker, vil variere med sakens art slik vi har beskrevet over. Det som imidlertid kommer tydelig fram, er at de oppgavene barnehusene ivaretar handler om å sørge for at tiltakskjeden for barnet henger sammen, dvs. å holde tak i barnet til det har fått det tilbudet som det trenger. Hvilken vekt som legges på den egne kliniske virksomheten, varierer samtidig mellom barnehusene. Hvordan dette

henger sammen med variasjonen i de andre fasene – forberedelsesfasen og dommeravhørsfasen – belyses i neste avsnitt.

Likheter og forskjeller mellom barnehusene

Innledningsvis stilte vi spørsmål om det er grunnlag for å dele inn barnehusene i ulike typer eller varianter basert på hvilke oppgaver de vektlegger i det saksrettede arbeidet. For å undersøke dette har vi laget en enkel modell der vi kategoriserer barnehusene etter det vi har kalt intensiteten i arbeidet i de ulike fasene, om den er høy, middels eller lav. Leseren skal ha i mente at denne modellen bare fanger noen aspekter ved det arbeidet barnehusene gjør i de ulike fasene. Den sier for eksempel ikke noe om kvaliteten på den oppfølgingen/behandlingen som terapeutene gir. Et barnehus som blir karakterisert med lav intensitet i oppfølgingsfasen, kan følgelig gi behandling som kvalitativt sett er like bra – eller bedre – enn et barnehus som blir karakterisert med høy intensitet.

Vi har målt intensiteten i arbeidet i de ulike fasene på følgende måter:

I *forberedelsesfasen* er intensiteten knyttet til koordineringsfunksjonen, om den ivaretas gjennom et felles møte (høy), om den ivaretas gjennom samtaler med enkeltaktører (middels) eller om det er mer tilfeldig om den ivaretas (lav).

I *dommeravhørsfasen* er intensiteten knyttet til om rådgiveren har observasjon av barnet som eneste oppgave (udelt oppmerksomhet mot barnet) og om det finnes faste rutiner for ivaretagelsen av barnets pårørende under avhøret. Verdien høy er gitt barnehus som ivaretar begge oppgaver, verdien middels de som gjør en av delene og verdien lav de som ikke gjør noen av delene.

Når det gjelder *oppfølgingsfasen* har det vært vanskelig å finne enkle kriterier. Dette henger sammen med at denne fasen inneholder mange og til dels svært ulike oppgaver, som også kan utføres på ulike måter – slik vi har beskrevet over. Vi har likevel valgt ut tre indikatorer som vi mener til sammen forteller noe om intensiteten i arbeidet i denne fasen. Kategoriseringen er basert på summen av poeng vi har gitt barnehuset på hver av de tre indikatorene: 0–3 poeng gir verdien lav, 4–6 poeng gir verdien middels og 7 poeng eller flere gir verdien høy.

Dette er de tre indikatorene:

- Indikator 1 er andelen som får oppfølging på barnehuset mist tre ganger etter å ha vært til dommeravhør. Barnehus som følger opp under ti prosent får ett poeng, barnehus som følger opp inntil 20 prosent får to poeng og barnehus som følger minimum 20 prosent får tre poeng.
- Indikator 2 handler om hvor systematisk barnehuset jobber med å følge opp barn i etterkant av dommeravhør. Barnehus som har faste rutiner for å vurdere barns oppfølgingsbehov og for å holde tak i barnet til et tilbud er på plass (enten på barnehuset eller i lokalt hjelpeapparat) får tre poeng. Barnehus med varierende praksis på dette området har fått to poeng, mens barnehus hvis oppfølging i større grad avhenger av at foreldre eller barnet / den unge selv tar kontakt får ett poeng.
- Indikator 3 handler om fag- og kompetanseutvikling for de ansatte. Barnehus som har et systematisk opplegg for faglig veiledning, som gir de ansatte mulighet til å delta på kurs og konferanser og som har eller har hatt utviklingsprosjekter knyttet til egen praksis får tre poeng, barnehus som har to av delene får to, mens barnehus som har en av delene får ett poeng.

Resultatene for hvert av de seks barnehusene er oppsummert i tabell 4-2.

Tabell 4-2 Grader av intensitet i arbeidet i ulike faser

Barnehus	Forberedelsesfase	Dommeravhørsfase	Oppfølgingsfase
1	Høy	Høy	Høy
2	Høy	Middels	Høy
3	Middels	Høy	Høy
4	Høy	Høy	Middels
5	Middels	Middels	Middels
6	Lav	Lav	Lav

Som det framgår av tabellen har ett av barnehusene lav intensitet i alle faser av arbeidet, ett har middels intensitet i alle faser og ett har høy. De tre siste har høy intensitet i to faser og middels i den tredje. Bildet er altså relativt variert.

Det har vært en hypotese at barnehusledernes utdanningsbakgrunn påvirker innholdet i barnehusstilbudet på grunnleggende måter, kanskje til og

med så mye at man kan snakke om ulike barnehusmodeller. Vår analyse peker ikke i en slik retning. Det er riktignok slik at noen barnehus er mer like hverandre enn andre barnehus, men dette henger ikke systematisk sammen med lederens utdanningsbakgrunn. Bildet er snarere at barnehus som er like i en fase like gjerne er forskjellige fra hverandre i en annen.

Avslutning

I dette kapitlet har vi beskrevet hva som typisk skjer i forberedelsesfasen, dommeravhørsfasen og oppfølgingsfasen. Fokuset har vært hvilke oppgaver barnehusene ivaretar i disse fasene, og på likheter og forskjeller mellom barnehusene i så måte. Et spørsmål vi også har berørt, er om barnehusene er i ferd med å utvikle seg i ulike retninger og om dette i så fall henger sammen med ledernes utdanningsbakgrunn. Vi har blant annet vist at:

- Oppgavene barnehusene ivaretar i forberedelsesfasen handler om koordinering, risikovurdering samt kartlegging av barnets behov under avhøret. Dersom barnet har særlige behov, kan også veiledning av politiavhøreren inngå. Et av barnehusene har ingen fast rutine for hvordan koordineringen skal skje, to av barnehusene ringer til de aktuelle partene etter behov, mens tre av barnehusene har felles samtaler, på barnehuset og/eller via telefon- og videokonferanse. De barnehusene som gjennomfører felles samtaler legger vekt på at samtalene har en funksjon ut over koordineringen i den enkelte sak: det kommer fram ting som ellers ikke ville kommet fram, og grunnlaget for videre samarbeid blir bedre.
- Oppgavene barnehusene ivaretar i dommeravhørsfasen handler først og fremst om ivaretagelse av barn og pårørende ved ankomst til barnehuset, observasjon av barnet under dommeravhøret, og ivaretagelse av barnets pårørende under dommeravhøret. Samtlige barnehus ivaretar den førstnevnte oppgaven. For de to øvrige oppgavene var bildet mer variert. Ved samtlige barnehus har rådgiveren i oppgave å observere barnet under avhøret med tanke på videre oppfølging. Ved to av barnehusene har rådgiveren også andre oppgaver i denne situasjonen. Samtlige barnehus er opptatt av å ivareta barnas omsorgspersoner. Fire av barnehusene har faste rutiner for dette under avhøret, ved de to øvrige skjer dette kun unntaksvis.

- Barnehusenes viktigste rolle i oppfølgingsfasen er å sørge for at tiltaks-kjeden for barnet henger sammen. Hva som konkret blir barnehusenes oppgave, vil blant annet variere med barnets oppfølgingsbehov, hva slags tilbud barnet har allerede og hva det lokale hjelpeapparatet kan bidra med. Det er variasjon barnehusene i mellom både når det gjelder andelen som får oppfølging minst tre ganger etter dommeravhøret, hvor systematisk oppfølgingsarbeidet etter dommeravhøret er og hvor stor vekt som legges på fag- og kompetanseutvikling.
- Når forberedelsesfasen, dommeravhørsfasen og oppfølgingsfasen ses i sammenheng, finner vi at graden av intensitet varierer betydelig mellom barnehusene: fra lav til høy intensitet i alle faser. Et annet funn er at barnehusene ikke kan grupperes i ulike modeller eller varianter. Det er heller ikke slik at barnehus med ledere med en fagbakgrunn skiller seg systematisk fra barnehus med ledere med en annen fagbakgrunn.

Vår analyse tyder altså på at selv om alle barnehusene ivaretar kjerne-funksjonene i barnehusmodellen, er det stor variasjon knyttet til det vi har definert som intensiteten i arbeidet i ulike faser. Det er også stor variasjon i den samlede intensiteten i arbeidet – fra barnehus som skårer høyt i to av tre faser til barnehus som skårer lavt i samtlige tre. Betyr dette at barnehusene ikke representerer et enhetlig tilbud til barn som er mistenkt utsatt for vold eller overgrep? Svaret på dette spørsmålet er avhengig av hva man mener med enhetlig. Om man med enhetlig mener at alle barn som kommer til barnehus skal ha like stor sjanse til å få et godt oppfølgingstilbud dersom de trenger det, er det etter vår oppfatning grunn til å være bekymret. Denne bekymringen er også bunnet i hva to av de barnehusene som skåret høyest på intensitetsmålene formidlet i intervjuene: de er helt på grensen av det de kan klare når det gjelder oppfølging. Dersom antall avhør fortsetter å øke uten at ressursene økes tilsvarende, var de redd for å bli redusert til «dommeravhørs-fabrikker». En utvikling som også vil være et skritt bort fra tanken om barnehusene som et helhetlig eller integrert tilbud. Et av barnehusene som skårer høyt har på den andre siden færre saker enn det er dimensjonert for. Bekymringen ved dette barnehuset handlet om at det er nødvendig med et visst antall saker for å opprettholde fagligheten, ikke minst i forhold til grupper med særlige behov. En rimelig konklusjon er at intensjonene i

barnehusmodellen vanskelig lar seg oppfylle når saksmengden øker ut over et visst nivå eller når den faller under et visst nivå. Hva som er et rimelig nivå av saker sett i forhold til ressurser, er derfor en diskusjon vi mener det er viktig å ta i forlengelsen av denne evalueringen.

Den modellen vi har utviklet for sammenligning av barnehusene må samtidig tas for det den er, en grov forenkling av det arbeidet barnehusene gjør. Kategoriseringen er også basert på det barnehusene selv har formidlet at de gjør, ikke observasjon av hva som er blitt gjort i konkrete saker. Slike data vil være et viktig supplement til den typen generell analyse vi har gjort her – i en eventuell framtidig evaluering.

Et mer spesifikt spørsmål som også peker seg ut som viktig i forlengelsen av analysen i dette kapitlet, er om det er fornuftig å utvide barnehusenes mandat under dommeravhøret, etter modell fra det barnehuset som har etablert en observatørrolle som også omfatter veiledning av politiavhøreren underveis. En slik vurdering bør etter vårt skjønn bygge på systematisk kunnskap om de erfaringer som så langt er gjort ved dette barnehuset: Hva mener de andre impliserte partene – dommere, etterforskere, avhørere, bistandsadvokater og forsvarere – om den utvidete observatørrollen barnehuset har etablert? På dette punktet er våre data for generelle til at vi kan gjøre meningsfulle analyser.

5 Organisatorisk forankring, styringsstruktur og kompetansesenterrollen

Innledning

I dette kapitlet tar vi opp to temaer. Vi redegjør først for barnehusledernes oppfatning av rammene for virksomheten i barnehusene, hva de mener om den organisatoriske forankringen til barnehusene og den eksisterende styringsstrukturen. Hensikten med redegjørelsen er å få fram ledernes synspunkter på de utfordringene dagens organisering og styringsstruktur innebærer, samt deres løsningsforslag.

Deretter redegjør vi for hvordan barnehusene ser på kompetansesenterrollen de er forventet å fylle, og hva de mer spesifikt driver med av kompetansebyggende virksomhet. I denne sammenhengen definerer vi kompetansesenterrollen til å gjelde den delen av barnehusenes virksomhet som ikke er knyttet til konkrete saker. Vi avgrenser oss også til det ansvaret barnehusene har overfor hjelpeapparatet. I tillegg til å beskrive hva barnehusene gjør, diskuterer vi hva det betyr for fagligheten internt i barnehusene at de har mulighet til å drive med utadrettet virksomhet.

Det empiriske grunnlaget for dette kapitlet er intervjuene med barnehuslederne og fokusgruppeintervjuene med de ansatte. Vi viser til kapittel 2 for en nærmere beskrivelse av dette materialet.

Organisatorisk forankring

Barnehusene ble etablert som et samarbeidsprosjekt mellom Justis- og politidepartementet, Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet og Helse- og omsorgdepartementet. Organisatorisk er barnehusene imidlertid forankret i politisektoren: De er underlagt de politidistriktene de er lokalisert i, som får rammer og føringer fra Politidirektoratet.

Da de første barnehusene ble etablert ble det nedsatt en styringsgruppe som ble ledet av daværende politidirektør, men som ble bestemt avviklet i 2010. I styringsgruppen satt representanter fra de nevnte departementene,

men barnehusledernes inntrykk var at de hadde lite eierforhold til barnehusene og at kompetansen til styringsgruppen om hva et barnehus er, var lav. At to av de berørte fagdepartementene ikke har noen formell rolle i forhold til barnehusene, ble nevnt som et problem av flere barnehusledere. Det innebærer blant annet at barnehusene ikke har noe overordnet nivå å rette helse- og barnefaglige spørsmål til.

Som vist i kapittel 3, er barnehusene tilknyttet politidistriktenes administrasjonsavdelinger. Ett av barnehusene er forankret i felles operativ avdeling, de andre fem i felles administrativ avdeling. Ved barnehuset som er forankret i felles operativ avdeling sitter barnehusets leder i ledergruppen til visepolitimesteren, fire av de øvrige barnehuslederne forteller at de rapporterer til administrasjonssjefen, mens lederen ved det siste barnehuset forholder seg direkte til Justisdepartementet fordi politimesteren mener det er Justisdepartementet – ikke politiet – som er barnehusenes overordnede myndighet.

Ved å legge barnehusene til politidistriktene tydeliggjøres barnehusene som en del av justissektoren. Barnehuslederne var samstemte i synet på at dette antakelig har vært avgjørende for at ordningen med barnehus er blitt tatt godt imot av samarbeidspartnerne. Forankringen i politiet har gitt barnehusene større grad av legitimitet blant dommere, advokater og etterforskere enn det forankring i andre sektorer ville gitt. Flere kommenterte også at barnehusenes innsats i økende grad blir ansett som en selvfølgelig del av arbeidet med dommeravhørssakene.

Samtidig stiller majoriteten av barnehuslederne spørsmålstegn ved om forankring i politidistriktene vil fungere i framtiden. Barnehuslederne påpeker blant annet at politiets rammeverk ikke passer for barnehusene. Barnehusene skal i tillegg til å legge til rette for den strafferettslige prosessen, påse at barns helse og omsorgsbehov er ivaretatt. Det vil si at barnehusene skal ivareta et barneperspektiv som også skal omfatte helse- og barnevernfaglige aspekter. Barnehusene har altså et annet samfunnsoppdrag enn det politiet i utgangspunktet har. En problemstilling som reises er at forankringen i politiet kan medføre manglende forståelse for hvordan barnehusenes særlige mandat kan og bør ivaretas.

Flere av barnehuslederne fremhevet samtidig sitt gode samarbeid med politimesteren. De ga uttrykk for at de ble møtt med forståelse og velvillighet

også når det gjaldt behov for styrking av virksomheten. Barnehusene finansieres av sine respektive politidistrikter, dvs. at de tildeles en andel av politidistriktets ramme. Flere barnehusledere ga uttrykk for at selv om den økonomiske situasjonen for barnehuset er bra per i dag, er det ingen garantier for at det vil bli prioritert framover. Hvordan vil for eksempel trangere rammer for politidistriktet ramme barnehuset? Og hvordan kan en sikre at barnehusene gir et kvalitativt likt tilbud til barn utsatt for vold og overgrep dersom rammene varierer? Et av barnehusene har allerede fått merke effekten av trangere rammer. Det har blant annet resultert i at barnehuset ikke har kunnet oppgradere utstyr samt at de ansatte ikke har fått anledning til å reise på konferanser og lignende. At barnehusenes midler ikke er øremerkede, innebærer en sårbarhet fordi barnehuset er avhengig av politimesterens tanker og forståelse for hva ordningen går ut på. Hvis barnehusets særegenhet ikke anerkjennes, betyr det at barnehuset må konkurrere om ressurser til nyansettelser, kompetanseheving og lønnsmidler på lik linje med andre avdelinger i politiet.

Uavhengig av hvilken relasjon de har til sin nåværende politimester, er barnehuslederne samstemte i viktigheten av at barnehusene har egne øremerkede midler, det vil si at midlene ikke først sluses inn i politiet, for deretter å kanaliseres til barnehusene.

Overordnet styring

Prosessen med etablering av barnehus har skjedd ved at Politidirektoratet har sendt et oppdragsbrev til de respektive politidistriktene. Politimesteren har så satt ned en lokal prosjektgruppe, som innenfor de rammer som er blitt lagt i oppdragsbrevet (mht. økonomi, antall stillinger, lokalisering m.m.), har utarbeidet prosjektrapporter som grunnlag for etableringen av barnehusene.⁹ Som påpekt av Bakketeig m.fl. (2012), fikk politidistriktene relativt stor frihet til å forme virksomheten slik de selv ønsket.

⁹ Agder politidistrikt (2008): Barnehuset Kristiansand. Rapport fra prosjektgruppen; Hamar politidistrikt (2007): Barnehuset i Hamar. Rapport fra prosjektgruppen, Hordaland politidistrikt (2007): Barnehuset region vest. Rapport fra planleggingsgruppen; Oslo politidistrikt (2010): Etablering av Barnehuset Oslo. Sluttrapport, Troms politidistrikt (2008): Barnehuset Tromsø. Rapport fra prosjektgruppen

Disse prosjektrapportene har sammen med dokumenter fra Justisdepartementet, først og fremst rapporten til arbeidsgruppen som utredet ordningen med barnehus (Justis- og politidepartementet 2006), fått status som styringsdokumenter for virksomheten i barnehusene. En grunn til at det ikke er utarbeidet sentrale retningslinjer ut over de som er nedfelt i de nevnte brev og dokumenter, er at barnehusene ble etablert som prøveprosjekter.

Barnehuslederne etterlyser i dag sentrale retningslinjer for virksomheten, men understreker samtidig at det også må være rom for lokale tilpasninger. Dette handler både om å kunne ta vare på gode ordninger som har vært etablert lokalt, for eksempel ulike typer konsultasjonsteam, og om å kunne ta hensyn til spesielle utfordringer, for eksempel knyttet til store avstander.

Det koordinerende ansvaret for barnehusene er lagt til Politidirektoratet, men det finnes, som nevnt, ikke lenger et sentralt styringsorgan for barnehusene. Flere barnehusledere påpeker at det er uklart hva slags rolle Politidirektoratet er ment å ha overfor barnehusene, og etterlyser mer oppfølging. Det største problemet er imidlertid at det ikke finnes et sentralt styringsorgan for barnehusene. Lederne savner et overordnet organ med ansvar og fullmakter der felles og overordnede problemstillinger kan bli drøftet og der beslutninger kan bli fattet. Ifølge lederne bør det sitte representanter for de tre aktuelle fagdepartementene i denne gruppen, samt en (ambulerende) representant for barnehuslederne. Begrunnelsen for hvorfor det er ønskelig med en tverrdepartemental styringsgruppe, er at barnehusets virksomhet opererer inn mot helsepersonelloven, så vel som mot det barnevernsfaglige og politifaglige. Et forslag som kom frem var at minst en av representantene fra de ulike departementene bør ha barnehusene som hovedarbeidsoppgave, og ikke som en del av en større portefølje. Et annet forslag var at representantene burde komme fra den politiske ledelsen, gjerne fra statssekretærnivået.

Barnehuslederne har på eget initiativ etablert en ledergruppe. Gruppen har møttes flere ganger i halvåret, men har nå bestemt at møtefrekvensen skal ned. Barnehuslederne opplever gruppen som et viktig forum for erfarings- og meningsutveksling. Samtidig peker flere på at den ikke har noe formelt mandat, og ingen beslutningsmyndighet. Hva slags rolle forumet skal ha

framover kommer blant annet an på om det etableres en overordnet styringsgruppe.

Barnehuslederne ga eksempler på mange saker som det er nødvendig at behandles på et overordnet nivå, og der det antakelig også bør utformes felles retningslinjer for barnehusene. Eksempler er:

Behovet for tilsyn. I følge lederne er mangelen på en tilsynsmyndighet en hovedutfordring: Hvem skal gå virksomheten etter i sømmene og hvem kan brukerne klage til? En av lederne eksemplifiserte dette med å stille spørsmålet: Hvis brukerne er misfornøyd med den psykologiske behandlingen, skal de da gå til politimesteren? En annen nevnte mangelen på kontroll med barnehusenes arkiveringsrutiner og datasikkerhet. En leder fortalte om et forsøk på å få fylkeslegen på banen: fylkeslegen hadde nektet og sagt at barnehuset ikke falt under instansens ansvarsområde.

Barnehusenes målgruppe. Det går frem av intervjuene at barnehusene definerer sin målgruppe når det gjelder avhør noe ulikt. Ett av barnehusene har vedtatt å gi et tilbud til barn og unge opp til 18 år, fire av barnehusene sier at de har informert politiet om at de kan bruke barnehuset til politiavhør av ungdom mellom 16 og 18 hvis de vil, mens ett av barnehusene tar avhør hvis det er et ønske, men har ikke informert aktivt om denne muligheten. Hva som skal være målgruppen er dels et spørsmål om kapasitet, men det er også et prinsipielt spørsmål: Er det riktig å reservere ordningen med barnehus for barn under 16 år, mens barn mellom 16 og 18 år får tilbudet dersom politiet vurderer det som hensiktsmessig? Forskergruppen som evaluerte ordningen med barnehus i Sverige reiser dette som en viktig problemstilling med henvisning til barnekonvensjonen, og barnebegrepet den legger til grunn (Åstrøm og Rejmer 2008, jf. også Redd Barna 2006). Problemstillingen er også nevnt i rapporten fra den tverrdepartementale arbeidsgruppen som utredet barnehusmodellen i forkant av etableringen (Justis- og politidepartementet 2006). Her er anbefalingen at barnehusene bør tilby oppfølging/behandling til alle barn under 18 år. Hvorvidt politiavhør bør gjennomføres i barnehusene, diskuteres imidlertid ikke. Barnehusene er heller ikke enige om hvem som skal være målgruppen når det gjelder oppfølging og behandling. Samtlige gir oppfølging og behandling til barn som har vært til dommeravhør og politiavhør, men noen av barnehusene gir også tilbud til unge overgripere, det vil si overgripere som er under den kriminelle lavalder (15 år). De som gir tilbud til denne gruppen argumenterer for at

dette er en gruppe som naturlig faller inn under barnehusenes kompetanseområde, og som ofte ikke vil ha et godt tilbud i det ordinære hjelpeapparatet. Andre er mer skeptiske og mener barnehusene er et tilbud til ofre og ikke til overgripere. Et av barnehusene har også gitt tilbud til noen få voksne overgripere. Forutsetningen har vært at vedkommende har erkjent forholdet og at han/hun skal ha en fortsatt relasjon til barnet.

Bruk av videooverføring ved dommeravhør. Barnehuslederne er uenige om bruk av videooverføring forringer dommeravhøret eller ikke. To av lederne ga uttrykk for at videooverføring medfører at det blir to møter og ikke ett felles møte; de som blir overført via videolink snakker seg imellom uten å involvere de som sitter på barnehuset, mens de som sitter på barnehuset snakker seg imellom uten å involvere de som deltar via videolink. En løsning som lanseres er at alle som er i befatning med dommeravhør på barnehus bør være til stede på barnehuset minst en gang for å se hva som foregår, for på denne måten å opparbeide forståelse for dynamikken i møtet. Et argument som fremholdes, er at det er viktig at de ulike partene møtes fysisk for å forstå sakens art, at det handler om mer enn dommeravhør. Andre har en mer pragmatisk tilnærming, og framhever blant annet hvordan lokale forhold og erfaring kan spille inn i synet på bruk av videooverføring ved dommeravhør.

Barnevernets tilstedeværelse ved dommeravhør. Samtlige ledere mener barnevernet bør få være tilstede i bisitterrommet ved dommeravhør, i de sakene der barnevernet er inne i bildet. Deres erfaring er imidlertid at en del dommere ikke lar barnevernet være til stede. Dette oppleves som problematisk da det kan forringe oppfølgingen av barnet hvis barnevernet ikke har kunnskap om barnets situasjon og hva det har opplevd. Det er også uheldig hvis det å nekte barnevernet adgang til bisitterrommet innebærer at barnet blir nødt til å fortelle sin historie flere ganger.

Dimensjonering av virksomheten og åpningstider. I dag er barnehusets dimensjonering, med hensyn til blant annet bemanning, avhengig av ressurstilførsel fra politiet. Som vist i kapittel 3 opplever alle barnehusene, bortsett fra ett, et økende press på gjennomføring av dommeravhør. Flere av lederne mener nå at omfanget er av en slik størrelse at det går på bekostning av ivaretagelsen av de ansatte og oppgaver. Barnehusene skal være en god ramme for dommeravhør ved å sikre barn best mulig rettsikkerhet. Barnehusene skal imidlertid også gi god oppfølging til barn, enten de forteller noe i dommeravhør eller ikke, og de skal drive med utadrettet virksomhet;

informasjonsspredning, opplæring, konsultasjon og veiledning. Flere av barnehuslederne fortalte at med de bemanningsressursene de har per i dag, så står de overfor noen utfordringer. Ved et par barnehus fortalte lederen at det økende antallet avhør gikk på bekostning av de andre oppgavene. Ved flere av barnehusene fortalte de ansatte at økningen i dommeravhør uten økning i ressurser til å gjøre andre oppgaver, bidro til slitasje. Dette fordi de for å stå i en slik krevende jobb, må ha anledning til å utføre andre typer oppgaver, de trenger påfyll. Barnehuslederne fortalte også om økt pågang fra politiet som ønsket å kunne ta avhør i helger og på kveldstid. Dilemmaet for barnehuslederne er at de på den ene siden vil at alle avhør skal tas på barnehuset, samtidig som de opplever at de per i dag ikke har ressurser til å oppfylle sitt mandat.

Medisinske undersøkelser. Skal alle barn få medisinske undersøkelser på barnhuset og hvem skal betale for at barnehuset tilbyr denne tjenesten? Dette er to av spørsmålene som reises av barnehuslederne. I følge lederne bør medisinske undersøkelser brukes i langt større utstrekning enn i dag. Dette innebærer at politiet må få økt sin kunnskap om betydningen av slike undersøkelser og hva det kan fortelle. Ved to av barnehusene tilbyr de også tannhelseundersøkelse, noe som de mener har vist seg nyttig i avsløring av både vold og seksuelle overgrep. Når det gjelder finansiering reiser lederne flere spørsmål; skal de kjøpe tjenesten eller bør barnehusene ha ansatt en egen lege? Hvis de skal kjøpe tjenesten, hva er det rimelig at de betaler? En mener man innenfor et system med internfakturering må betale for medisinske tjenester, noe som også innebærer en profesjonalisering som borger for kvalitet. Andre mener dette er en spesialisthelsetjeneste som er gratis hvis den foretas på sykehus og at det derfor ikke bør medføre ekstra utgifter for barnehusene.

Felles opplæring av ansatte. En problemstilling som intervjuene med ledere og ansatte har bidratt til å generere, og som kunne drøftes i en styringsgruppe, er om alle ansatte i barnehus bør tilbys opplæring i regler for eksempel om taushetsplikt, rettsikkerhet og innsikt i forhold til straffesaken.

Kompetansesenterrollen

I Redd Barnas rapport om «Barnas Hus» ble kompetansesenterrollen framhevet (Skybak 2005). I tillegg til det saksrettede arbeidet argumenterte man for at tiltaket skulle «fungere som et praktisk kompetansesenter der

ulike faginstanser, som barnevern og helsepersonell, kan henvende seg med spørsmål» (s. 3). Også i dokument 8-forslaget som lå til grunn for Stortingets behandling, understreket forslagsstillerne at barnehusene skulle ha et mandat som var bredere enn arbeidet med konkrete saker. I forslaget sto det blant annet at tiltaket skulle ha som oppgave å «Utvikle og utdype profesjonelle ferdigheter i forbindelse med overgrep mot barn ved tverrfaglig samarbeid og tverrkulturell trening og støtte.» og å «(...) arbeide for en større bevissthet i samfunnet vedrørende misbruk av barn.» (Dok. 8:86, 2003–2004).

I rapporten fra den tverrdepartementale arbeidsgruppen som utredet ordningen med barnehus (Justis- og politidepartementet 2006), ble ikke barnehusenes kompetansesenterrolle diskutert spesielt. I beskrivelsen av modellen sto det saksrettede arbeidet i fokus. Samtidig ble det foreslått at det skulle opprettes tverrfaglige konsultasjonsteam ved barnehusene, og at dette teamet skulle tilby støtte til barnevernet i undersøkelsessaker. Kompetansesenterrollen er heller ikke nevnt spesielt i oppdragsbrevene fra Politidirektoratet til politidistriktene. I oppdragsbrevet til politimesteren i Rogaland, i forbindelse med etablering av et barnehus i Stavanger, er tiltaket for eksempel presentert slik:

Det skal være et tverretattlig samarbeidstiltak der barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep og/eller eksponert for vold, herunder vært vitne til vold, skal tilbys medisinsk undersøkelse, dommeravhør og behandling/oppfølging. Vi viser for øvrig til rapporten «Barnas Hus» utarbeidet i 2006 av en arbeidsgruppe nedsatt i Justisdepartementet, se vedlegg 1.

Vår tolkning er at signalene fra myndighetene er utydelige når det kommer til barnehusenes kompetansesenterrolle. De forventes å ha høy kompetanse og å kunne bistå andre instanser, først og fremst barnevernet, men hvordan denne kompetansesenterrollen skal fylles er lite spesifisert.

Intervjuene med barnehuslederne tyder på at barnehusene selv er svært opptatt av kompetansesenterrollen. Også på den felles nettsiden for barnehusene er råd og veiledning til fagfolk og utadrettet virksomhet presen-

tert som viktige oppgaver for barnehusene.¹⁰ Om den utadrettede virksomheten står dette:

Barnehuset arbeider for å formidle kunnskap innen feltet, fremme samarbeid med andre instanser og styrke barns rettssikkerhet. Deltakelse i ulike fora, undervisning og møtevirksomhet er en del av våre oppgaver.

Når det gjelder råd og veiledning til fagfolk, opplyses det om at alle barnehus tilbyr dette, men at måten arbeider er organisert på varierer. Barnehusene tolker med andre ord sitt mandat i tråd med det opprinnelige forslaget fra Redd Barna, og det forslaget som ble drøftet av Stortinget.

Vi har ikke gjennomført noen systematisk kartlegging av omfanget av ulike aktiviteter som kan knyttes til kompetansesenterrollen. Vår beskrivelse bygger på det barnehuslederne og de ansatte har fortalt oss i de samtalene vi har hatt med dem. Hensikten med vår beskrivelse er å få fram hvilke aktiviteter som inngår i denne rollen, samt å diskutere forholdet mellom denne rollen og det saksrettede arbeidet vi beskrev i kapittel 4.

Inntrykket fra intervjuene er at hvordan de ulike barnehusene mer spesifikt fyller kompetansesenterrollen, varierer. Barnehusene presenterer også denne delen av virksomheten på ulike måter på sine egne hjemmesider. Et fellestrekk er imidlertid at rollen fylles gjennom et stort mangfold av aktiviteter. Blant aktivitetene finner vi informasjons- og bevisstgjøringsarbeid, blant annet gjennom møter og foredrag i kommuner/bydeler og politidistrikter, samt deltakelse i ulike nettverk, undervisning ved høyskoler og universitet, kurs/undervisning for ulike faggrupper, anonym konsultasjon samt råd og veiledning til fagfolk i lokalt hjelpeapparat knyttet til oppfølging av barn. Samtlige barnehus forteller også at de både tar initiativ til og at de inviteres inn i ulike fora og sammenhenger. Et par av barnehusene oppgir at de samarbeider med forskere/forskningsmiljøer om ulike prosjekter. Ved samtlige barnehus er det lederen som ivaretar mesteparten av den eksterne virksomheten, mens de ansatte bidrar i varierende grad.

Barnehusene forteller også at de i stor utstrekning prøver å bygge videre på tiltak og ordninger som har vært etablert lokalt. Dette har også vært en

¹⁰ <http://www.statensbarnehus.no/>

føring fra Politidirektoratet i oppdragsbrevene til politidistriktene. I oppdragsbrevet til politimesteren i Rogaland var det for eksempel presisert at «Det er viktig å se etableringen i sammenheng med eksisterende hjelpe- og behandlingstilbud i regionen». Et eksempel er barnehusenes relasjon til konsultasjonsteamene. I samtlige regioner der det er etablert barnehus eksisterte det allerede konsultasjonsteam der fagfolk anonymt kan legge fram og drøfte saker der de mistenker at barn er utsatt for vold eller overgrep. Om disse er kommunale eller regionale, varierer. Sammensetningen av fagfolk kan også variere. Ved to av barnehusene oppgir lederne at dette systemet er godt utbygd i deres region, men at de ikke har kapasitet til å delta i slike team. Det finnes dessuten langt flere team enn de ville være i stand til å delta i. Ved disse barnehusene foregår anonym konsultasjon per telefon, og saker henvises eventuelt til lokale konsultasjonsteam. Ved de øvrige er barnehuset representert i konsultasjonsteam, og på to av barnehusene har konsultasjonsteamet for regionen barnehuset er lokalisert i faste møter på barnehuset.

Den utadrettede virksomheten framheves som viktig av flere grunner. På den ene siden handler det om å bevisstgjøre ulike faggrupper og instanser om problematikken samt om hva som er deres ansvar og hva de kan gjøre når mistanke oppstår. Tanken er at dette kan føre til at flere tilfeller av vold og overgrep mot barn avdekkes og anmeldes. På den andre siden handler det om å bli kjent med hva som finnes av ressurser ute i kommunene, som barnehusene kan trekke på når barn skal sluses ut av barnehuset og over i det lokale hjelpeapparatet. Den utadrettede virksomheten tilfører også barnehusene nyttig kunnskap og bidrar til å skape relasjoner mellom barnehusene og det lokale hjelpeapparatet. Det er altså snakk om gjensidig nytte. Et viktig perspektiv som også kom fram i intervjuene, var behovet for kontinuerlig innsats på dette området: det kommer stadig nye fagfolk til, og kunnskapen i feltet utvikles stadig. Derfor er ikke informasjons- og bevisstgjøringsarbeid, eller etablering av samarbeidsrelasjoner, noe man bare kan gjøre i en etableringsfase.

Vi har ikke data om hvor stor del av barnehusenes ressurser som går med til utadrettet virksomhet. Det vi imidlertid vet er at det er denne delen av virksomheten som prioriteres ned når saksmengden øker, dvs. at også denne delen av barnehusenes virksomhet er sårbar så lenge ressursene ikke

øker i takt med saksmengden. Vårt inntrykk er også at barnehus som relativt sett har færre saker, eller som har lavere intensitet i arbeidet med sakene, er mer fornøyd med vilkårene for å drive utadrettet virksomhet. For de andre barnehusene er den utadrettede virksomheten under sterkere press, særlig når det kommer til de ansattes mulighet til å delta i ulike fora og sammenhenger.

Som vi diskuterte i kapittel 4 er enhetlig behandling et viktig mål når det gjelder barnehusenes saksrettede arbeid. Med kompetansesenterfunksjonen stiller det seg annerledes. På dette området kan det ikke være et mål at barnehusene skal være helt like. Hva som blir barnehusenes oppgaver avhenger blant annet av behovene i den regionen de dekker. Der det finnes andre aktører som dekker noe av behovet, kan barnehuset redusere innsatsen. Hva barnehuset kan bidra med avhenger også av kompetansen til de ansatte ved hvert barnehus, for eksempel vil barnehus med psykologspesialister kunne ta andre eksterne oppdrag enn barnehus uten denne kompetansen.

Kompetansesenterrollen er sterkt knyttet til den utadrettede virksomheten, men man kan også diskutere om barnehusene i større grad enn i dag bør fungere som kompetansesentre for hverandre. I dag foregår metode- og fagutvikling internt på hvert barnehus, uten at det finnes noe etablert system for å dele erfaringer i etterkant, eller for å beslutte om barnehusene skal endre rutiner og/eller arbeidsmåter som følge av det man har erfart. Det er snarere slik at veien blir til mens man går – på hvert enkelt barnehus. Kanskje kan man se for seg en form for spesialisering der barnehusene får ansvar for å systematisere erfaringer og/eller utvikle ny kompetanse på ulike områder som senere skal spres til de andre barnehusene. Et område som peker seg ut i så måte, er arbeidet med voksne psykisk utviklingshemmede. Overfor denne gruppen er det ingen av barnehusene som har omfattende erfaring, men det er noen barnehus som har planer om å fokusere tydeligere på denne gruppen framover. Et annet område er oppfølging og behandling. Her vet vi at ett av barnehusene prøver ut en modell for korttidsbehandling, som det trolig vil være nyttig for de andre barnehusene å vite mer om. Erfaringene fra utprøvingen av sekvensielle avhør som foregår ved ett av barnehusene, er et tredje tema. Hvordan barnehusene kan fungere som kompetansesentre for hverandre er et ytterligere tema for en overordnet styringsgruppe.

Avslutning

I dette kapitlet har vi redegjort for noen av utfordringene dagens organisering og styringsmodell innebærer for barnehusene – sett fra barnehusenes synsvinkel. Vi har også redegjort for hvordan barnehusene fyller det vi har omtalt som kompetansesenterrollen, og kommentert vilkårene for denne delen av virksomheten. Dette er kortversjonen av det som har kommet fram:

- Barnehuslederne mener forankringen i politidistriktene har vært en viktig forutsetning for den gode mottakelsen ordningen har fått blant samarbeidspartnerne, men at den samtidig innebærer utfordringer. En åpenbar utfordring knytter seg til rammebetingelser. Det er opp til de respektive politimestrene å vurdere barnehusenes ressursbehov. Én konsekvens som vi allerede ser konturene av, er at barnehusenes rammebetingelser varierer: noen barnehus har stram økonomi, og må nedprioritere de sidene av virksomheten som ikke er direkte relatert til gjennomføring av dommeravhør. På sikt kan dette også føre til at tilbudet barnehusene kan gi i dommeravhørssakene blir av ulik kvalitet, dvs. at målet om enhetlig behandling ikke (lenger) oppfylles. En løsning på utfordringene knyttet til finansiering er å øremerke midlene til barnehusene.
- Forankringen i politidistriktene – og mangelen på et overordnet styringsnivå – gir utfordringer knyttet til samordning barnehusene imellom. Barnehusene har på eget initiativ opprettet en ledergruppe, men denne har ingen beslutningsmyndighet. Barnehuslederne etterlyser tydeligere retningslinjer for virksomheten, og en styringsgruppe som har beslutningsmyndighet i saker som angår alle barnehus. Et konkret forslag fra barnehuslederne er at barnehusene forankres i Justisdepartementet, med et eget sekretariat. I tillegg foreslås en styringsgruppe med representanter for de tre fagdepartementene som er implisert i ordningen med barnehus: Justisdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. En slik representasjon er nødvendig for å sikre balansen mellom de ulike elementene i barnehusmodellen: det strafferettslige sporet, behandlingsspolet og det overordnede hensynet til barnets beste.
- Myndighetenes signaler til barnehusene når det gjelder kompetansesenterrollen er uklare. Barnehusene selv vektlegger denne virksomheten, og er opptatt av at den også er viktig for deres egen fagutvikling. Samtlige barnehus driver med en rekke aktiviteter som kan knyttes til denne rollen.

Stikkord er foredrag, kurs og undervisning, samt konsultasjon og veiledning. Barnehusene tar selv initiativ til ulike fora og aktiviteter, og de inviteres med av andre. For fire av barnehusene er deltakelse i regionale konsultasjonsteam en viktig del av kompetansesenterrollen. Vilåårene for å drive med kompetansebyggende virksomhet varierer, og flere av barnehusene opplever at denne delen av virksomheten er under press.

- Vårt inntrykk er at barnehusene ser på kompetansesenterrollen først og fremst som en utadrettet rolle. De er i mindre grad opptatt av å være kompetansesentre for hverandre. En diskusjon som peker seg ut i forlengelsen av dette, er om barnehusene i tiden som kommer bør ha et større fokus på systematisering av erfaringer og på erfaringsutveksling enn hva de har i dag.

6 Barns erfaringer og synspunkter

Innledning

I dette kapitlet belyser vi barns erfaringer med å være på barnehus i forbindelse med dommeravhør. Som redegjort for innledningsvis, er et av hovedmålene med innføringen av barnehus å ivareta barn som skal til dommeravhør bedre. Ambisjonen om bedre ivaretagelse knytter seg både til selve dommeravhøret og til oppfølging i etterkant av dommeravhøret, dvs. at barnehuset skal bidra til at barn som har behov for oppfølging fanges opp i større grad enn før, og gis et adekvat tilbud. Et premiss for evalueringen er at hva barn selv mener om det å være på barnehus, er viktig kunnskap når man skal vurdere hvordan barnehusmodellen fungerer.

Som beskrevet i kapittel 3 har vi gjennomført en spørreundersøkelse blant barn over ti år som har vært på barnehus, og voksne som har fulgt barn i alle aldersgrupper til barnehus. Begge grupper fylte ut et spørreskjema den dagen barnet hadde vært til dommeravhør. Analysene i kapitlet omfatter både barnematerialet og voksenmaterialet. Vi belyser barns erfaringer slik de selv formidler dem, og voksnes oppfatning av barns erfaringer.

Det er viktig å ha i mente at de erfaringene vi belyser er kartlagt mens de var svært ferske, og at dette kan ha betydning for resultatene. Vi regner det som sannsynlig at den lettelsen mange føler når dommeravhøret er overstått, har bidratt til det positive bildet av barns erfaringer vi vil presentere. Det kan også være at det er flere med negative erfaringer blant de barna som ikke deltok i undersøkelsen. Samtidig er det viktig ikke å undergrave betydningen av det de barna som har deltatt i undersøkelsen formidler. Deres svar – kombinert med de voksnes vurderinger – gir etter vår oppfatning et unikt innblikk i hvordan barn opplever det å være på et barnehus den dagen de skal til dommeravhør. Svarprosenten er også høy, situasjonen for disse barna tatt i betraktning (62 prosent).

Det som skal skje den dagen barnet kommer til barnehuset for dommeravhør, følger i grove trekk den samme sekvensen ved alle barnehusene. Vi beskriver denne i korte trekk her, som en bakgrunn for temaene

som tas opp i kapitlet. Lesere som ønsker en mer detaljert framstilling henvises til kapittel 4.

I de fleste tilfeller vil dagen på barnehuset inneholde følgende elementer: Barnet kommer til barnehuset sammen med en voksen. Med mindre de er mistenkte i saken, er dette vanligvis en av foreldrene. På barnehuset tas barnet imot av en ansatt ved barnehuset, eller av politiavhøreren. Hvis alt er klart til avhøret tas barnet ganske raskt med til avhørsrommet. Hvis alt ikke er klart, venter barnet sammen med den voksne på venterommet, som er tilrettelagt for barn, med leker, spill, blader med mer. Avhøret gjennomføres, som regel i to bolker, med en pause imellom. I pausen kan barnet oppholde seg i venterommet sammen med den voksne. Etter avhøret gjennomføres eventuell legeundersøkelse. Deretter snakker bistandsadvokaten og eventuelt politiavhøreren med barnet og den voksne om avhøret og hva som skal skje videre. Ved noen barnehus får barn og voksne også en oppfølgingssamtale med den saksansvarlige rådgiveren.

Mot denne bakgrunnen belyses følgende spørsmål i dette kapitlet:

- Gruer barn og voksne seg til å komme til barnehuset?
- Er reisetiden lang, og blir barn og voksne slitne?
- Hvor mye vet barn og voksne om hva som skal skje i løpet av dagen?
- Hvordan opplever barn dommeravhøret og den medisinske undersøkelsen?
- Hvordan opplever barn og voksne at de er blitt ivaretatt gjennom dagen?

Et gjennomgående tema i kapitlet er om barn og voksnes vurderinger er samstemmige eller forskjellige, og om det er forskjeller i de voksnes vurderinger av hvordan barn over og under ti år har opplevd dagen på barnehuset. En viktig opplysning er at resultatene vi presenterer med noen få unntak, gjelder for alle barnehusene. Variasjonene som finnes mellom barnehusene, og som vi har beskrevet i tidligere kapitler, har altså liten betydning for så vel barn som voksnes vurderinger av dagen på barnehuset. Unntakene er der hvor spørsmålene er direkte relatert til rutiner vi vet er forskjellige, som

opplegget rundt mat og drikke og for samtaler i etterkant av dommeravhør og legeundersøkelse. Vi har ikke funnet grunn til å rapportere om disse forskjellene i detalj.

Gruer barn og voksne seg på forhånd?

Å komme til et barnehus i forbindelse med et dommeravhør er ikke en dagligdags hendelse. Barna skal også forklare seg om opplevelser som kan ha vært både krenkende og skremmende. Det er derfor grunn til å tro at ganske mange vil grue seg i forkant av besøket på barnehuset. Å søke å forhindre dette, er en viktig oppgave for de som er involvert i dommeravhør på barnehus. Å vite hvor vanlig det er at barn gruer seg, og hva de gruer seg til, er viktig informasjon i så måte.

Vi stilte likelydende spørsmål om dette til barn over ti år og til voksne som hadde fulgt barn til dommeravhør på barnehus. Resultatene er vist i tabell 6-1.

Tabell 6-1 Gruet du deg / gruet barnet seg til å komme til barnehuset? Svar fra barn og voksne i prosent

Gruet du deg / gruet barnet seg?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Ja, veldig	15	11
Ja, litt	45	52
Nei	41	37
Totalt	101	100
(n=)	(120)	(181)

Noen barn (15 prosent) oppgir at de gruet seg veldig til å komme til barnehuset. De fleste oppga imidlertid at de gruet seg litt (45 prosent), eller at de ikke gruet seg (41 prosent). Svarene fra de voksne følger samme mønster. Andelen barn som gruet seg veldig var imidlertid litt lavere i materialet fra de voksne.

Det er grunn til å tro at barns alder har betydning for om de gruer seg. Små barn vil som regel tenke mindre framover enn det eldre barn vil gjøre. Vi undersøkte derfor om de voksnes vurderinger var relatert til barnas alder. Resultatene er vist i tabell 6-2.

Tabell 6-2 Gruet barnet seg til å komme til barnehuset? Svar fra voksne fordelt etter barnets alder. Prosent

Gruet barnet seg?	Under 10 år	10 år eller eldre	Alle
Ja, veldig	6	15	11
Ja, litt	37	62	52
Nei	58	23	37
Totalt	100	100	100
(n=)	(73)	(108)	(181)

p<0,001

Som forventet var det en tydelig sammenheng mellom barnas alder og de voksnes vurderinger: det å grue seg til å komme til barnehuset var vanligere blant barn over ti år enn blant barn under ti år. De voksne var også mer tilbøyelige til å mene at barn over ti år gruer seg, enn barn på denne alderen var selv: Blant barn over ti år oppga 41 prosent at de ikke hadde gruet seg (tabell 6-1). Tilsvarende andel i voksenmaterialet var betydelig lavere; 23 prosent (tabell 6-2).

Spørreskjemaet til barna inneholdt også et åpent spørsmål om hva det var de gruet seg til. Nærmere halvparten av barna i utvalget skrev inn et svar (n=51). Majoriteten av svarene handlet om at barna gruet seg til spørsmålene de ville få fra politiet, og til å snakke om det de hadde opplevd:

Jeg liker egentlig ikke å snakke så mye om ting som har skjedd. Eller å snakke med politiet. (Jente, 10–12 år)

Snakke med politiet, fordi det var politi. (Jente, 13–15 år)

Gruet meg til å bli avhørt. (Gutt, 10–12 år)

Snakke med politiet, fortelle hendelsen med alle detaljer. (Jente, 13–15 år).

Gruet meg til den forferdelige kveruleringen. Kan ikke fornærmede bare fortelle sin historie og gå ut? (Jente, 13–15 år).

[Til] å snakke om familien og hva som kom til å skje. (Gutt 13–15 år)

Noen barn formidlet også at de var redde for å si noe feil, og for politiets respons:

Til å snakke, om jeg sa noe feil når jeg begynte å stamme. Ble nervøs. (Jente 13–15 år)

Jeg var redd for å si noe feil eller noe som ikke var sant. Jeg var også redd for å ikke bli trodd og [for at] de skulle si at alt var min feil. (Jente 13–15 år)

Jeg gruet meg til å komme her på grunn av at jeg var redd for å fortelle om hendelsen og det som hadde skjedd og hva politiet ville/ skulle si. (Jente, 10–12 år).

Andre svar handlet om at barna ikke visste hva som skulle skje på barnehuset:

Jeg gruet meg litt siden jeg lurte på hva som ville skje. Men det ble ikke så mye av det. (Gutt, 10–12 år)

Jeg har ikke vært her før. (Jente, 10–12 år)

Visste ikke hva jeg ble spurt om. (Jente, 13–15 år)

Jeg trodde det var skummelt der. (Gutt, 10–12 år)

I tillegg kommer en liten gruppe barn som nevnte at de gruet seg fordi de visste de skulle bli filmet.

Også de voksne fikk et åpent spørsmål om hva det var barnet gruet seg til. Det var de samme tingene som gikk igjen: barna gruer seg til det ukjente, til å snakke om det som har skjedd og til å møte politiet. Noen gruer seg også til å snakke om det som er vanskelig hjemme, og er redde for hva konsekvensen kan bli av at de forteller.

Vi undersøkte også om de voksne som følger barn til barnehus gruer seg til å komme til barnehuset. Vi antok at voksne som står i en nær relasjon til barnet vil ha større sannsynlighet for å grue seg, enn voksne i profesjonelle roller. Resultatene er vist i tabell 6–3.

Tabell 6-3 Gruet du deg til å komme til barnehuset? Svar fra voksne fordelt etter relasjonen til barnet. Prosent

Gruet du deg?	Familie eller slektsrelasjon	Annen relasjon	Alle
Ja, veldig	4	1	3
Ja, litt	35	10	26
Nei	60	89	71
Totalt	99	100	100
(n=)	(116)	(71)	(187)

p<0,001

Majoriteten av de voksne som følger barn til barnehus gruet seg ikke på forhånd. Dette gjelder særlig blant voksne som ikke er i familie eller slekt med barnet (inkludert fosterforeldre og steforeldre). I denne gruppen svarte nær ni av ti at de ikke hadde gruet seg på forhånd. Tilsvarende andel blant voksne som er i familie eller i slekt med barnet, var 60 prosent. I begge grupper var det få som oppga at de hadde gruet seg veldig, henholdsvis en og fire prosent.

Noen voksne har også beskrevet med egne ord hva det var de selv gruet seg til. Det som går igjen er at de gruet seg for barnets reaksjon, om det ville være en stor påkjenning for barnet å forklare seg for politiet. Sitatene under uttrykker dette tydelig:

Hele saken er ubehagelig, men å komme til et sted der barn blir tatt på alvor var veldig bra. Gruet meg litt for hvordan datteren min ville reagere, om hun kom til å fortelle noe og få tillit. (Mor, barn 10–12 år)

Hvordan han taklet situasjonen. Usikker på hva han fikk med seg, har ikke snakket så mye om hendelsen. (Mor, barn 10–12 år)

Det de voksne formidlet var altså at i den grad de hadde gruet seg, var det først og fremst på barnets vegne.

Opplevelsen av reisetiden

Lang reisevei trekkes ofte fram som en tilleggsbelastning for barn som skal til dommeravhør ved barnehus. Det er også en faktor i diskusjonen om hvorvidt det er behov for flere barnehus. At lang reisevei er en bekymring, er naturlig når man vet at flere av barnehusene har et stort nedslagsfelt. Dette gjelder særlig barnehuset i Tromsø, som har ansvar for nesten hele Nord-Norge, og barnehuset i Trondheim, som har ansvar for begge Trøndelagsfylkene, Møre og Romsdal og Helgeland.

Vi har kartlagt hvor lenge barna som kommer til barnehus for dommeravhør har reist, og hvordan barn selv og de voksne som følger barn opplever reisetiden. Tabell 6-4 viser barn og voksnes svar på spørsmålet om reisetid.

Tabell 6-4 Hvor lang tid tok reisen? Svar fra barn og voksne i prosent

Hvor lang tid tok reisen?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Under 1 time	52	41
1–2 timer	41	47
3–4 timer	8	11
5 timer eller mer	-	2
Totalt	101	101
(n=)	(120)	(191)

De fleste barna som kommer til barnehus for dommeravhør, har ikke reist veldig lenge. Mer enn halvparten (52 prosent) av barna oppga at de hadde reist i under én time for å komme til barnehuset, 41 prosent hadde reist i 1–2 timer mens 8 prosent oppga en reisetid på tre timer eller mer. Svarene fra voksne som fulgte barn til barnehus viste samme mønster, men andelen som oppga at de hadde reist under én time var noe lavere (41 prosent), og andelen som oppga at reisen hadde tatt tre timer eller mer var noe høyere (13 prosent). Andelen voksne som oppga en reisetid på 1–2 timer var 47 prosent.

Vi undersøkte om reisetiden var lengre for barn under enn barn over ti år – ut fra tanken om at politidistrikter med lang reisevei kan prioritere å bruke barnehus i saker som omfatter de minste barna. Vi fant at andelen som reiste i tre timer eller mer *var* noe høyere for barn under enn barn over ti år, men forskjellen var ikke signifikant.

På spørsmål om de ble slitne av reisen, svarte 68 prosent av barna nei, 29 prosent svarte ja, litt, og tre prosent svarte ja, veldig. Alder hadde ikke betydning for det å bli sliten av reisen. Det hadde imidlertid reisetid til barnehuset. I tabell 6-5 har vi slått sammen kategoriene litt og veldig sliten.

Tabell 6-5 Ble du sliten av reisen fordelt etter reisetid. Prosent

Ble du sliten?	Reist under 1 time	Reist i 1–2 timer	Reist i 3–4 timer	Alle
Nei	90	49	22	68
Ja	10	51	78	31
Totalt	100	100	100	100
(n=)	(61)	(45)	(9)	(115)

p<0,001

Tabellen viser, ikke overraskende, at jo lengre reisetiden hadde vært, jo flere var det som oppga at de ble litt sliten av reisen.

De voksne som fulgte barn til barnehuset svarte både på om barnet ble sliten av reisen og om de selv ble det. Andelen som svarte avkrefteende på om barnet ble sliten var litt lavere enn i barnematerialet, men mønsteret var ellers svært likt: De fleste svarte nei (64 prosent), noen svarte ja, litt (34 prosent), og et lite mindretall svarte ja, veldig (2 prosent).

Det var ingen sammenheng mellom barnets alder og slitenhet i voksenmaterialet. Sammenhengen mellom reisetid og slitenhet var imidlertid tydelig også i dette materialet, og gjaldt både for barna og for de voksne selv. Andelen voksne som selv ble (litt) sliten av reisen, var imidlertid noe lavere enn andelen som mente barna ble (litt) slitne av reisen: 20 prosent.

Er barn og voksne informert om det som skal skje på barnehuset?

Ett aspekt ved barnehusenes koordineringsrolle i forkant av dommeravhøret er å passe på at oppgaven med å informere barn og voksne som skal til barnehuset er ivaretatt. Bakgrunnen er tanken om at de fleste vil føle seg tryggere når de vet hvorfor de befinner seg på et barnehus og hva som skal skje den tiden de oppholder seg der. Man antar også at dette vil bidra til bedre avhør.

Vi stilte derfor spørsmål om i hvilken grad barn og voksne var informert på forhånd om hva som skulle skje på barnehuset den aktuelle dagen. Med svært få unntak oppga de voksne som hadde fulgt barn til barnehuset at de visste hva som skulle skje på barnehuset før de kom: 64 prosent visste det meste, mens 34 prosent visste litt. De voksne svarte også på spørsmål om hvordan de hadde fått vite hva som skulle skje på barnehuset. Svarene viser at dette varierer: Noen leser på internett, andre ringer barnehuset, eller barnehuset ringer dem. Andre svar som går igjen er politi, bistandsadvokat og barnevern. Flere oppga at de hadde fått informasjon fra flere av de nevnte aktørene.

Barnas oppfatning av hvor godt informert de selv var på forhånd, og de voksnes oppfatning av hvor mye barnet visste på forhånd, ble også kartlagt. Som det går fram av tabell 6-6 fordelte svarene seg svært likt.

Tabell 6-6 Var barnet informert om hva som skulle skje på barnehuset før det kom? Svar fra barn og voksne i prosent

Visste barnet hva som skulle skje på barnehuset før det kom?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Nei	8	6
Ja, visste litt	58	67
Ja, visste det meste	34	27
Totalt	100	100
(n=)	(121)	(191)

De aller fleste barna var informert om hva som skulle skje på barnehuset før de kom. De fleste visste litt, men en relativ stor andel visste det meste. Det var ingen forskjell mellom barn over og under ti år i så måte.

Nesten samtlige barn oppga at de hadde fått vite om hva som skulle skje på barnehuset fra en voksen. Som oftest fra mor eller far. Voksenmaterialet viser at de fleste som følger barn til barnehus også er den som har informert barnet om hva som skal skje. I alt oppga 85 prosent av de voksne at det var de som hadde informert barnet. Dersom det var andre enn den som fulgte barnet som hadde informert han eller henne, var dette som oftest politiet. Andre svar som gikk igjen var barnevernet og barnets mor.

Vi stilte også spørsmål om barna fikk informasjon om hva som skulle skje da de kom til barnehuset.

Tabell 6-7 Fikk barnet informasjon på barnehuset om hva som skulle skje i løpet av dagen? Svar fra barn og voksne i prosent

Fikk barnet informasjon på barnehuset?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Nei	3	6
Ja, om noe	54	48
Ja, om alt	43	46
Totalt	100	100
(n=)	(120)	(189)

Som det framgår av tabellen fikk de aller fleste barna informasjon om hva som skulle skje på barnehuset også ved ankomst. Svarene fra barna og de voksne fordelte seg svært likt. Svarene fra de voksne tyder imidlertid på at barn over ti år oftere får mer detaljert informasjon enn barn under ti år: Andelen voksne som oppga at barnet fikk informasjon om alt som skulle skje

var 54 prosent for barn over ti år og 35 prosent for barn under ti år ($p < 0.05$). De voksne fikk også spørsmål om barnehusets ansatte informerte dem om hva som skulle skje etter at de var kommet til barnehuset.¹¹ Mønsteret er det samme som for barna, dvs. at de aller fleste får informasjon også når de er kommet til barnehuset.

Det at noen barn ikke får informasjon ved ankomsten til barnehuset kan skyldes at barnet blir tatt rett til avhør, dvs. at det ikke er rom for en slik samtale i forkant. I noen tilfeller har barnet vært på barnehuset tidligere, og vil ikke trenge informasjon. I intervjuene med de ansatte på barnehusene kom det også fram at det noen ganger er de ansattes vurdering at det barnet trenger når det har ankommet barnehuset er ro, og ikke mer informasjon. Men vi kan samtidig ikke utelukke at noen barn ikke får informasjon når de kommer av andre grunner, som bemanningssituasjonen, eller at rutinene svikter.

Opplevelsen av dommeravhøret

Når barnet kommer til barnehuset er det dommeravhøret som står i sentrum. Barnet skal være informert om dette, og forberedt til å forklare seg. Det kan være en stor påkjenning for barn å forklare seg for politiet om hva det har opplevd. Som vi har redegjort for, er det også mange barn som gruer seg til det å snakke med politiet. Et viktig siktemål med etableringen av barnehusene var nettopp å redusere belastningen for barn knyttet til dommeravhør. Tanken var at når avhøret skjer i et miljø som er tilrettelagt for barn, vil barn oppleve selve avhøret som mindre skummelt. Fra et rettslig perspektiv har man tenkt at dette også vil føre til bedre avhør. Et viktig spørsmål i evalueringen, er derfor hvordan barn opplever møtet med politiet.

Vi kartla barnas opplevelse av dommeravhøret gjennom en serie av spørsmål. Tabell 6-8 viser hva barna svarte på spørsmålet «Hvordan synes du det var å snakke med politiet i dag?».

¹¹ Dette spørsmålet ble inkludert i spørreskjemaet etter at datainnsamlingen hadde pågått noen dager. Prosentueringsgrunnlaget er derfor noe lavere enn for de øvrige spørsmålene ($n=154$).

Tabell 6-8 Hvordan syntes du det var å snakke med politiet i dag? Svar fra barn i prosent

Det var ...	Passer godt	Passer litt	Passer ikke	Totalt	Antall svar
Greit	76	21	4	101	(110)
Slitsomt	19	42	39	100	(89)
Skummelt	15	30	55	100	(94)
Bra etterpå	70	24	6	100	(96)

Tabellen viser at de aller fleste barna syntes det var greit å snakke med politiet. En stor majoritet (76 prosent) oppga at betegnelsen greit passet godt med hvordan de opplevde det, en mindre andel (21 prosent) oppga den passet litt, mens fire prosent oppga at den ikke passet. Om lag tilsvarende andeler opplevde det å ha snakket med politiet som bra etterpå: 70 prosent oppga at det stemte godt, 24 prosent at det stemte litt mens seks prosent mente det ikke stemte. På spørsmålene om det var slitsomt og skummelt å snakke med politiet, er det større spredning i materialet. En tolkning kan være at møtet med politiet i all hovedsak er positivt, men at det samtidig er både slitsomt og litt skummelt å skulle forklare seg om hva man har opplevd.

De voksne som fulgte barn til barnehuset fikk et tilsvarende spørsmål, men kunne også svare vet ikke. Resultatene er vist i tabell 6-9

Tabell 6-9 Hvordan syntes barnet det var å snakke med politiet i dag? Svar fra voksne i prosent

Det var ...	Passer godt	Passer litt	Passer ikke	Vet ikke	Totalt	Antall svar
Greit	68	22	4	7	101	(163)
Slitsomt	25	46	21	9	101	(142)
Skummelt	17	39	33	11	100	(142)
Bra etterpå	64	20	2	14	100	(139)

Mønsteret i de voksnes svar var svært likt mønsteret i barnas svar: Også de voksne oppga at det å snakke med politiet hadde vært en grei opplevelse for de fleste barna, og at det å ha snakket med politiet oppleves som bra etterpå. På samme måte som i barnematerialet var det større spredning i svarene på spørsmålene om det var slitsomt og skummelt å snakke med politiet. Som det framgår av tabellen, var andelen voksne som mente det passer godt eller litt at barnet syntes det var slitsomt og skummelt, litt høyere enn andelen barn som oppga det samme (henholdsvis 71 og 56 prosent og 61 og 45

prosent). Vi vet ikke hva denne forskjellen skyldes. Vi sjekket om variasjonen i de voksnes vurderinger kunne være relatert til alder (over og under ti år), men resultatene viste ingen slik sammenheng.

De øvrige spørsmålene til barna bekrefter at barna opplevde dommeravhøret som greit: 98 prosent av barna oppga at de fikk fortalt alt de hadde lyst til å si til politiet, og 84 prosent oppga at de selv fikk bestemme hva de skulle fortelle til politiet.

Både barn og voksne fikk spørsmål om hvorvidt barna hadde snakket med politiet om det de hadde opplevd flere ganger. Spørsmålsformuleringen var litt forskjellig i de to spørreskjemaene. I spørsmålet til barna ble ikke ordet «avhør» brukt, mens spørsmålet til de voksne nettopp dreide seg om hvorvidt barnet hadde vært «i avhør tidligere». Den forskjellen som fremkommer i tabell 6-10 skyldes antakelig dette.

Tabell 6-10 Har barnet snakket med politiet / vært i avhør flere ganger? Svar fra barn og voksne i prosent

Barnet har snakket med politiet flere ganger?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Nei	61	80
Ja, en gang til	27	13
Ja, flere ganger til	12	5
Vet ikke*	-	2
Totalt (n=)	100 (117)	100 (189)

*Svaralternativ kun i spørreskjemaet til de voksne.

En ikke ubetydelig andel av barna oppga at de hadde snakket med politiet mer enn én gang: 39 prosent. For noen av disse vil det dreie seg om flere dommeravhør, mens det for andre vil være snakk om andre samtaler, kanskje i forbindelse med anmeldelse. Svarene fra de voksne indikerer at det ikke er uvanlig at det gjennomføres mer enn ett dommeravhør med barn som kommer til barnehus: andelen er 18 prosent. Svarene til de voksne fordelte seg for øvrig likt for barn over og under ti år.

Hvordan synes barn det er å fortelle om det de har opplevd til politiet – flere ganger? Dette har vært en tilbakevendende diskusjon blant fagfolk, og den gjeldende dommeravhørsforskriften legger til grunn at gjentatte avhør

bør unngås.¹² Både barn og voksne svarte på spørsmål om dette. Svarene for begge grupper er gjengitt i tabell 6-11.

Tabell 6-11 Var det greit å fortelle politiet om det du har opplevd flere ganger / Var det greit for barnet å bli avhørt flere ganger? Svar fra barn og voksne i prosent

Greit å fortelle til/bli avhørt av politiet flere ganger?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Nei	6	15
Sånn passe	59	62
Ja	35	23
Totalt	100	100
(n=)	(51)	(53)

Analysene i tabell 6-11 viser at for de fleste barn var det greit å fortelle politiet om det de hadde opplevd, flere ganger. De voksne var litt mer tilbakeholdne i sine vurderinger enn det barna var. Det er mulig at også dette handler om at de voksne forholder seg til formelle avhør, og ikke bare det å snakke med politiet. Vi undersøkte videre om de voksnes vurderinger var relatert til barnets alder, men fant ingen slik sammenheng.

Opplevelsen av den medisinske undersøkelsen

Da barnehusene ble etablert var det et hovedpoeng at alle fagfolk skulle samles under samme tak. Barnet skulle slippe å dra fra det ene stedet til det andre. Barnehuslederne formidlet også at den medisinske undersøkelsen var en sentral del av virksomheten. Å få til et godt opplegg rundt den medisinske undersøkelsen var viktig. Det samme gjaldt rutiner for å håndtere de tilfellene der barnet fortalte om ting under den medisinske undersøkelsen som ikke var framkommet under avhøret. Alle barnehusene formidlet at dette gikk greit.

Spørreskjemaet til barna inneholdt spørsmål om hvordan de som hadde vært til medisinsk undersøkelse på barnehuset opplevde dette. Det var imidlertid kun seks barn som svarte bekreftende på at de hadde vært til medisinsk undersøkelse den aktuelle dagen. Vi kan derfor ikke si noe om hvordan barn opplever den medisinske undersøkelsen på barnehuset, med utgangspunkt i

¹² Jf. Forskrift av 2. oktober 1998 nr. 925 (rundskriv G-70/98).

barnas egne svar. Voksenmaterialet gir imidlertid et lite innblikk i hvordan barn kan oppleve den medisinske undersøkelsen på barnehuset. De voksne ble spurt om barnet hadde vært til medisinsk undersøkelse i den aktuelle saken, enten den dagen de var til dommeravhør eller tidligere. Også dette materialet er begrenset: 25 voksne svarte at barnet hadde vært til medisinsk undersøkelse på barnehuset den aktuelle dagen, mens 11 oppga at barnet hadde vært til slik undersøkelse på barnehuset tidligere. Antallet voksne som svarte på spørsmålene om hvordan legeundersøkelsen hadde vært, var mellom 22 og 20. Resultatene er rapportert i tabell 6-12. Vi gjør oppmerksom på at vi har slått sammen kategoriene passer godt og passer litt.

Tabell 6-12 Hvordan opplevde barnet legeundersøkelsen på barnehuset. Svar fra voksne i prosent

Det var ...	Passer	Passer ikke	Vet ikke	Totalt	Antall svar
Greit	83	0	27	100	22
Ekkelt	45	30	35	100	20
Skummelt	48	33	19	100	21
Vondt	10	70	20	100	20
Bra etterpå	90	0	10	100	20

Etter de voksnes vurderinger oppleves det å være til legeundersøkelse på barnehuset som greit av de aller fleste barn. For mer enn åtte av ti passer betegnelsen greit. For ni av ti barn oppga de voksne også at barnet opplevde det som bra etterpå. Det er kun unntaksvis at de voksne mener barnet opplevde undersøkelsen som vond. De som oppga at denne karakteristikken passet, oppga dessuten at den passet litt. Variasjonen er større på spørsmålene om barnet opplevde det som ekkelt og skummet å bli undersøkt av lege på barnehuset.

Ivaretakelsen gjennom dagen

Barnehuset skal bidra til at belastningene knyttet til dommeravhør blir så små som mulig. Det er derfor viktig å kartlegge hvordan barnet blir ivaretatt gjennom dagen på barnehuset. Vi har stilt både barn og voksne spørsmål som forteller noe om dette. Vi har også stilt direkte spørsmål om ivaretakelse. Til barna om hvordan de syntes de var blitt ivaretatt, og til voksne om hvordan både barnet og de selv var blitt ivaretatt.

Mottakelsen på barnehuset

At barnet blir møtt på en god måte når det kommer til barnehuset, er en viktig del av ivaretagelsen (jf. kapittel 4). Noen få barn (4 prosent) og voksne (1 prosent) oppga at dette ikke skjedde den dagen de var på barnehuset. Det var ingen forskjell på barn over og under ti år for dette spørsmålet.

For noen barn kan det å bli vist rundt i lokalene når de kommer også være viktig. Det er vanlig at dette blir gjort. Blant barna svarte 65 prosent bekreftende på spørsmålet om de ble vist rundt. Tilsvarende andel blant de voksne var 70 prosent. At barnet ikke blir vist rundt skjer ved alle barnehusene, og er ikke nødvendigvis negativt. Årsakene kan også være flere. Det kan for eksempel være at det er andre barn og familier i lokalene som man ønsker å skjerme, barnet kan ha vært der før, eller man vurderer at for dette barnet er det best at det skjer minst mulig når det kommer. Ut fra de voksnes svar kan det se ut som om barnehusene har noe ulik vurdering når det gjelder barn over og under ti år. Andelen som oppga at barnet var blitt vist rundt var høyere for den yngste aldersgruppen enn for den eldste (henholdsvis 80 og 63 prosent, $p < 0,05$).

Ventetiden

At det blir mye venting den dagen barnet er på barnehuset, har vært en bekymring. Våre data viser imidlertid at barna som regel ikke er veldig lenge på barnehuset. Blant barna oppga 28 prosent at de hadde vært på barnehuset i under to timer, 62 prosent svarte 2–4 timer og ti prosent svarte 5 timer eller mer. De voksne som fulgte barn til barnehus fikk samme spørsmål. Andelen som oppga 2–4 timer var noe høyere enn i barnematerialet (73 prosent), men hovedmønsteret var likt: for de aller fleste som kommer til barnehuset, er dagen ganske kort. Det kan være flere grunner til at dagen blir lengre for noen barn. For noen kan det handle om at selve avhøret tar lenger tid. For andre vil grunnen være at de også har søsken som skal til avhør, og/eller at de også skal til medisinsk undersøkelse.

Et viktigere spørsmål i denne sammenhengen er om barna opplever at ventetiden på barnehuset er lang. På spørsmål om ventetiden har vært lang svarte barna noe oftere bekreftende enn det de voksne gjorde. Frekvensene er gjengitt i tabell 6-13.

Tabell 6-13 Har ventetiden i dag vært lang? Svar fra barn og voksne i prosent

Har ventetiden i dag vært lang?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Ja, veldig	9	1
Ja, litt lang	28	21
Nei, tiden har gått fort	54	70
Vet ikke	10	9
Totalt	100	100
(n=)	(115)	(192)

Hovedresultatet er at de fleste barna opplever at tiden har gått fort, og at det er få barn som opplever ventetiden som veldig lang. Verken i barnematerialet eller voksenmaterialet var det noen tydelig sammenheng mellom opplevelsen av at ventetiden hadde vært lang og hvor lenge barnet hadde vært på barnehuset. Vi undersøkte om det var forskjell mellom barn i ulike aldersgrupper (voksenmaterialet), men fant ingen indikasjoner på det.

Hvorvidt det er et problem at noen opplever ventetiden på barnehuset som veldig lang, kan diskuteres. Noe venting er ikke til å unngå i denne situasjonen. Et viktig spørsmål i denne sammenhengen er i hvilken grad det er lagt til rette for at barna skal ha det bra mens de venter. Et element som barnehusene selv vektlegger i denne sammenhengen, er at barna og de voksne som følger dem får tilbud om mat og drikke. Tre fjerdedeler av barna oppga at de hadde fått tilbud om både mat og drikke, mens en fjerdedel bare hadde fått tilbud om drikke. Tallene fra de voksne er nærmest identiske. Noen få av de voksne (n=7) oppga imidlertid at barnet verken hadde fått tilbud om mat eller drikke. Med ett unntak var disse barna under ti år. En sannsynlig forklaring er at den voksne som fulgte barnet har takket nei på barnets vegne. Det vanligste er at også de voksne får tilbud om mat og drikke (67 prosent), eller drikke (32 prosent).

Venterommet

At lokalene skal være tilpasset barn har vært viktig i forbindelse med etableringen av barnehus. Vi besøkte alle barnehusene da vi gjennomførte intervjuene med lederne og de ansatte. Vi ble også vist rundt i lokalene. Vårt inntrykk er at barnehusene har løst oppgaven med å utforme barnevennlige lokaler på litt ulik måte. Det som er felles er at det formelle preget offentlige kontorlokaler ofte har, er dempet gjennom bruk av farger på puter, tepper,

gardiner osv. De fleste har også møbler beregnet på barn. Lokalene fremstår som vennlige, og med gjennomtenkte løsninger. Forskjellene handler mer om valg av dekor, samt leker og gjenstander som skal signalisere barnevennlighet.

Samtlige barnehus er innredet med egne vente- og lekerom for barn. Disse er utstyrt slik at barna både skal kunne slappe av og gjøre ting de liker, enten det er å leke, lese, se på tv, eller spille spill. Hva barnehusene helt konkret tilbyr varierer noe, men alle ser ut til å ha ting som appellerer til barn i ulike aldergrupper. Noen tilbyr også rom som er innredet spesielt for små barn og eldre barn / ungdommer.

Både barn og voksne ble spurt om de likte venterommet. De voksne ble også spurt om de trodde barnet likte venterommet. Svarene er vist i tabell 6-14.

Tabell 6-14 Liker du/barnet venterommet? Svar fra barn og voksne i prosent

Liker du/barnet venterommet?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Nei	6	0
Ja, sånn passe	41	35
Ja, veldig	53	65
Totalt	100	100
(n=)	(121)	(191)

Svarene både fra barna og de voksne tyder på at de fleste barn liker seg på venterommene. De voksne oppgir at barna er mer fornøyde enn det barna selv gjør. Vi undersøkte om de voksnes vurderinger hang sammen med barnets alder. Resultatene er vist i tabell 6-15.

Tabell 6-15 Liker barnet venterommet? Svar fra voksne fordelt etter barnets alder. Prosent

Liker barnet venterommet?	Under 10 år	10 år eller eldre	Alle
Ja, sånn passe	15	49	35
Ja, veldig	85	51	65
Totalt	100	100	100
(n=)	(79)	(112)	(191)

p<0,001

De voksnes vurderinger tyder på at de yngste barna liker venterommet i større grad enn det de eldre barna og ungdommene gjør. Ifølge de voksne liker 85 prosent av barna under 10 år venterommet veldig. Tilsvarende andel for barn 10 år og eldre er 51 prosent.

Vår observasjon er at venterommene var noe ulikt utformet og utstyrt. Resultatene tyder imidlertid på at de forskjellene som finnes har liten betydning for hvordan barn og voksne vurderer venterommenes kvalitet. En grunn til dette kan være at tiden de oppholder seg i venterommet tross alt er ganske kort. Venterommene ved samtlige barnehus er dessuten mye mer velutstyrte enn andre venterom.

Barna kunne også skrive om hvorfor de likte eller ikke likte venterommet. Tre fjerdedeler av de som deltok valgte å svare (n=92). De aller fleste skrev om hva de likte ved venterommet. Noen ganske få ga uttrykk for en nøytral holdning. En gutt i alderen 13–15 år mente for eksempel at venterommet var «helt greit til å være venterom». Noen få nevnte ting de ikke likte ved venterommet. En gutt i alderen 10–12 år syntes for eksempel at barnehuset han var på hadde for dårlige spill og filmer, mens en litt eldre gutt (13–15 år) som hadde vært på det samme barnehuset etterlyste «flere alternative spill». De spillene barnehuset har er for barnslige og handler kun om fotball. Noen nevnte også at venterommet passer bedre for små barn. Ei jente i alderen 10–12 skrev for eksempel at hun ikke likte venterommet fordi «det var litt barnslig».

At barnehusene er innredet med tanke på små barn, har blitt påpekt tidligere. Ut fra dette materialet ser ikke dette ut til å være noen veldig alvorlig innvending fra barna selv. Vi ser også at flere av de litt eldre barna / ungdommene trekker fram det at venterommene (også) passer for små barn som noe positivt:

Venterommet var koselig innredet, og små barn kunne trivdes der. Damen som jobbet der var hyggelig og enkel å prate med. Det var mye god energi i rommet, og det var ikke så stort, noe som gjør at klienten føler seg tryggere. (Jente, 13–15 år)

Jenta som skrev dette trekker også fram at venterommet er hyggelig. At venterommet er hyggelig, fint og koselig er vurderinger som går igjen i materialet.

Koseliig. Venterommet er koselig, alle fargene gjør at du blir i litt sånn godt humør lixm. (Jente 13–15 år)

Det var stort og fint så derfor liker jeg venterommet. (Gutt, 13–15 år)

Det er fint og er veldig godt egnet og oppmuntrende for barn som ikke har det så godt. (Jente 13–15 år).

Jeg liker det fordi det er fint og hyggelig her. (Gutt, 10–12 år)

Det er fine møbler, og drikke og masse kjeks. Kjempekoselig her! Det er ikke noe negativt med dette rommet. (Jente 13–15 år)

Mange barn trekker også fram at de setter pris på at det er mange ting å gjøre på venterommet.

Det var mye leker her og det var koselig. Det var mye å finne på. (Jente, 10–12 år).

Jeg liker venterommet fordi det er mye artig å gjøre, for eksempel Wii, eller slappe av. (Gutt, 10–12 år)

Jeg liker venterommet veldig godt fordi man kan spille, leke og masse annet ... (Jente, 13–15 år)

Man kan gjøre mye her. Sånn skulle soverommet mitt ha vært! (Jente, 10–12 år)

En annen kvalitet som trekkes fram, er at venterommet gir mulighet til avslapping.

Det er koselig her, og det er ikke noen unger her så det er for det meste stille. Og jeg har slappet av og det var deilig så jeg har egentlig kost meg på venterommet. (Jente 10–12 år).

Liker det fordi det er fint og rolig. Og så er det Play Station 3 her. (Jente, 10–12 år)

Jeg likte venterommet pga. [massasje]stolen. Var utrolig deilig å sitte i mens jeg slappet av og noen av de som jobber her snakket med mamma så satt jeg i stolen. (Jente, 10–12 år)

Det barna formidler er altså at de setter pris på at venterommet er koselig og at det er innredet sånn at man både kan slappe av og holde på med ulike aktiviteter.

Oppfølging etter dommeravhøret

Som vist i Bakketeig et al. (2012), uttrykker politiavhørere at etableringen av barnehus har betydd mye for hvordan barnet ivaretas etter dommeravhøret. De ansatte ved barnehusene ga også uttrykk for dette da vi intervjuet dem. De påpekte også den store forskjellen barnehuset gjør. Når dommeravhøret gjennomføres i tingretten, er det ikke noe system for oppfølging. En viktig tanke med barnehusene er derimot at barn som har behov for oppfølging umiddelbart etter avhør, skal få det. Det samme gjelder voksne pårørende, som ofte kan oppleve situasjonen som svært vanskelig (jf. kapittel 4). Barnas rettigheter skal også ivaretas bedre ved at de og deres pårørende får informasjon om hva som skal skje videre både knyttet til en eventuell straffesak og psykososial oppfølging.

Vi har kartlagt hvordan barn selv opplever at de har blitt fulgt opp på barnehuset i etterkant av dommeravhøret. Informasjonen er begrenset til oppfølging den samme dagen som dommeravhøret ble gjennomført.

På spørsmål om noen på barnehuset hadde spurt dem om hvordan de hadde det etter å ha snakket med politiet og/eller legen svarte 82 prosent bekreftende. En tilsvarende andel rapporterte om det samme i voksenmaterialet.¹³

Analyser av voksenmaterialet viste at barn over ti år får tilbud om samtale oftere enn barn under ti år (tabell 6-16).

¹³ Spørsmålene var noe ulikt formulert i de to skjemaene, men fanger trolig det samme. Spørsmålet i barneskjemaet var formulert slik: «Har noen på barnehuset spurt deg om hvordan du har det nå, etter at du har snakket med politiet og/eller vært hos legen?», mens spørsmålet i vokseskjemaet var formulert slik: «Har barnet/ ungdommen fått tilbud om å snakke med noen på barnehuset etter avhøret og/eller legeundersøkelsen?».

Tabell 6-16 Har barnet fått tilbud om samtale etter dommeravhøret? Svar fra voksne fordelt etter barnets alder. Prosent

Har barnet fått tilbud om samtale?	Under 10 år	10 år eller eldre	Alle
Ja	66	92	82
Nei	34	8	18
Totalt	100	100	100
(n=)	(61)	(112)	(158)

p<0,001

Blant barn under ti år var det nærmere en tredjedel som ikke fikk tilbud om samtale i etterkant av dommeravhøret. Tilsvarende andel for barn over ti år var åtte prosent. Fra intervjuene vet vi at de ansatte ved barnehusene noen ganger vurderer det slik at de yngste barna blir best ivaretatt ved at den saksansvarlige kun snakker med den voksne. Dette kan være en forklaring på forskjellen som framkommer i tabellen

Barna fikk også spørsmål om de syntes det var fint å snakke med noen andre enn politiet og legen om det de hadde opplevd. Vi selekterte bort de som oppga at de ikke hadde snakket med noen. De øvrige (n=91) fordelte seg slik på de aktuelle svaralternativene: 58 prosent svarte ja, 2 prosent svarte nei og 40 prosent svarte vet ikke. Inntrykket er altså at de aller fleste setter pris på samtalen med den saksansvarlige på barnehuset.

Om lag to tredjedeler av barna oppga at noen på barnehuset hadde spurt dem om de hadde lyst til å snakke med noen senere, for eksempel om noen dager eller uker. På spørsmål om de selv trodde de ville ha lyst til å snakke med noen om hvordan de hadde det om noen dager eller uker, svarte 52 prosent vet ikke, 19 prosent svarte nei og 29 prosent svarte ja.

Det å snakke med barnets pårørende eller andre som følger barnet til barnehus i etterkant av avhøret vil ofte være en viktig del av oppfølgingen av barnet. Vi fant at 62 prosent av de voksne hadde fått tilbud om samtale enten alene eller sammen med barnet, 15 prosent hadde fått tilbud om begge deler. De resterende (22 prosent) oppga at de ikke hadde fått et samtaletilbud i etterkant av dommeravhøret. Felles samtaler var for øvrig vanligere for barn over enn for barn under ti år.

Dagen på barnehuset, alt i alt

Som vi redegjorde for innledningsvis, gruer mange barn seg til å komme til barnehuset. De gruer seg til å møte politiet og til å snakke om det vonde de har opplevd. Vi spurte også barna om hvordan de syntes det hadde vært å være på barnehuset, alt i alt. Og vi spurte de voksne om hvordan de trodde det hadde vært for barnet å være på barnehuset. Frekvensene for begge spørsmål er vist i tabell 6-17.

Tabell 6-17 Hvordan har det vært for deg / for barnet å være på barnehuset? Svar fra barn og voksne i prosent

Hvordan har det vært for deg / barnet å være på barnehuset i dag?	Svar fra barn	Svar fra voksne
Omtrent som jeg trodde på forhånd	30	52
Bedre enn jeg trodde	66	45
Verre enn jeg trodde	4	3
Totalt	100	100
(n=)	(116)	(184)

Majoriteten av barna (66 prosent) svarte at det hadde vært bedre enn de trodde å være på barnehuset. En mindre andel (30 prosent) svarte at det hadde vært omtrent som de trodde på forhånd, og noen få (4 prosent) svarte at det hadde vært verre enn de trodde på forhånd.

De voksnes svar fordeler seg litt annerledes enn barnas svar; blant de voksne var det flere som mente barnets opplevelse av barnehuset hadde vært omtrent som de trodde på forhånd (52 prosent) og færre som mente det hadde vært bedre enn de trodde (45 prosent). Andelen som svarte at det hadde vært verre for barnet enn de trodde, var med andre ord lav også i dette materialet (3 prosent). Svarfordelingen var nesten identisk for barn over og barn under ti år.

De voksne fikk også følgende spørsmål: «Synes du barnet/ungdommen er blitt ivaretatt på en god måte i dag, alt i alt?», «Synes du at du er blitt ivaretatt på en god måte i dag, alt i alt?» og «Er du fornøyd med hvordan dagen på barnehuset har vært, alt i alt?». Svarfordelingene er vist i tabell 6-18.

Tabell 6-18 Dagen på barnehuset alt i alt. Svar fra voksne

	Ja, helt klart	Ja, til en viss grad	Nei	Totalt	Antall svar
Synes du barnet/ungdommen er blitt ivaretatt på en god måte i dag, alt i alt?	95	4	1	100	191
Synes du at du er blitt ivaretatt på en god måte i dag, alt i alt?	95	5	0	100	189
Er du fornøyd med hvordan dagen på barnehuset har vært, alt i alt?	91	9	0	100	181

De voksnes vurderinger var svært positive: 95 prosent svarte ja, helt klart på spørsmålet om både barnet og de selv var blitt ivaretatt på en god måte den aktuelle dagen. Andelen som svarte det samme på spørsmålet om de var fornøyd med hvordan dagen på barnehuset hadde vært, var neste like høy: 91 prosent. Det var ingen forskjell relatert til alder for de to spørsmålene som dreide seg om barnet. For spørsmålet om ivaretagelsen av de voksne var det imidlertid en alderseffekt: andelen som oppga at de helt klart var blitt ivaretatt på en god måte var høyere for de som fulgte barn under ti år enn for de som fulgte barn over ti år (henholdsvis 100 og 93 prosent, $p < 0.05$).

Det siste spørsmålet i spørreskjemaet til barna var åpent, og formulert slik: Her kan du skrive om hva du synes om barnehuset, alt i alt. Nærmere to tredjedeler av barna svarte ($n=78$). Et par av svarene var negative, og noen få uttrykte at de hadde hatt det greit på barnehuset. Det store flertallet av svar handler imidlertid om at det å være på barnehuset hadde vært en positiv erfaring. Mange av disse svarene handlet om de ansatte på barnehuset.

Synes det var et bra sted å fortelle om opplevelsen på og det var veldig hyggelige folk der. (Jente, 13–15 år)

Det har vært en grei dag her. Det er hyggelige folk og man blir tatt godt imot. (Jente, 10–12 år)

Det var hyggelig å komme inn, alle var glade og hyggelige. Noen kom og hilste på oss i døren og viste oss til venterommet. Alle var veldig tålmodige og forståelsesfulle, og viste hensyn. (Jente, 13–15 år)

Kjempegode mennesker. Gjør jo alt for å hjelpe deg! (Jente, 13–15 år)

Det er snille og greie folk. Passer akkurat for barn. (Jente, 10–12 år)

Andre svar handlet om at barnehuset er en god idé og et bra sted å være for barn.

Jeg synes det er et bra sted og at barn kan få være her. (Jente, 10–12 år)

Jeg synes det er et veldig bra hus. (Gutt, 10–12 år).

Barnehuset er et fint sted for barn som vil snakke om hvordan de har det. (Jente, 10–12 år)

Jeg synes barnehuset virker ganske logisk og bra for folk som har slitt lite grann. Jeg synes de tar det bra overfor de som er her, men jeg synes i alle fall dette har vært kjekt og koselig. (Jente, 10–12 år).

Best når det gjelder hvordan de vet at ungene liker og bare skikkelig fint. (Gutt, 13–15 år)

Synes det er bra, det dere jobber med. (Gutt, 16–18 år)

En tredje gruppe svar handlet om at lokalene er fine og at det er ting å holde på med mens man er på barnehuset.

Jeg liker barnehuset fordi det er veldig fint der. Fine og dekorerte rom. (Gutt, 13–15 år)

At det er et fint og rolig sted. Jeg synes det også er hyggelige ansatte her. ☺ (Jente 10–12 år)

Jeg likte lekene. (Gutt, 10–12 år)

Bra med mat og drikke og aktiviteter mens man venter. (Gutt, 13–15 år)

De tre typene svar går igjen ved alle barnehusene.

Avslutning

I dette kapitlet har vi redegjort for barns erfaringer og synspunkter på barnehus. Oppsummert viser analysene at:

- Det er ganske vanlig at barn over ti år gruer seg (litt) til å komme til barnehuset. Det de fleste gruer seg til er å snakke om det de har opplevd. Det er også et lite mindretall som oppgir at de gruer seg veldig og som formidler sterke følelser knyttet til det å snakke med politiet om det de har opplevd.

- For majoriteten av barna som kommer til et barnehus i forbindelse med dommeravhør er reisetiden relativt kort, under to timer. Det er få som opplever reisetiden til barnehuset som en belastning. De som reiser lengst blir oftere (litt) slitne, men det er få som blir veldig slitne.
- Barna og de voksne som følger dem er gjennomgående godt forberedt på hva som skal skje på barnehuset. Barna får som regel informasjon fra den som følger dem til barnehuset. Ved ankomst blir de fleste også møtt av en ansatt på barnehuset som forteller dem om hva som skal skje i løpet av dagen.
- Barna opplever i all hovedsak møtet med politiet som positivt. Nesten alle oppgir at de fikk sagt det de ønsket å si til politiet. De aller fleste følte det også som bra etterpå. Samtidig kan det være både slitsomt og skummelt å skulle forklare seg om hva man har opplevd. En del barn må også fortelle om det de har opplevd til politiet flere ganger. De fleste som har gjort det, sier at det var greit.
- Ifølge de voksne opplever barna det som greit og bra etterpå å bli undersøkt av lege på barnehuset. Det kan også være litt ekkelt og litt skummelt, men det er svært få som formidler at det har vært (litt) vondt for barnet.
- I de aller fleste tilfeller blir barn tatt imot når de kommer, og ofte også vist rundt i lokalene. Dagen på barnehuset er som regel ikke veldig lang, og de fleste opplever at tiden går fort. Både barn og voksne liker venterommet. Barna setter pris på at venterommet er pent og hyggelig, at de kan slappe av der, eller holde på med ting som de liker.
- I åtte av ti tilfeller er det noen som snakker med barna om hvordan de har det i etterkant av dommeravhøret. Nær to av tre voksne får også tilbud om å snakke med noen.
- Både barna og de voksne opplever at barnehuset har ivaretatt dem på en god måte i løpet av dagen. Blant barna svarer to tredjedeler at det var bedre enn de trodde på forhånd å være på barnehuset. Blant de voksne svarer 95 prosent at både barnet og de selv er blitt godt ivaretatt i løpet av dagen, og 91 prosent svarer at de er fornøyd med hvordan dagen på barnehuset har vært. Barna selv trekker fram måten de er blitt møtt på og utformingen av barnehuset som det mest positive med barnehuset. Et annet svar som går igjen er at barnehus er bra for barn.

Innledningsvis stilte vi spørsmål om barn og voksne formidler et likt eller forskjellig bilde av barns erfaringer med å være på barnehus i forbindelse med dommeravhør. Våre resultater peker i retning av stor grad av samstemmighet. Noen unntak finnes imidlertid. Blant annet er barns vurdering av møtet med politiet noe mer positivt enn voksnes vurdering. Når det gjelder ventetiden og venterommet er bildet motsatt: her er de voksnes vurderinger litt mer positive enn barnas.

Vi stilte også spørsmål om barnets alder har betydning for hvordan dagen har vært. For de fleste av temaene vi har belyst er det ikke slik. Unntak finnes imidlertid. Vi har blant annet vist at sammenlignet med barn under ti år er barn over ti år noe mer urolige på forhånd og at de sjeldnere liker venterommet veldig godt. Samtidig får de oftere detaljert informasjon om hva som skal skje på barnehuset og de får oftere tilbud om samtale før de reiser hjem.

Alt i alt er bildet av barns erfaringer med å være på barnehus svært positivt. Det barna spesielt trekker fram er de hyggelige voksne de har møtt, de fine lokalene, og at barnehuset er et sted for barn. Vi har ikke data om barns erfaringer med å bli avhørt andre steder enn på barnehus. Det vi imidlertid kan si er at de tingene barn trekker fram som særlig viktige for hvordan de har opplevd det å være på barnehus, er ting som ikke er til stede når barn avhøres i retten eller hos politiet: her finnes ikke voksne som har som oppgave å passe på at de har det bra, venterommene er ikke utstyrt for dem, og stedet som sådan er ikke for barn spesielt. Mot denne bakgrunnen er det åpenbart at samtlige barnehus oppfyller intensjonen om å redusere den belastningen det er for barn å forklare seg til politiet når man mistenker at de er utsatt for vold eller seksuelle overgrep.

Når dette er sagt viser materialet samtidig at rutinene noen ganger glipper. Blant annet er det noen få barn som ikke blir hilst på når de kommer til barnehuset og noen få som ikke får informasjon om hva som skal skje i løpet av dagen eller tilbud om mat eller drikke. Det er også noen få barn som formidler at møtet med politiet var ugreit og noen få som ikke har fått tilbud om å snakke med noen på slutten av dagen.

7 Jurister og politifolks synspunkter på ordningen med barnehus

Innledning

Et av hovedformålene med innføringen av barnehus var å bedre samarbeidet mellom aktører og instanser som involveres når barn er mistenkt utsatt for vold eller overgrep. I intervjuene fortalte både ledere og ansatte at det var en del motstand mot barnehusene i starten, ikke minst fra forsvarere og dommere, men at ting har gått seg til etter hvert. Både ledere og ansatte formidlet også at barnehusets rolle mer og mer oppfattes som uproblematisk, og at arbeidet med sakene har funnet sin form (se også Bakketeig m.fl. 2012).

I dette kapitlet belyser vi hvordan jurister og politifolk oppfatter ordningen med barnehus, og hvilken forskjell de opplever at involveringen av barnehus gjør i disse sakene. Utgangspunktet for analysene er en elektronisk spørreundersøkelse blant profesjonelle aktører som var involvert i dommeravhør ved barnehus, over en periode på to måneder. Hvordan vi konkret gikk fram for å samle inn dette materialet, er beskrevet i kapittel 2.

Analysene vi presenterer omfatter jurister og politifolk i følgende roller: bistandsadvokat, forsvarer, avhører, etterforsker/politijurist og dommer. Disse aktørene har ulike oppgaver knyttet til dommeravhøret, som også kan påvirke hvordan de vurderer ordningen med barnhus, samt hvilke fordeler og ulemper de ser ved å involvere barnehus i saker der barn er mistenkt utsatt for vold eller overgrep. Et premiss for evalueringen er at det er viktig å få fram synspunktene og erfaringene til aktører i ulike roller når man skal vurdere hvordan barnehusmodellen fungerer.

Følgende spørsmål belyses i dette kapitlet:

- Hva mener jurister og politifolk om barnehus som ramme for dommeravhør og medisinsk undersøkelse?
- Hva mener jurister og politifolk utgjør barrierer mot bruk av barnehus?

- Hvordan opplever jurister og politifolk at hensynet til den rettslige prosessen ivaretas?
- Hva mener jurister og politifolk er styrker og svakheter ved dagens barnehusmodell?

Den røde tråden i kapitlet er altså forskjeller og likheter mellom jurister og politifolk i ulike roller. Vi har også undersøkt om det er signifikante forskjeller mellom jurister og politifolk med erfaring fra ulike barnehus. Når vi har funnet forskjeller har vi også undersøkt om de kan skyldes andre faktorer. Gjennomgående er forskjellene mellom jurister og politifolk med erfaring fra ulike barnehus små. Funnene vi presenterer gjelder altså jurister og politifolk med erfaring fra barnehus – generelt.

Barnehus som ramme for dommeravhør

Hva mener jurister og politifolk om ordningen med barnehus? Vi har stilt flere ulike spørsmål som til sammen gir et bilde av dette. Det første spørsmålet var om det er bedre for barn at dommeravhør foregår ved barnehus enn ved domstolen. De aller fleste mener det: 71 prosent svarte ja, helt klart og 22 prosent svarte ja, i noen grad. Andelen som svarte nei var fire prosent, mens to prosent svarte vet ikke. Deltakerne ble også bedt om ta stilling til følgende påstand: «Barnehuset bidrar til at dommeravhøret blir mindre belastende for barn/unge.» Svarfordelingen var slik: 74 prosent svarte at utsagnet stemte godt, 20 prosent svarte at det stemte sann passe, fire prosent svarte nei og to prosent svarte vet ikke.

Vi undersøkte videre om de ulike aktørene vurderte disse spørsmålene forskjellig. For det sistnevnte spørsmålet fant vi ingen variasjon mellom aktører i ulike roller. For det førstnevnte spørsmålet fant vi at andelen som svarte ja, helt klart var noe lavere blant forsvarere og etterforskere/politijurister, og noe høyere blant avhørere og dommere, men forskjellene var ikke signifikante. Vi fant også noe variasjon knyttet til reisetid: jo lenger reisetid til barnehuset, jo færre var det som oppga at barnehuset helt klart er det beste stedet for gjennomføring av dommeravhør.

Hovedinntrykket er uansett at jurister og politifolk uttrykte en positiv holdning til barnehus som ramme omkring dommeravhør. Dette kom til

uttrykk også på andre måter. Vi spurte blant annet om deltakerne mente barn blir bedre ivaretatt når barnehus er involvert i saken, enn når dommeravhøret foretas utenfor barnehus. Svarfordelingen for de ulike aktørene er vist i tabell 7-1.

Tabell 7-1 Etter din oppfatning, blir barn/unge bedre ivaretatt når barnehus er involvert enn når barnehus ikke er involvert? Prosent

	Bistands-advokat	Forsvarer	Avhører	Etterforsker/ politijurist	Dommer	Totalt
Ja, helt klart	82	60	86	81	76	78
Ja, i noen grad	16	37	17	17	22	20
Nei	2	3	2	2	2	2
Totalt	100	100	100	100	100	100
(n=)	(51)	(30)	(53)	(53)	(41)	(210)

n.s

Nær åtte av ti svarte at barn/unge blir bedre ivaretatt når barnehus er involvert enn når dommeravhøret foretas utenfor barnehus. Det var liten forskjell mellom de ulike aktørene. Ett unntak var forsvarerne, som ser ut til å være noe mer delt i sin holdning til dette spørsmålet (60 prosent svarte ja, helt klart).

Det er de ansatte på barnehuset som bærer hovedansvaret for ivaretagelsen av barn i denne situasjonen. Juristene og politifolkene var også svært positive i sin vurdering av hvordan de ansatte på barnehusene skjøtter denne oppgaven: 94 prosent oppga at de ansatte er vennlige og ivaretagende overfor barn som kommer til barnehuset, 86 prosent oppga at de ansatte bidrar til å skape en trygg ramme omkring dommeravhøret og eventuell medisinsk undersøkelse, og 80 prosent oppga at barnehuset passer på at barnet vet hva som skal skje den dagen dommeravhøret finner sted. De øvrige svarte at utsagnene stemte sånn passe eller at de ikke visste. Det var altså ingen som oppga at utsagnene ikke stemte. Det var ingen statistisk signifikante forskjeller mellom de ulike gruppene av aktører. Det samme gjaldt vurderingen av den barnefaglige kompetansen til de ansatte: Tre fjerdedeler mente det stemte godt at den var høy, mens åtte prosent mente det stemte sånn passe. De resterende svarte at de ikke visste. På dette spørsmålet var det imidlertid signifikante forskjeller mellom de ulike gruppene av aktører ($p < 0,01$):

Avhørerne var betydelig mer positive enn de andre aktørene: hele 97 prosent mente det stemte godt at de ansatte hadde høy faglig kompetanse om vold og overgrep mot barn og unge. Forsvarerne var minst positive: 58 prosent mente at de ansatte hadde høy faglig kompetanse.

Basert på intervjuene med ledere og ansatte på barnehus vet vi at barnehusene er opptatt av at det å ivareta barn også handler om å ivareta foreldre og andre pårørende som følger barn til barnehus (jf. kapittel 4). Vi spurte derfor om juristene og politifolkene mente familien og andre pårørende blir bedre ivaretatt når barnehus er involvert i saken enn når dommeravhøret foretas utenfor barnehus.

Tabell 7-2 Etter din oppfatning, blir familien/pårørende bedre ivaretatt når barnehus er involvert enn når barnehus ikke er involvert?

	Bistands-advokat	Forsvarer	Avhører	Etterforsker/ politijurist	Dommer	Totalt
Ja, helt klart	79	61	92	64	73	74
Ja, i noen grad	17	32	6	32	23	22
Nei	4	7	3	4	5	4
Totalt	100	100	101	100	101	100
(n=)	(52)	(31)	(36)	(53)	(40)	(212)

n.s

Nær tre fjerdedeler mente familien/pårørende blir bedre ivaretatt når barnehus er involvert enn når dommeravhøret foretas utenfor barnehus. Forskjellen var liten mellom de ulike aktørene, men forsvarere og etterforskere/politijurister svarte noe sjeldnere at dette «helt klart» er tilfelle og noe oftere at dette «i noen grad» er tilfelle.

Også overfor de voksne som følger barn til barnehus, er det å bli møtt på en vennlig måte og å få god informasjon viktige elementer i ivaretakelsen. Jurister og politifolk er positive i sin vurdering av hvordan de ansatte på barnehuset ivaretar dette ansvaret: 85 prosent oppga at det stemte godt at de ansatte på barnehuset var vennlige og ivaretakende overfor foreldre og andre pårørende, og 73 prosent oppga at de ansatte passet på at foreldre og andre pårørende var informert om hva som skulle skje på barnehuset. For begge utsagn var det noen forskjeller mellom aktørgruppene, først og fremst knyttet til svaralternativet «vet ikke».

Barnehuset som ramme for medisinsk undersøkelse

Hvorvidt det skal gjennomføres medisinsk undersøkelse i en sak, er opp til politiet. Slike undersøkelser har som formål å undersøke barnet for tegn på vold og overgrep, og å dokumentere disse med tanke på en framtidig rettssak. Et viktig siktemål med barnehusene har vært at fagfolkene skal komme til barnet, og ikke motsatt. Som beskrevet i kapittel 3 er legene som utfører medisinsk undersøkelse utleid fra et sykehus, og ikke ansatt ved barnehuset. Hvor ofte legen er til stede varierer imidlertid. Som vist i kapittel 3, gjennomføres det få medisinske undersøkelser ved barnehusene. Flere av barnehuslederne var kritiske til dette, og noen mente at det burde være slike undersøkelser i alle saker. En begrunnelse var at det kan være viktig å trygge barnet og foreldrene på at barnet ikke er skadet selv om det har vært utsatt for et overgrep, dvs. at den medisinske undersøkelsen kan ha en helende effekt. En annen begrunnelse var at barnet kunne være utsatt for vold og overgrep i tiden frem til dommeravhøret, at det har gått lang tid fra anmeldelsen til dommeravhøret kan derfor ikke være avgjørende. Det ble også pekt på at en medisinsk undersøkelse kan avsløre vold og overgrep som har funnet sted lang tid tilbake.

Vi stilte jurister og politifolk følgende spørsmål: «I de sakene det er aktuelt, er det bedre for barn/ unge at den medisinske undersøkelsen skjer på barnehuset enn på sykehus?». Vi antar at de aller fleste har forholdt seg til spørsmålet som et spørsmål om rettsmedisinske undersøkelser. Vi fant at relativt mange (40 prosent) ga uttrykk for at de ikke visste om det var bedre for barn om den medisinske undersøkelsen ble foretatt på barnehuset. Andelen som svarte «vet ikke» var særlig høy blant dommere (72 prosent). Avhørere og etterforskere var mest positive til barnehuset som ramme omkring medisinsk undersøkelse: Om lag 70 prosent av deltakerne i begge grupper svarte at dette stemte helt klart eller i noen grad. Tilsvarende andel blant bistandsadvokater og forsvarere var henholdsvis 56 og 46 prosent.

Vi fant også at jurister og politifolk med erfaring fra saker der det var blitt gjennomført medisinsk undersøkelse på barnehuset var mer positive, enn de som ikke hadde tilsvarende erfaring (tabell 7-3).

Tabell 7-3 Er det bedre for barn med medisinsk undersøkelse på barnehuset fordelt etter erfaring med medisinsk undersøkelse. Prosent

Barnehus bedre for barn	Ikke erfaring*	Erfaring med sykehus	Erfaring med barnehus	Alle
Ja, helt klart	15	8	64	37
Ja, i noen grad	14	24	17	17
Nei	4	16	1	5
Vet ikke	62	51	18	41
Totalt	100	99	100	100
(n=)	(58)	(37)	(99)	(209)

*kategoriene «vet ikke» og «nei» slått sammen til «ikke erfaring», $p < 0,001$

Blant jurister og politifolk med erfaring fra saker der medisinsk undersøkelse var gjennomført på barnehuset, oppga nær to tredjedeler (64 prosent) at det er bedre for barn med medisinsk undersøkelse på barnehus enn på sykehus. Blant de som ikke har erfaring med medisinsk undersøkelse på barnehus oppga majoriteten at de ikke visste. I denne gruppen var det også noen som svarte nei. Denne andelen var større blant de som hadde vært involvert i saker der det var gjennomført medisinsk undersøkelse ved et sykehus, enn blant dem som ikke hadde erfaring med medisinsk undersøkelse verken ved sykehus eller ved barnehus. Jurister og politifolk fikk også spørsmål om barnehuset bidrar til å gjøre den medisinske undersøkelsen mindre belastende for barn/unge. Ikke uventet fant vi det samme mønsteret som vi allerede har kommentert: De som hadde erfaring fra saker der den medisinske undersøkelsen var foretatt på barnehuset, var betydelig mer tilbøyelige til å svare at dette stemte, enn de uten slik erfaring.

De som hadde krysset av for at de hadde vært involvert i saker der den medisinske undersøkelsen ikke var foretatt ved et barnehus, ble spurt om hva grunnen til dette var. Det var relativt få som svarte på dette spørsmålet ($n=28$), og en del av dem oppga at de ikke visste. Blant de øvrige ble blant annet disse grunnene nevnt: at det var en akutt sak, at undersøkelsen allerede var foretatt på overgrepsmottak, at sykehuset hadde vært involvert før barnehuset kom inn i bildet, samt ønske om undersøkelser som ikke kan utføres ved barnehus.

De som hadde erfaring med saker der den medisinske undersøkelsen var foretatt ved barnehuset, ble spurt om hvordan de syntes opplegget rundt den medisinske undersøkelsen fungerte. Blant de som svarte ($n=81$) skrev de aller fleste at de syntes opplegget fungerte bra. Det som trekkes fram er blant

annet at belastningen for barnet blir mindre når det slipper å reise til sykehus, at rammene er trygge for barnet, at legen vet hva som er framkommet i avhøret, og at det kan framkomme nye ting under den medisinske undersøkelsen. Sitatene under er illustrerende:

Veldig bra. De er profesjonelle og det er selvfølgelig bra å ha det på samme sted.

Bra, barnet slipper å møte enda et nytt miljø, nemlig sykehuset.

Den fungerer bra, ofte kommer barnet med opplysninger som ellers ikke ville ha blitt fanget opp.

De (få) negative kommentarene handlet om at det hadde kommet fram ting under den medisinske undersøkelsen, som barnet ikke hadde gjentatt i et etterfølgende avhør.

Dårlig. Angivelige utsagn fra barnet under legeundersøkelsen ble i forvansket form brakt videre og ga foranledning til uttrettende og villedende forsøk på å få barnet til å si noe bestemt for kameraet.

En løsning som ble foreslått, er at man gjør lydopptak fra den medisinske undersøkelsen for å dokumentere eventuelle utsagn som kommer fra barnet.

Barrierer mot bruk av barnehus

I intervjuene med barnehuslederne uttrykte flere stor grad av frustrasjon overfor tingretter som har valgt ikke å benytte barnehus til dommeravhør. Det skjer også at dommeravhør foretas utenfor barnehus selv om den aktuelle tingretten vanligvis bruker barnehus til dommeravhør. Hvorfor dette skjer, er også interessant i denne sammenhengen.

Vi spurte jurister og politifolk om de hadde vært involvert i saker de siste to årene der barnehus ikke var blitt brukt, og hva som var grunnen til at barnehuset ikke ble brukt i den eller de aktuelle saken(e). I overkant av 40 prosent oppga at de hadde vært involvert i en eller flere saker de siste to år, der barnehuset ikke var blitt brukt. To tredjedeler av dem skrev også inn hva de mente årsaken var. Svarene er i all hovedsak knyttet til faktorer som lang reisevei, at barnet nærmet seg 16 år, at barnet var (perifert) vitne og ikke fornærmet, samt at oppfølging fra barnehuset ikke ble ansett som nødvendig

(barnet trengte ikke oppfølging eller hadde allerede oppfølging fra lokalt hjelpeapparat). Flere anførte kapasitetsproblemer hos barnehuset, samt at det har vært snakk om hastesaker, for eksempel i helger når barnehuset ikke har noe tilbud.

Politiets lokaler ble benyttet p.g.a. kapasiteten til barnehuset og at det var en HASTESAK.

Avhør hastet og mulighet for gjennomføring på barnehuset innen kort tid var ikke mulig.

Mangel på kapasitet i akutt sak, de andre tilfellene har tingretten ment at det ikke var nødvendig.

Noen av disse grunnene – som situasjonene disse siste sitatene viser til – kan sies å være legitime. Andre vil det åpenbart være uenighet om, for eksempel reisevei. Gjennom deltakernes svar kommer det også frem at de ikke alltid vet hvorfor tingretten velger ikke å benytte barnehuset i en sak. Materialet tyder dessuten på at tingrettenes praksis varierer: faktorer som inngår i skjønns-vurderingen ved noen tingretter (alder, antatt oppfølgingsbehov, rolle i saken), vektlegges ikke ved andre tingretter.

Lang reisevei blir ofte trukket fram som en barriere mot å bruke barnehus til gjennomføring av dommeravhør. Det er også et moment i diskusjonen om behovet for å opprette flere barnehus. Et interessant spørsmål i forlengelsen av dette er hvor grensen ser ut til å gå for at reiseveien blir en avgjørende faktor for de som er involvert i gjennomføringen av dommeravhør. Vi ba juristene og politifolkene oppgi hvor mange timer reisen til barnehuset tok for dem. Vi ba dem også vurdere i hvilken grad reiseveien var til hinder for at de selv kunne delta på møter på barnehuset og for å bruke barnehuset i alle relevante saker fra deres kommune/distrikt.

Sammenhengene mellom disse vurderingene og faktisk reisetid er vist i tabell 7-4 og 7-5. Vi oppgir resultatene for utvalget som helhet siden vurderingene ikke så ut til å være knyttet til hvilken profesjonelle rolle deltakerne hadde hatt. En opplysning er imidlertid at de som har oppgitt at de har reist i tre timer eller mer har erfaring kun fra tre barnehus: Tromsø, Bergen og Kristiansand.

Tabell 7-4 Er reisetiden til hinder for at du kan delta på møter på barnehuset fordelt etter reisetid. Prosent

	Under 1 time	1–2 timer	3 timer +	Alle
Nei	97	80	36	86
Ja, i noen grad	3	18	32	10
Ja, i stor grad	0	2	32	4
Totalt	100	100	100	100
(n=)	(133)	(56)	(22)	(211)

p<0,001

Mønsteret i tabell 7-4 tyder på at smertegrensen for reisetid til barnehuset ser ut til å gå ved tre timer. Blant de som reiser i kortere tid er det relativt få som mener reisetiden er til hinder for at de selv kan delta på møter på barnehuset. Når reisetiden blir tre timer eller lenger øker denne andelen betraktelig, og kun en tredjedel svarer kategorisk nei. Som det framgår av tabellen er det også noen som mener reisetid er et problem når den er kort: tre prosent av de som har reist i under en time svarte at reisetiden i noen grad er til hinder for at de kan delta på møter på barnehuset. Det samme er tilfelle med 18 prosent av de som har reist mellom en og to timer.

Tabell 7-5 Er reisetiden til hinder for å bruke barnehuset i alle aktuelle saker i din kommune / ditt distrikt fordelt etter reisetid. Prosent

	Under 1 time	1–2 timer	3 timer +	Alle
Nei	87	75	38	79
Ja, i noen grad	13	25	19	17
Ja, i stor grad	0	0	43	4
Totalt	100	100	100	100
(n=)	(134)	(56)	(21)	(211)

p<0,001

Mønsteret i tabell 7-5 peker i samme retning som mønsteret i tabell 7-4: En reisetid på to timer eller mindre regnes som uproblematisk av de aller fleste, mens vurderingen blir en annen når reisetiden bikker tre timer. På samme måte som for forrige spørsmål var det noen av de som reiser under en time og mellom en og to timer som mente reisetiden i noen grad er til hinder for å bruke barnehuset i alle aktuelle saker fra deres kommune eller distrikt (henholdsvis 13 og 25 prosent).

Vi er usikre på hvordan vi skal forstå disse resultatene. Vi vil tro at de fleste mener at en reisetid på under to timer må kunne aksepteres både for dem selv og for barn og pårørende. En mulig tolkning er at svarene ikke reflekterer at reisetid på under to timer er en reell barriere mot å bruke barnehus, men en faktor som stjeler tid fra andre oppgaver, og kompliserer arbeidet med disse sakene.

Ivaretakelsen av det rettslige perspektivet

Det har vært en tilbakevendende diskusjon om barnehusene bidrar til at hensynet til barnet går på bekostning av hensynet til de rettslige sidene ved saken, for eksempel i form av dårligere bevisopptak. Det motsatte bekymringen finnes også, dvs. at de rettslige sidene får for stor plass også innenfor barnehusmodellen.

Vi stilte jurister og politifolk et konkret spørsmål om forholdet mellom disse to hensynene: «Barnehuset skal både ivareta barn/unge (barneperspektivet) og bedre rettssikkerheten i saker om vold/overgrep mot barn/unge (det rettslige perspektivet). Hvordan mener du barnehuset balanserer disse hensynene?». Svarfordelingen er vist i tabell 7-6.

Tabell 7-6 Hvordan balanseres barneperspektivet og det rettslige perspektivet? Prosent

	Bistands-advokat	Forsvarer	Avhører	Etterforsker/ politijurist	Dommer	Totalt
Begge hensyn ivaretas godt	69	45	86	79	66	70
Rettslig perspektiv mest fokus	6	0	3	0	7	3
Barneperspektiv mest fokus	26	55	11	21	27	26
Totalt	101	100	100	100	100	99
(n=)	(51)	(31)	(53)	(53)	(41)	(212)

p<0.01

Majoriteten av juristene og politifolkene (70 prosent) oppga at hensynet til barnet og hensynet til den rettslige prosessen ivaretas godt innenfor barnehuset. Noen få mente at det rettslige perspektivet får mest fokus (3 prosent), mens de resterende (26 prosent) mente barneperspektivet får mest fokus. Som vist i tabellen er det noen forskjeller mellom de ulike gruppene av

aktører. Forsvarerne skilte seg ut i særlig grad. Blant dem var det langt vanligere å mene at barneperspektivet får mest fokus (55 prosent). Avhørerne skilte seg ut i motsatt retning: blant dem var det relativt få som mente at barneperspektivet får mest fokus (11 prosent).

Også på dette punktet ba vi deltakerne utdype svaret sitt. Blant de (få) som mente at det rettslige fokuset kan overskygge barneperspektivet, var det noen få som nevnte at bevisstheten kan være lav om hvilke spørsmål man kan stille barn, samt at muligheten for terapeutisk oppfølging burde være bedre. En av deltakerne har også formidlet et viktig poeng, nemlig at det ikke nødvendigvis er negativt om det rettslige perspektivet får forrang.

I de saker jeg har vært involvert har det rettslige perspektivet mest fokus uten at det har gått på bekostning av barneperspektivet. De synes jeg også er riktig i forbindelse med straffesaker.

Blant de som mente hensynet til barnet får mest fokus, har ca. halvparten (n=26) utdypet synspunktet sitt. Også her kommer det fram at det ikke nødvendigvis oppfattes som negativt at barnehuset først og fremst ivaretar hensynet til barnet:

Barnehuset har mest fokus på barneperspektivet slik jeg opplever det. Dette er helt riktig av dem, fordi det rettslige perspektivet ivaretas godt av de øvrige aktørene (herunder dommer, forsvarer, aktor og bistandsadvokat).

Noen formidlet også at problemstillingen ikke er så relevant:

Jeg kan ikke se at barnehuset har noen betydning i forhold til det rettslige perspektiv.

Men dette er uproblematisk da det er tilstrekkelig rettslig perspektiv som følge av påtalejurist, forsvarer og bistandsadvokat.

Jeg oppfatter at barnehuset først og fremst bidrar til at avhørs-situasjonen blir minst mulig belastende. Har ikke erfaring med at barnehuset gjør noen særlig forskjell vedrørende det rettslige perspektivet all den tid det er lokale polititjenestefolk som [foretar avhørene].

De fleste har imidlertid uttalt seg på en måte som tilsier at de mener det *er* negativt at barneperspektivet kommer mer i fokus enn hensynet til rettens beviskrav.

Barnehusene mangler ofte forståelse for at det foretas et avhør som eventuelt skal være bevis i en straffesak – og hvordan slike bevis kan ødelegges [eller] forstyrres.

Dette er et to-sporet system, hvor det noen ganger synes som om barnehuset ikke ser at påtalespørsmålet vurderes annerledes enn det de gjør.

I noen saker har jeg oppfattet at barnehusets aktører ikke helt ser eller klarer å holde fokus på det rettslige perspektivet (beviskrav og bevissikring). Jeg er likevel av den oppfatning at dette var mer fremtredende tidligere.

Vi har hatt noen få tilfeller hvor råd fra barnehuset har ført til at straffesaken har blitt blåst.

Noen få har også anført at vektleggingen av barneperspektivet kan gå ut over hensynet til den mistenkte eller siktede i saken.

Fokuset har en tendens til [å] bli barnets rett – ikke den siktedes rett. Dette fordi de ansatte i barnehuset har en faglig tyngde, som enkelte dommere i for stor grad lar seg lede av.

Rettsikkerhet må være et mål i forhold til alle parter, også mistenkte. Føler noen ganger at man kan bli litt for ukritisk til barnet, og i alle fall litt for ukritisk til barnets fremstilling der hvor konflikten i realiteten er mellom foreldrene. (...)

Vi har også sett på de utdypende svarene til de som mente at de to hensynene balanserer godt innenfor barnehusmodellen (n=36). Hva er det de anfører som viktig i så måte? Et viktig stikkord er rolleavklaring.

Barnehuset har sin rolle, slik som de andre aktørene har sine. Kombinasjonen med at alle vektlegger sine oppgaver bidrar til at det også blir en forståelse for at man kan ha ulike syn på en aktuell sak. Det bidrar til utvikling. (...)

Det er viktig med rolleavklaringer i forhold til barnehusene sin rolle ved dommeravhør og forståelse for den enkelte aktør sin rolle. At det avklares i hver enkelt sak hva som skal skje videre i forhold til oppfølging fra barnehuset.

I avhørssituasjon får politiavhører/aktor styre avhøret uavhengig av barnehuset. Barnehuset er til stede og er tilgjengelig for å gi råd og tolke barnet, men blander seg ikke i det politifaglige. (...)

Jeg synes det er en bra balanse med hensyn til rettsikkerheten og barneperspektivet. Avhører gjør jobben mht til rettsikkerheten og barnehuset følger med [på] barneperspektivet.

Andre synspunkter kan knyttes til stikkord som dialog om roller, samarbeid og kompetanse.

Barnehuset setter ikke i gang med sin oppfølging uten først å avklare dette med politiet.

Vi (politiet) har et meget godt og nært samarbeid med barnehuset. Det gjør at denne balansen blir ivaretatt.

De som arbeider på barnehuset er dyktige, og klarer fint å trekke grensene selv.

De ansatte ved barnehusene har sin egen kompetanse, organisert i politiet og med sin solide velvillighet for det beste for alle parter synes [dette] å gi en bred erfaring som gjør at disse perspektivene ivaretas glimrende, etter mitt syn.

På direkte spørsmål svarte ni av ti at de ansatte på barnehusene har god rolleforståelse (utsagnet passer godt eller sånn passe). Vi fant ikke forskjeller knyttet til deltakernes profesjonelle rolle.

Vi spurte også om juristene og politifolkene mente at ordningen med barnehus har bidratt til bedre rolleavklaring mellom aktuelle aktører og instanser. Dette spørsmålet er altså av mer generell karakter enn spørsmålet om de ansattes rolleforståelse. Avhørerne skilte seg ut ved å være langt mer positive i sin vurdering enn de øvrige aktørene: 67 prosent oppga at de mente det stemte godt at barnehus har bidratt til bedre rolleavklaring. Tilsvarende andel blant dommerne, som var minst positive i sin vurdering, var 30

prosent. Spørsmålet er hvordan vi skal tolke dette mønsteret. De som svarer at barnehusene ikke har bidratt til bedre rolleavklaring, kan mene at rolleavklaringen er og har vært god, og at barnehusene derfor ikke bidrar til noen bedring. Det kan imidlertid også bety at de er misfornøyd med at barnehusene ikke har bidratt til bedring. Hvorvidt barnehusene anses som ansvarlig for å bedre rolleavklaringen, vet vi ikke.

Styrker og svakheter ved dagens barnehusmodell

Avslutningsvis vil vi redegjøre for hva juristene og politifolkene mener er styrker og mangler ved dagens barnehusmodell – når de svarer på direkte (åpne) spørsmål om dette. Nær tre fjerdedeler svarte på spørsmålet om hva de mente var styrkene ved dagens barnehusmodell (n=155). Svarene speiler mye av det som er kommet fram allerede.

Mange har vektlagt at barnehusmodellen innebærer at alle involverte aktører er samlet på ett sted, og at dette er til barnets beste.

All kompetanse på ett sted.

Alt er på en plass, noe som gjør at barnet og verge slipper å kjøre fra det ene offentlige kontoret til det andre.

Alt på ett sted. Kompetente ansatte og et operativt apparat som kan ta imot og håndtere barna på en helt annen måte enn domstoler/politi.

Flere trekker også fram at barnehusmodellen innebærer at kompetansen blir høyere og at samordningen blir bedre.

At barn har ett sted å forholde seg til. Det bidrar trolig også til større kompetanse.

Bl.a. mye kompetanse samlet på en plass. Samordning.

Barnet blir ivaretatt. Faglig miljø styrkes.

Ivaretakelsen, rammene for både barn/foreldre og etterforsker/avhører. Informasjonen andre aktører får ved at de ansatte ved barnehuset er tilstede ved avhør er svært viktig. Kan se på det som en utdanning av dommere, forsvarere osv.

Et annet svar som går igjen er at lokalene er tilpasset formålet, og at atmosfæren er god og bidrar til å trygge barnet.

At barnet slipper den litt «skumle» situasjonen ved å være på en politistasjon, samt at man kan gjøre alt på en gang.

Bedre samhandling mellom aktørene. Bedre tilrettelagte fasiliteter både for de profesjonelle aktørene og også for barna som møter til avhør. Særlig for barna skaper dette en tryggere ramme, som er med på å bidra til at avhør av barna går bedre.

Et godt sted å være for barn som uansett må oppleve det som vanskelig å være i en avhørssituasjon.

Mange uttrykker også en grunnleggende tilslutning til den «pakken» barnehusmodellen representerer.

Det er selve lokalitetene, rådgiverne sin rolle og oppfølgingen, samt muligheten til medisinsk undersøkelse samme sted.

Hyggelig stemning, lekerom, psykologisk bistand og oppfølging, bra teknisk utstyr, effektivitet ...

Gode tekniske løsninger. Gode møteforhold. God mottakelse og ivaretagelse av barna og de voksne.

Helheten. At både barnet og dets foresatte får bedre oppfølging, samt at politisaken blir bedre opplyst fordi politiet med samrådsmøtet i forkant og kontakt med andre aktører blir bedre forberedt til dommeravhøret.

Flere er også inne på at denne «pakken» sikrer en enhetlig behandling av sakene landet over.

Når det gjelder mangler ved barnehusmodellen var svarene mer varierte, men speiler stort sett ting vi allerede har vært inne på. Det skal også nevnes at flere av de som har svart på dette spørsmålet (n=125) har skrevet at de ikke kommer på noen mangler. Blant de som har nevnt mangler, er kapasiteten ved barnehusene et tema som går igjen. Manglende kapasitet og lang reisevei brukes også som argumenter for å opprette flere barnehus.

For lang reiseavstand for mange i landet vårt fortsatt, gjør at mange barn ikke får nytte av barnehuset. Det må opprettes så mange barnehus at alle barn får komme dit når en sak oppstår.

For få og for spredt.

Et forslag som er nevnt for å unngå kapasitetsproblemer, er å ansette avhørere ved barnehusene. Et annet forslag er døgnbemanning.

Et tema som går igjen er at det er for mange aktører som må inn i bildet når saker behandles i barnehus. Flere stiller spørsmålstegn ved ressursbruken.

Det er for mange aktører til stede.

Det kan av og til være for mange personer til stede, hvilket synes unødvendig og fordyrende.

Etter mitt syn må det spørres om det er nødvendig at domstolen er representert ved avhøret, eller om det er tilstrekkelig at en annen kompetent myndighet ivaretar det formelle rundt et avhør.

[Barnehusmodellen] er for ressurskrevende. For mange involverte. Overdreven fokus på, og problematisering av rettssikkerhetsaspekter. Noe må gjøres ellers er jeg redd kostnadene på sikt kan skade barnehusmodellen.

Barnehusets rolle oppfattes også som uklar av flere.

Gir en noe uklar rolle. Er barnehuset en del av barnevernet? Er det en del av etterforskningsinstansen/politiet/rettsvesenet? Hvor havner opplysninger som gis på/til barnehuset – hos barnevern og/eller politi?

Manglende kontroll med barnehusets eventuelle involvering i forkant av avhør. Noen av barnehusets ansatte har hatt en feilaktig oppfatning av sin rolle. Jeg har blant annet opplevd at en ansatt insisterte på å være til stede under bistandsadvokatens samtale med egen klient.

De ansattes juridiske kunnskaper om rettigheter, plikter osv. under barneavhør har noen ganger framstått som mangelfulle. Reglene er ikke spesielt avanserte og det burde derfor avholdes kurs eller lignende, noe det muligens også gjør ...

Det forstyrrer domsstolsfunksjonen = kjølig, distansert vurderende.

Ut over dette blir også noen praktiske ting nevnt, blant annet at tolken ikke bør sitte sammen med barnet, at aktørene som er involvert i dommeravhøret bør få vite hva slags oppfølging barnet blir gitt i etterkant av avhøret, samt at alle bør bli tatt imot og vist til riktig rom osv.

Avslutning

I dette kapitlet har vi redegjort for hva jurister og politifolk med erfaring fra barnehus mener om ordningen. Oppsummert viser analysene at:

- Jurister og politifolk gjennomgående er positive i sin vurdering av barnehus som ramme omkring dommeravhør. Både barn og voksne blir bedre ivaretatt når dommeravhør foregår på barnehuset, enn i domstolen eller hos politiet. De ansatte på barnehusene har høy faglig kompetanse og gjør en god jobb overfor barn og foreldre/pårørende.
- Jurister og politifolk er mer delt i sin vurdering av barnehus som ramme omkring medisinsk undersøkelse. Mange gir uttrykk for at de ikke har noen mening om dette, særlig blant de som ikke har erfaring fra saker der medisinsk undersøkelse er foretatt på barnehus. Blant de som har slik erfaring, mener åtte av ti at det er bedre for barn at den medisinske undersøkelsen foregår på barnehus enn på sykehus. En tilsvarende andel gir uttrykk for at barnehuset bidrar til å gjøre den medisinske undersøkelsen mindre belastende for barn.
- Tingrettene legger ulike forhold til grunn når de vurderer om barnehus skal brukes eller ikke. Argumentene for ikke å bruke barnehus omfatter blant annet lang reisevei, at barnet nærmer seg 16 år, at barnet er (perifert) vitne og ikke fornærmet, samt at oppfølging fra barnehuset ikke er nødvendig. Det skjer også at avhør må tas andre steder fordi det ikke er plass på barnehuset, eller barnehuset har stengt.
- Åtte av ti oppfatter ikke lang reisevei som et problem når det gjelder bruk av barnehus i saker fra eget distrikt. Smertegrensen ser ut til å gå ved en reisetid på tre timer eller mer. I gruppen som reiser så lenge, mener et flertall at reisetiden er til hinder for å bruke barnehuset i alle saker fra eget distrikt. Men også blant deltakere med betydelig kortere reisetid, er det noen som opplever at reisetiden er problematisk.
- Sju av ti mener at barneperspektivet og det rettslige perspektivet er godt balansert i barnehusmodellen. Blant de øvrige mener de aller fleste at det

er barneperspektivet som får mest fokus. Forsvarerne er den gruppen som oftest mener dette. For begge «leire» er rolleavklaring et viktig stikkord. Ni av ti mener samtidig at de ansatte på barnehusene har god rolleforståelse (utsagnet passer godt eller sånn passe) Andelen som svarer positivt på at barnehusene har *bidratt til* bedre rolleavklaring er noe lavere.

- De momentene jurister og politifolk trekker fram som styrker ved barnehusmodellen korresponderer godt med det som har vært hensikten med etableringen: at alle fagfolk skal samles på ett sted så barnet slipper å reise rundt og at dette skal styrke kompetansen i fagmiljøet og samordningen av innsatsen.
- De momentene de trekker fram som mangler viser samtidig at barnehusmodellen ikke løser alle utfordringer i arbeidet med volds- og overgrepssaker: manglende kapasitet og lang reisevei nevnes, at det er unødige mange aktører involvert trekkes fram samt at barnehusets rolle kan være problematisk. Manglene er altså både av praktisk og prinsipiell art.

Et spørsmål vi har belyst gjennom kapitlet er likheter og forskjeller mellom aktører i ulike roller. Det overordede inntrykket er at det er relativt stor samstemmighet mellom de ulike aktørene, og at vurderingen av ordningen med barnehus gjennomgående er positiv. Samtidig ser vi at avhørerne gjennomgående svarer mer positivt enn de andre aktørene, mens forsvarerne gjennomgående svarer noe mer negativt.

8 Jurister og politifolks synspunkter på ordningen med dommeravhør

Innledning

Som redegjort for i kapittel 1 er gjennomføringen av dommeravhør regulert gjennom en forskrift. Justisdepartementet nedsatte i 2010 en arbeidsgruppe som skal vurdere endringer i forskriften, blant annet knyttet til de nevnte forholdene. I mandatet til arbeidsgruppen står det at behovet for en gjennomgang av forskriften er påpekt fra flere hold, inkludert barnehusene, domstolen og riksadvokaten.¹⁴ Arbeidsgruppen skal legge fram sitt forslag for Justisdepartementet i september 2012.

Vi har kartlagt hva jurister og politifolk som har erfaring fra barnehus mener om følgende forhold:

- Obligatorisk bruk av barnehus til dommeravhør
- 14-dagersfristen for gjennomføring av dommeravhør
- Hvem som bør kunne gjennomføre dommeravhør
- Spørsmålet om gjentatte avhør
- Barnevernets adgang til bisitterrommet
- Bruk av videokonferanse ved dommeravhør

Analysene omfatter jurister og politifolk i følgende roller: bistandsadvokat, forsvarer, avhører, etterforsker/politijurist og dommer. Grunnlaget for analysene er en elektronisk spørreundersøkelse blant profesjonelle aktører som var involvert i dommeravhør ved barnehus, over en periode på to måneder. Hvordan vi konkret gikk fram for å samle inn dette materialet, er beskrevet i kapittel 2.

¹⁴ Mandat for arbeidsgruppe som skal gjennomgå regelverket om dommeravhør og observasjon av barn og psykisk utviklingshemmede, Justisdepartementet 2010.

Også i dette kapitlet er det likheter og forskjeller mellom jurister og politifolk i ulike roller som er den røde tråden. Som i foregående kapittel har vi også undersøkt om det er forskjeller mellom jurister og politifolk med erfaring fra ulike barnehus. Variasjonen er gjennomgående liten.

Bør barnehus brukes i alle saker?

Da vi intervjuet barnehuslederne ga de uttrykk for at tiden nå er moden for å pålegge tingrettene å bruke barnehus ved gjennomføring av dommeravhør. Deres argumenter handlet først og fremst om at barnehus er et bedre tilbud for barn og pårørende og at alle barn og pårørende bør gis samme mulighet for et tilrettelagt tilbud uavhengig av hvor de bor.

Som vist er jurister og politifolk grunnleggende positive til barnehus som ramme for dommeravhør. Mange mener også at barnehus er den beste rammen for gjennomføring av medisinsk undersøkelse. Et spørsmål er imidlertid om jurister og politifolk også mener at alle dommeravhør i saker som omhandler vold og overgrep mot barn bør gjennomføres på barnehus.

En relativt liten andel av juristene og politifolkene svarte kategorisk nei (7 prosent), en viss andel svarte at det kommer an på (21 prosent), mens majoriteten svarte ja (72 prosent). Det var liten forskjell mellom de ulike aktørene i vurderingen av dette spørsmålet. Vi fant heller ikke systematiske forskjeller knyttet til erfaring (hvor mange saker man har vært involvert i ved barnehus).

Et interessant spørsmål er hvilke argumenter som anføres for de ulike posisjonene. Vi la derfor inn et åpent spørsmål der deltakerne kunne utdype sitt standpunkt.

Blant de som svarte nei, og som har utdypet svaret sitt (n=9), var det ingen typer av svar som utmerket seg. Flere av svarene uttrykker imidlertid en tilsvarende det kommer an på-holdning, som de som har krysset av for dette svaralternativet. Blant de sistnevnte utdypet 35 svaret sitt. Et forhold noen av dem trakk fram er sakens alvorlighetsgrad. Flere mente at i mindre alvorlige saker kan avhøret like gjerne skje lokalt.

Barn avhøres i langt større grad enn før og det er stor variasjon mht. alvorlighetsgrad. I lite alvorlige saker er det ikke nødvendig og hensiktsmessig ressursbruk at alle må reise til barnehuset.

Dersom det er snakk om mindre overgrep (blotting med ukjent gjerningsmann eller kontakt på nett der bilder ikke er sendt, men det dreier seg om seksuelt krenkende opptreden), og saken har skjedd langt unna et barnehus, så mener jeg barnet kan avhøres hos lokal [tingrett].

Andre påpekte at barnets alder og rolle i saken bør tas i betraktning. Barn som er vitner kan avhøres lokalt, mens barn som er fornærmede bør avhøres på barnehus. Små barn bør få komme til barnehus, mens man kan vurdere å avhøre barn som er nærmere 16 år lokalt. Lang reisevei ble også trukket fram:

Det kommer an på hvordan barnet og de øvrige forholder seg til reisetiden og i noen tilfeller kan reisetiden bli svært lang for små barn.

Noen anførte at andre løsninger må velges dersom det fører til forsinkelser i saken å bruke barnehus.

I all hovedsak skal barnehus brukes. Så har vi saker der man ser andre løsninger som gir partene en raskere avklaring uten bruk av barnehuset. Det skal vektlegges at det er mange parter som skal stille til avtalt dato og da skal det være en overveid konklusjon.

Ikke hvis det blir store forsinkelser i saken. Man må også ta hensyn til lang reisetid for impliserte. I visse tilfeller bedre å ta et sted som ligger nærmere.

Et annet tema som kom opp er at barnehuset ikke er nødvendig hvis barnet allerede har god oppfølging. Noen mente også at det bør gjennomføres kartleggingssamtaler hos politiet før man kopler inn barnehuset.

Blant de som svarte ja på spørsmålet om barnehus bør brukes i alle saker, har 91 utdypet svaret sitt. Ivaretagelse og oppfølging er temaer som går igjen i sitatene: Barnehus bør brukes i alle saker fordi både barn og voksne blir bedre ivaretatt enn om dommeravhøret blir tatt lokalt:

Rett og slett fordi barn synes bedre ivaretatt.

På barnehuset er det personer til å ta seg av fornærmede og pårørende. Det er det ikke på samme måte i domstolene.

Jeg er veldig fornøyd med hvordan både private og profesjonelle aktører blir tatt imot på barnehuset. Opplever atmosfæren som god og vennlig og vil tro at det er langt mer skremmende for barn å møte i tingretten hvor det er liten tilrettelegging for barn.

Et annet argument som framholdes er at når man vet at barna får oppfølging på barnehuset, så gjør dette at de andre aktørene kan konsentrere seg om sine oppgaver.

Ivaretakelsen av barn og pårørende er i fokus på barnehuset. Andre aktører kan konsentrere seg om egne oppgaver.

Dommeravhøreren kan konsentrere seg om sin oppgave og til og med få gode råd slik at han/hun følger seg tryggere.

Det å kunne konsentrere seg om oppgaven innebærer blant annet å slippe å bekymre seg for hva som skjer med barnet etter avhør. Dette ble eksemplifisert i intervju med avhørere fra politidistrikt der barnehus sjelden ble brukt. De fortalte blant annet at bekymringen for om barnet var godt ivaretatt eller ikke, kunne føre til at de ble mer forsiktig i avhørssituasjonen.

I forbindelse med oppfølging trakk flere også fram betydningen av barnehusets koordinerende rolle. Et annet moment som ble nevnt er at barnehuset sikrer en felles standard for arbeidet med disse sakene.

Barnehusene sikrer et enhetlig minimumsnivå (og vel så det) i forhold til hvordan barnet og de pårørende/familien opplever saken. Kvaliteten på avhørene blir nok også bedre. I tillegg hender det at barnehusets medarbeidere blir spurt til råds av både dommer og andre.

Barn i utkantstrøk har krav på like stor rettssikkerhet som i byene.

Disse to siste sitatene handler også om at det oppleves som urettferdig at ikke alle barn får den oppfølgingen det å få komme til et barnehus innebærer.

14-dagers fristen for gjennomføring av dommeravhør

I dommeravhørsforskriften er det satt en 14-dagers frist for gjennomføring av avhør etter anmeldelse. Samtlige barnehus rapporterer at denne fristen sjelden overholdes, samt at dette særlig gjelder voldssaker. Dette bekreftes av en gjennomgang som er foretatt av nærmere 40 saker ved Troms politidistrikt.¹⁵ Den konkluderte med at politiet var hovedansvarlig for at dommeravhørene ikke ble foretatt innen fristen. Andre aktører som tingretter, barnehuset og advokater forsinket avhørene bare i liten grad. Ansvarspulverisering, manglende prioritering og mangelfulle rutiner, var blant hovedfunnene i rapporten som ble lagt fram. Funnene i rapporten dannet grunnlag for en ny dommeravhørsinstruks for politidistriktet, som ble iverksatt i januar 2012.¹⁶

Vi stilte to spørsmål om tidsbruken i dommeravhørssaker. Begge var åpne, dvs. at deltakerne selv skrev inn svaret sitt. Det første var formulert slik: «Dommeravhør skal foretas innen to uker etter at saken er anmeldt. I praksis går det ofte lenger tid. Hva mener du er grunnen til at det tar lenger tid?». Det andre spørsmålet var formulert slik: «Hva mener du kan gjøres for å redusere tiden fra anmeldelse til dommeravhør?». Svaret på det sistnevnte spørsmålet er naturlig nok en refleksjon av svaret på det førstnevnte. Vi kommenterer derfor kun svarene på dette spørsmålet, dvs. hva deltakerne mente vil kunne avhjelpe situasjonen. Et budskap som går igjen er at årsaken til at fristen overskrides er sammensatt, og fordrer tiltak på flere plan. En helt annen tilnærming er å endre forskriften på dette punktet, noe som også blir foreslått av noen deltakere:

¹⁵ Troms politidistrikt (2011): Fra anmeldelse til dommeravhør i Troms politidistrikt. Rapport fra dommeravhørsutvalget.

¹⁶ Instruksen har disse hovedelementene: En etterforsker i volds- og sedelighetsgruppen har 30 prosent stilling som dommeravhørskoordinator. Vedkommende er dommeravhører og har lang erfaring. Koordinatoren har en personlig stedfortreder med samme kvalifikasjoner. Koordinatoren tar seg av praktisk tilrettelegging i alle dommeravhørssaker i politidistriktet. Instruksen tydeliggjør ansvarsfordelingen, og inneholder klare retningslinjer for hvordan sakene skal håndteres. Blant annet har gruppeleder/traffesaksansvarlig en virkedag på seg til å melde innkomne saker til koordinator. Koordinator har deretter en virkedag på å innhente nødvendige opplysninger og viderebringe disse til påtaleansvarlig, som også har en virkedag på å beramme dommeravhøret hos tingretten. Ordningen skal sikre at det ikke går mer enn tre virkedager fra saken er registrert hos politiet, til dommeravhøret er berammet.

Endre dommeravhørsforskriften ... Sette større press på politiadvokat i forhold til å sende begjæring om dommeravhør.

Endre loven slik at det gjennomføres politiavhør av barn jf. svensk modell¹⁷. Da kan politiet selv bestemme tempo i forhold til taktiske momenter i saken.

Noen oppfordret også til realisme når det gjelder 14-dagers fristen:

Ikke mulig å få alle saker innenfor fristen. Mange involverte, det kan være helligdager og ferier osv. Stort sett fungerer systemet.

Generelt synes jeg det går raskt nok.

Jeg tror ikke den kan reduseres under to uker.

Jeg synes at dommeravhørene berammes så raskt det lar seg gjøre for samtlige av aktørene.

Det er også viktig å få fram at flere har kommentert at det ikke nødvendigvis er i barnets interesse at avhøret foretas innen 14 dager. For eksempel trekkes det frem at det alltid bør foretas noe etterforskning før et avhør, noe som kan ta mer enn 14 dager. Det å fremskaffe mest mulig informasjon nevnes også som gunstig for å få til et godt dommeravhør.

Et svar som også gikk igjen var at problemet med overskridelse av fristen er mangel på ressurser både i politiet, i barnehusene og i domstolen. Når det gjelder politiet handler dette både om etterforskere og avhørere. Forslagene som ble framsatt handler om at man bør få flere stillinger i hele kjeden av aktører som behandler slike saker, inkludert i barnehusene. Også behovet for utdanning av flere avhørspersoner ble nevnt.

I tillegg til å øke kapasiteten har flere pekt på at det er for lav prioritet av slike saker blant politi og andre aktører. For eksempel var det de som mente at det er tilstrekkelig med ressurser i politiet, problemet er at politiet ikke prioriterer denne typen saker. Andre pekte på behovet for økt bevisstgjøring og prioritering blant alle aktører. Noen mente også at løsningen kan være flere barnehus.

¹⁷ I Sverige har påtalemyndighetene og ikke domstolene ansvar for avhøret

En gruppe beslektede svar handlet om at slike saker må få mer fokus, og at det som trengs er bevisstgjøring og høyere kompetanse ved lensmannskontorene. Høyere grad av spesialisering var et annet svar som gikk igjen. For eksempel at man må få egne avdelinger som kun jobber med denne typen saker. Noen pekte også på at en mulig løsning for retten er å ha faste forsvarere og bistandsadvokater som står parat til å ta sakene når de kommer inn.

Dette siste momentet viser til et annet tema som framkom: Behovet for å endre rutinene rundt disse sakene. Deltakere med erfaring fra barnehuset i Tromsø ga uttrykk for positive forventninger til den nye dommeravhørsinstruksen og ordningen med en egen dommeravhørskoordinator. Tiltakene åpner for at man kan melde behovet for dommeravhør umiddelbart og direkte til domstolen, som så avsetter tid i påvente av at politiet bekrefter/avkrefter at det er behov for dommeravhør. I mellomtiden kan politiet foreta sine øvrige undersøkelser.

Et annet forslag som ble nevnt for å effektivisere saksforløpet, er å forenkle opplegget rundt dommeravhør. Et tiltak er å kunne foreta politiavhør i forkant av dommeravhør, eventuelt en vakt- eller beredskapsordning som gjør at man kan ta avhør når saken anmeldes. I denne forbindelse var det noen som stilte spørsmål ved hvor viktig dommerens og bistandsadvokatens rolle er på det tidspunktet i saken der man utreder hva saken handler om. Noen nevnte også at det er mange involverte parter under selve dommeravhøret. Sitatet under er et tydelig eksempel.

Det bør kanskje vurderes hvor mange som må være tilstede på et dommeravhør. Til tider er det for mange mennesker involvert. Har opplevd 18 stk. involverte i et dommeravhør, inkl. barn.

Tiltakene som er forslått handler altså i all hovedsak om kapasitet, prioritering, forenkling og rutiner. Og, som det går frem, foreslås gjerne en kombinasjon av ulike tiltak.

Hvem bør kunne gjennomføre dommeravhør?

Blant barnehuslederne var det delte meninger om hvorvidt andre enn politifolk bør kunne utføre dommeravhør med barn. To av barnehusene har for eksempel søkt om plass på Politihøgskolens etterutdanningskurs i barneavhør

for rådgivere uten politiutdanning, men fikk ikke adgang. Andre barnehusledere uttrykte på sin side sterk skepsis til å slippe andre enn politifolk til som avhørere. Begrunnelsen er at dette kan føre til rolleblanding: De ansatte på barnehus skal ikke være direkte involvert i de strafferettslige sidene ved saken, men ivareta barnet. Et tredje standpunkt var at det kan være behov for å lempe på bestemmelsen når det gjelder de minste barna, hvor behovet for særlig barnefaglig kompetanse er størst, og overfor psykisk utviklingshemmede, som også stiller særlige krav til avhøreres kompetanse.

Som en bakgrunn for spørsmålet om andre enn politiet kan gjennomføre dommeravhør, vil vi først redegjøre for hvordan de ulike aktørene vurderer kompetansen til de politifolkene som i dag gjennomfører avhør. Spørsmålet vi stilte var formulert slik: «I de sakene du har vært involvert i, hvordan vil du vurdere avhørers kompetanse i å ivareta barnet / den unge i avhørssituasjonen». Vi gjør oppmerksom på at avhørerne i utvalget ikke svarte på dette spørsmålet, samt at vi har slått sammen svaralternativene middels, nokså lav og svært lav. Ingen av deltakerne hadde krysset av for nokså lav, og kun en deltaker (forsvarer) hadde krysset av for svært lav.

Tabell 8-1. Avhørers kompetanse i å ivareta barnet i avhørssituasjonen. Prosent

	Bistands-advokat	Forsvarer	Etterforsker/ politijurist	Dommer	Totalt
Svært høy	50	37	78	37	53
Nokså høy	40	37	20	56	37
Middels	10	27	2	7	10
Totalt	100	101	100	100	100
(n=)	(52)	(30)	(54)	(41)	(177)

p<0,001

Til sammen oppga ni av ti at avhøreren i de sakene de hadde vært involvert i hadde høy kompetanse i å ivareta barn i avhørssituasjonen: 53 prosent mente kompetansen var svært høy, og 37 prosent at den var nokså høy. Som det framgår av tabellen skilte etterforskere/politijurister seg fra de øvrige aktørene: i denne gruppen mente nær åtte av ti at avhørers kompetanse i å ivareta barn under avhør var svært høy. Vi vet ikke hva som er årsakene til at denne gruppen skiller seg ut. En forklaring er at det tettere samarbeidet mellom etterforsker/politijurist og avhører gjør at etterforsker/politijurist har bedre forutsetninger for

å se avhørers kompetanse i konkrete saker, enn hva tilfellet er for de øvrige aktørene. Men det kan også være at folk i disse to rollene oftere er kolleger til vanlig, og at den positive vurderingen henger sammen med at avhøreren er en person etterforskeren har en positiv relasjon til.

I hvilken grad er jurister og politifolk i ulike roller åpne for at andre enn politifolk kan gjennomføre dommeravhør med barn? Svarfordelingen er vist i tabell 8-2.

Tabell 8-2 Etter din oppfatning, bør andre enn politiet kunne gjennomføre dommeravhør med barn? Prosent

	Bistands-advokat	Forsvarer	Avhører	Etterforsker/ politijurist	Dommer	Totalt
Nei	43	45	73	82	51	60
Ja	33	32	8	4	22	19
Vet ikke	24	23	19	15	27	21
Totalt	100	100	100	(100)	100	100
(n=)	(51)	(31)	(37)	(54)	(41)	(214)

p<0,001

Når vi ser på utvalget samlet, svarte 60 prosent kategorisk nei, 19 prosent svarte ja, og 21 prosent svarte vet ikke. Avhørere og etterforskere/politijurister var mindre åpne enn de øvrige aktørene for at andre enn politifolk skal kunne avhøre barn. Andelen som svarte nei på spørsmålet var henholdsvis 73 og 82 prosent. Blant bistandsadvokater, forsvarere og dommere var oppfatningen mer delt; om lag halvparten svarte nei, og de resterende svarte ja eller vet ikke.

Også for dette spørsmålet ba vi deltakerne om å utdype synspunktet sitt. Hva er argumentene til de som er positive til at andre enn politiet kan gjøre avhør, og blant de som avviser dette? I alt har 24 deltakere utdypet hvorfor de mener andre enn politiet skal kunne gjennomføre avhør. Svaret som gikk igjen var at så lenge den som avhører har god kjennskap til «nødvendige formalia» er det ingenting i veien for å bruke andre faggrupper til avhør. Noen mente også at andre faggrupper egner seg bedre enn politiet, fordi de har høyere kompetanse i kommunikasjon med barn. Både dommere, psykologer, barnehusansatte og barnevernpedagoger ble nevnt som alternativer til politiet.

Den som avhører må selvsagt ha grundig kjennskap i hvilke regler som gjelder prosessuelt for avhør, men primært kunne etablere kontakt med barn.

Det viktigste med dommeravhørene er å få barnet til å fortelle hva det har opplevd / ikke har opplevd og at den forklaringen de gir er en mest mulig riktig gjengivelse av dette. For å oppnå dette er det mange andre faggrupper [enn politiet] som egner seg.

Noen mente man må være pragmatisk når det gjelder hvem som skal kunne gjennomføre avhør, og påpekte at det å åpne for andre faggrupper vil bøte på kapasitetsproblemet i politiet.

Så lenge politiet ikke har større kapasitet bør det åpnes for andre faggrupper med kompetanse. Best om politiet utdanner flere til å gjennomføre avhør.

Blant de som stilte seg avvisende til at andre enn politiet kan gjennomføre avhør med barn, har 79 deltakere begrunnet synspunktet sitt. En gruppe deltagere avviste at andre bør kunne gjennomføre dommeravhør på prinsipielt grunnlag. De la vekt på at dommeravhøret er et etterforskningskritt, og at etterforskning skal foretas av politiet.

Det primære med avhøret er å innhente bevis til påtalevedtak og til eventuell behandling i retten. Dette er klart en politioppgave.

Dette er etterforskning.

Straffeprosessloven § 225 første ledd første setning. Vi ønsker oss ikke et samfunn der andre enn politiet forestår etterforskningen av straffesaker.

Fordi selve avhøret er politietterforskning, skal brukes som bevis. Politietterforskerne har topp faglig bakgrunn gjennom sin fagutdanning.

Noen påpekte også at det ikke er andre enn politiet som gjør avhør med voksne, og at det ikke er noen grunn til å tenke annerledes når det gjelder barn.

Jeg likestiller dommeravhør med vanlige politiavhør, forskjellen er jo kun at den som dommeravhøres ikke skal møte i retten. Og politiet tar jo vanlige avhør, og bør også derfor ta dommeravhør.

Utdanningen til politiet er omfattende og utrolig bra. Det er vel heller ingen andre enn politi som avhører voksne.

En annen begrunnelse handlet om politiets særlige forutsetninger for å foreta avhør som kan brukes i retten.

Å snakke med barn er en ting. Å få barna i tale og samtidig tenke polititaktisk og prosessuelt riktig i kombinasjon, er noe annet.

Du må ha «politiblikket» for at straffesakene skal få best mulig kvalitet. Det handler om forsett, subjektiv skyld o.l som må til i straffesaker. Du må være øvd i straffesaker for å få til dette bra.

Behandlerhensynet kan vinkle samtalen bort fra [at] det er et avhør, hvor objektiv informasjonsinnhenting er avgjørende.

En politiutdannet har kompetanse som går vidt utover det å ta selve avhøret. Dette er viktig for etterforskningen.

Kun politifolk er i stand til å ivareta det rettslige aspektet og sikre etterforskningen. Uten dette, kan hele saken bli ødelagt.

Et siste argument som ble anført, er at det kan føre til ulik praksis om man slipper til andre faggrupper som avhørere.

Politiet har en grunnleggende holdning om objektivitet som er svært viktig i slike saker. I tillegg er studiet som avhørerne har velprøvd og man vet at modellen fungerer. Det vil bli altfor ulik praksis om andre aktører skal ta avhør.

En trygghet at alle har samme utdanning og bakgrunn.

De som åpner for andre faggrupper var mer pragmatiske i sin tilnærming, enn de som mente dommeravhør skal gjennomføres av politifolk. I sistnevnte gruppe argumenterte mange rent prinsipielt: avhør er etterforskning, og etterforskning er en politioppgave. I tillegg var det mange som anførte at

politiet har en kompetanse som er helt avgjørende for å få avhør med høy bevisverdi i retten.

Gjentatte avhør

Det har lenge vært en rådende oppfatning at det er til barnets beste å slippe å forklare seg om hva det har opplevd flere ganger. Dette synet ligger også til grunn for den gjeldende dommeravhørsforskriften. Barnehuslederne ga uttrykk for at dette synet er foreldet, og mente det stort sett er uproblematisk for barn å forklare seg flere ganger. I denne sammenhengen er det viktig å skille mellom det å få mulighet til å utdype og bruke tid på å fortelle om det man har opplevd gjennom å snakke med samme person flere ganger og det å måtte forklare seg mange ganger om det samme til ulike personer. Hensikten med etableringen av barnehus var at barn skulle slippe det siste; de skulle komme til ett sted for å fortelle om hva som var skjedd. De som behøvde å få informasjon om hva barnet hadde opplevd ville få vite hva barnet hadde fortalt. Barn under 6 år anses som særlig krevende å avhøre om vold og overgrep. I 2011 ble det derfor igangsatt utprøving av såkalte *sekvensielle avhør* ved barnehuset i Bergen i samarbeid med KRIPOS og fagpersonell ved Politihøgskolen. Erfaringene er foreløpig ikke oppsummert.

Vi spurte om juristene og politifolkene mente regelen om å unngå gjentatte avhør bør endres. De ulike aktørenes synspunkter er vist i tabell 8-3.

Tabell 8-3 Gjentatte avhør skal etter dagens regelverk «så vidt mulig unngås». Mener du denne regelen bør endres? Prosent

	Bistands-advokat	Forsvarer	Avhører	Etterforsker/ politijurist	Dommer	Totalt
Nei	54	61	0	32	70	43
Ja	29	32	97	56	18	46
Vet ikke	17	7	3	13	13	11
Totalt	100	100	100	101	101	100
(n=)	(52)	(31)	(36)	(54)	(40)	(213)

p<0,001

Som vist i tabellen fant vi store forskjeller mellom de ulike gruppene. Den gruppen som var mest innstilt på endring, var avhørerne. Blant dem svarte hele 97 prosent at de mente regelen bør endres. Tilsvarende andel blant

dommerne – som var minst innstilt på endring – var 18 prosent. Blant bistandsadvokater, forsvarere og etterforskere/politijurister, var meningen mer delt. Sistnevnte gruppe var imidlertid mer innstilt på endring enn de to andre gruppene.

Også for dette spørsmålet ba vi deltakerne om å utdype synspunktet sitt. Vi har sett nærmere på svarene fra avhørerne og dommerne, de to gruppene som var mest og minst innstilt på å endre regelen om å unngå gjentatte avhør.

Blant avhørerne var det 34 som utdypet hvorfor de mente regelen om å unngå gjentatte avhør bør endres. Mange viste til at ny forskning har konkludert med at gjentatte avhør ikke er skadelig.

Forskning viser at minnet kan framkalle mer ved gjentatte avhør – heller ikke er det noe som tilsier at mer enn ett avhør gjør barnet skadelidende. Tvert i mot.

Forskning viser at dette ikke er like skadelig som man har trodd tidligere dersom avhørene tas av en med kompetanse. I enkelte komplekse saker vil det også være umulig å få en fullverdig forklaring på bare noen få timer.

Det siste sitatet viser også til et argument som gikk igjen: barn trenger tid for å åpne seg. Det er ikke alltid barnet er klar til å fortelle ved første avhør. Gjentatte avhør kan redusere presset på både barn og avhører.

Det er eit urimeleg stort krav å stilla til barn at dei berre får denne eine sjansen til å fortelja om svært krenkande opplevingar. Dette skal i tillegg forteljas til ein framand person.

Fordi: Man kan ikke forvente at et barn klarer å fortelle om forferdelige og vanskelige opplevelser i løpet av ett avhør. Regelen er gammeldags og skadende. Forskning viser at barn i mange tilfeller trenger å fortelle gjennom sekvenser.

Barn bør få flere muligheter til å forklare seg. Dette sier nyere forskning mye om. De fleste barn uttrykker lettelse over å ha fått lov til å fortelle. Flere trenger mer tid for å kunne fortelle ALT.

Noen har også anført at barn bør få samme mulighet som voksne til å forklare seg flere ganger. De legger altså en norm om likebehandling til grunn.

I henhold til nyere og oppdatert forskning bør denne regelen endres. Videre bør barn ha like mange muligheter og nok tid til å forklare seg. Hvorfor skal barn ha dårligere vilkår enn voksne?

Barna må få flere muligheter til å forklare seg, på linje med de voksne.

Blant dommerne som ønsket å beholde dagens regel, var det 14 som utdypet meningen sin. Flere ga uttrykk for at dagens regel fungerer godt: den åpner for gjentatte avhør der det vurderes som nødvendig.

Regelen åpner for unntak, hvor behovet er der. Regelen sier også at gjentatte avhør skal unngås, nettopp av hensyn til belastningen dette innebærer for barnet. Det fremstår som en fornuftig regel.

Jeg registrerer at oppfatningene er litt delte om dette – både mht. om gjentatte avhør traumatiserer, og om kvaliteten på avhøret forringes. Dagens regel er relativt myk, og ivaretar behovet for en konkret vurdering.

Sistnevnte sitat er inne på to argumenter som flere anfører: at gjentatte avhør er belastende for barnet og at barnets troverdighet som vitne kan svekkes gjennom gjentatte avhør.

Barnevernets adgang til bisitterrommet

Når det gjelder hvem som har adgang til bisitterrommet, er det per i dag slik at det er opp til dommeren å bestemme om barnevernet skal få adgang, mens de øvrige aktørene vi forholder oss til her har lovfestet adgang. I intervjuene med barnehuslederne ble det påpekt at praksisen i dag er svært ulik. Ved noen tingretter er barnevernets tilstedeværelse helt uproblematisk, ved andre får barnevernet aldri adgang. Andre steder varierer det fra sak til sak. Spørsmålet om barnevernets tilstedeværelse i bisitterrommet er tatt opp i evalueringens delrapport 1 (Bakketeig m.fl. 2012). Fokuset er særlig rettet mot synspunktene til dommere og advokater. Konklusjonen er at mange har

motforestillinger, men at skepsisen som regel ikke gjelder ubetinget. For eksempel ga både advokater og dommere uttrykk for at barnevernet burde få være til stede i akutte saker. Skepsisen ser også ut til å ha blitt mindre over tid.

Vår tilnærming er en litt annen. Vi har undersøkt hvor vanlig det er at barnevernet og ansatte fra barnehus ikke får adgang til dommerrommet, og hva som har vært dommerens begrunnelse når dette har skjedd. Vi vet fra intervjudataene våre at det ikke er en aktuell problemstilling at ansatte ved barnehus blir nektet adgang. Vi tolker derfor svarene som om spørsmålet kun dreier seg om representanter fra barnevernet.

At det ikke er uvanlig at barnevernet ikke får adgang til bisitterrommet, bekreftes av våre data. Blant avhørerne, som er den gruppen som er involvert i flest saker, oppga 70 prosent at de hadde opplevd at dommeren ikke hadde tillatt barnevernet å være i bisitterrommet under dommeravhøret. Andelen var betydelig lavere blant de øvrige deltakerne, naturlig nok.

Vi ba deltakerne som hadde opplevd at barnevernet ikke fikk adgang til bisitterrommet, om å oppgi hva dommerens begrunnelse for dette hadde vært. 60 av deltakerne svarte på spørsmålet. Noen av svarene viser til at dommerens begrunnelse var av prinsipiell karakter: så lenge adgangen ikke er regulert bør barnevernet ikke gis tilgang.

Barnevernets tilstedeværelse er ikke regulert i forskriften om dommeravhør. Det er derfor barnevernets tilstedeværelse må begrunnes, og ikke det motsatte. Begjæringen fra barnevernet kommer alltid i formøtet, det vil si under 30 minutter før avhøret.

Hjemmelsmessige forhold. Korrekt forståelse av risikoen for «samrøre».

Manglende hjemmel.

Andre dommere har lagt til grunn at barnevernet ikke har noen part i straffesaken.

At dette var politi og påtales domene.

Barnevernet er ikke en part i et rettsmøte.

Dommeravhøret er et bevisopptak som primært skal gi grunnlag for avklaring av de påtalemessige spørsmål.

Sammenblanding av roller.

En annen begrunnelse handler om at barnevernet kan innkalles som vitne i straffesaken, og derfor ikke bør ha hørt hva andre vitner forklarer.

Som regel fordi barnevernets ansatte også hadde status som vitne eller det ble antatt at de kunne bli vitner. Jeg har også opplevd at barnevernets ansatte har blitt nektet å være tilstede fordi dommeren har ment at de ikke hadde noen rett til å være tilstede.

At barnevernet er melder i saken og skal avhøres som vitne.

Andre begrunnelser som opptrer i materialet, er at det er unødvendig for barnevernet å være tilstede fordi de har nok informasjon i forkant, eller kan få informasjon fra politiet eller barnehuset i etterkant, samt at tilstedeværelse kan gi ansatte i barnevernet innblikk i forhold de ikke trenger å vite noe om.

Bruk av videokonferanse ved dommeravhør

Dommeravhør innebærer at det er en dommer som har ansvar for avhøret. Det er imidlertid ikke alltid slik at dommeren eller alle de andre aktørene er fysisk til stede på barnehuset, de kan også delta fra lokal tingrett via videolink. På bisitterrommet er det to tv-skjermer, en som viser hva som skjer i avhørsrommet og en som viser de som sitter utenfor barnehuset. Det innebærer at når dommeren og eventuelt flere av partene sitter utenfor barnehuset, så vises de på skjerm i bisitterrommet slik at de som er til stede på barnehuset ser dem. I tillegg til dommer hender det at påtale, forsvarer og bistandsadvokat sitter sammen med dommeren et annet sted enn på barnehuset. Alle barnehusene understreker imidlertid betydningen av at bistandsadvokaten er fysisk til stede på barnehuset sammen med barn og pårørende.

Synspunktene på, og erfaringene med, bruk av videooverføring ved dommeravhør varierer mellom barnehusene; fra grunnleggende positiv til svært skeptisk. Skepsisen springer ut av erfaringer med at dynamikken mellom de tilstedeværende ved avhør forringes hvis alle ikke er samlet i

samme rom. Et eksempel som ble gitt, var at dommeren og de andre som er til stede sammen med ham eller henne i tingretten har en egen kommunikasjon seg i mellom som de ikke involverer de som sitter på barnehuset i. Man får to grupperinger, der dialogen blir forringet. Videooverføring er mest brukt ved barnehuset i Tromsø (jf. kapittel 3). Grunnen til dette er de store avstandene i regionen barnehuset dekker. I følge de ansatte ved barnehuset i Tromsø har de positive erfaringer med videooverføring, og de opplever ikke at det dannes ulike grupperinger.

Vi kartla om juristene og politifolkene mente det var greit at det brukes videokonferanse i forbindelse med dommeravhør. Svarene fordelte seg slik: 65 prosent svarte «ja», 16 prosent svarte «nei», mens 19 prosent svarte «vet ikke». Det var små forskjeller mellom jurister og politifolk i ulike roller. Andelen som mente videokonferanse er greit var imidlertid langt høyere blant de som selv hadde erfaring enn blant de som ikke hadde erfaring med videokonferanse i forbindelse med dommeravhør (tabell 8-4).

Tabell 8-4 Er det greit med videokonferanse fordelt etter erfaring med videokonferanse. Prosent

	Har erfaring	Har ikke erfaring	Totalt
Nei	9	21	16
Ja	89	47	65
Vet ikke	2	32	19
Totalt	100	100	100
(n=)	(89)	(122)	(211)

p<0,0001

Et interessant spørsmål er hva motstanden mot bruk av videokonferanse bunner i. Vi har sett nærmere på begrunnelsene til de deltakerne som mente at det ikke var greit med videokonferanse i forbindelse med dommeravhør (n=22).

En viktig opplysning er at noen av deltakerne har tolket spørsmålet som om det bare er barnet som skal være på barnehuset. En av deltakerne uttrykte seg for eksempel slik: «Det er viktig å etablere en relasjon mellom avhører og barnet, det går ikke via video». En annen uttrykte seg slik: «Som forsvarer ville jeg ikke akseptert dette. Det må etableres kontakt med avhører». Andre har lagt til grunn at bistandsadvokaten deltar via videolink, og uttaler seg

kritisk om dette. De øvrige er opptatt av at kommunikasjonen blir skadelidende når man bruker videolink.

Det blir en mye dårligere dialog mellom de som er på barnehuset og de som sitter på videolink.

Det blir en unaturlig avstand og distanse, som jeg mener påvirker hele avhøret.

Det er viktig at alle [involverte] får en tilstrekkelig nærhet til dommeravhørssituasjonen. Fysisk distanse skaper psykisk distanse og det er ingen tjent med.

Flere har også fremhevet at det er viktig for samarbeidet at aktørene møtes fysisk.

Når man er til stede, og kan snakke direkte med avhører i pausen får man et nærere samarbeid.

Formøtet er viktig. Det samme er møtet under avhøret.

Oppsummert kan vi si at motstanden mot bruk av videokonferanse er relativt liten, og at den i noen tilfeller bunner i misforståelser om hvordan dette praktiseres. Den innvendingen som flest reiser, handler om at kommunikasjonen mellom de involverte partene blir dårligere – og følgelig også samarbeidet.

Bør noe endres i måten dommeravhør gjennomføres i barnehus?

Vi la inn et åpent spørsmål der deltakerne kunne skrive inn hva de eventuelt mente burde endres i måten dommeravhør gjennomføres i barnehus. 94 av deltakerne skrev inn et svar. Ganske mange har angitt at de ikke ser behov for endringer, eller at de ikke vet. De som har angitt ting som bør endres tar stort sett opp forhold vi allerede har omtalt, som anledningen til gjentatte og/eller sekvensielle avhør, bedre rolleavklaring/rollebevissthet, forenkling av opplegget (hvem må være tilstede, adgang til innledende avhør). Nye ting som blir nevnt er blant annet at det bør gå raskere å få utskrift fra dommeravhøret og at avhøreren bør bruke mindre tid på kontaktetablering og på

andre temaer enn det saken gjelder. En deltaker har også nevnt at det bør gjennomføres lokale evalueringer om hvordan opplegget rundt dommeravhør fungerer, slik at man kan fange opp synspunkter fra ulike aktører.

Avslutning

I dette kapitlet har vi redegjort for hva jurister og politifolk med erfaring fra barnehus mener om ordningen med dommeravhør. Oppsummert viser analysene at:

Majoriteten (72 prosent) mener barnehus bør brukes ved gjennomføring av alle dommeravhør. Blant de resterende mener de fleste at bruken av barnehus bør vurderes når barnet nærmer seg 16 år, når det er et (perifert) vitne og når det allerede har et godt oppfølgings-tilbud. I slike tilfeller kan det hende at det er bedre at avhørene skjer lokalt.

Jurister og politifolk gir uttrykk for at det er et problem at 14-dagers fristen for gjennomføring av dommeravhør overskrides. De foreslår en rekke tiltak for raskere gjennomføring, inkludert å øke kapasiteten på barnehusene, prioritering av disse sakene hos politiet og domstolen, forenkling av opplegget og utvikling av tydelige rutiner. Mange foreslår en kombinasjon av ulike tiltak.

Majoriteten av juristene og politifolkene (60 prosent) svarer nei på spørsmålet om andre enn politiet skal kunne gjennomføre dommeravhør, og avhørere og etterforskere/politijurister er mest avvisende.

Barnehuslederne er positive til at det åpnes for bruk av gjentatte avhør. Det samme er politiavhørerne. Begrunnelsen som oftest trekkes fram av politiavhørerne, er at forskning viser at flere avhør ikke er skadelig for barn, og at barn trenger tid for å klare å formidle hva de har opplevd. Blant de øvrige skiller dommerne seg ut ved å være særlig negative, mens bistandsadvokater, forsvarere og politi-etterforskere er mer delt i sin innstilling. Begrunnelsen som oftest trekkes fram av dommerne, er at dagens regel *er* fleksibel, samt at gjentatte avhør som en hovedregel bør unngås av hensyn til barnet.

40 prosent har opplevd at en dommer har sagt nei til barnevernets begjæring om adgang. Dommernes begrunnelser knytter seg til ulike forhold, inkludert at barnevernets adgang til bisitterrommet ikke er formelt regulert, at barnevernet ikke har noen rolle i etterforskningen samt at den ansatte fra barnevernet kan bli innkalt som vitne i saken.

To tredjedeler mener videokonferanse i forbindelse med dommeravhør er greit. De som har erfaring med bruk av videokonferanse er oftere positive enn de som ikke har slik erfaring. En gjennomgang av begrunnelsene til de som var negative, viser at flere har uklare oppfatninger av hva videokonferanse innebærer. Noen tror at det kun er barnet som er på barnehuset. Motstanden ser ellers ut til å bunne i en bekymring for hva som skjer med kommunikasjonen og samarbeidet partene imellom – der og da og på sikt.

Hovedinntrykket er at juristene og politifolkene er relativt samstemmige i sin vurdering av ordningen med dommeravhør. To unntak finnes. De som selv er avhørere og de som er etterforskere/politijurister mener oftere enn de andre aktørene at det bør være politifolk som gjør dommeravhør. De samme aktørene er også mer positive enn de øvrige til å endre dagens regel om gjentatte avhør.

9. Konklusjoner og anbefalinger

Innledning

Ordningen med barnehus ble innført fordi mange over lang tid hadde vært bekymret for hvordan barn som var utsatt for vold og overgrep ble ivaretatt både i retts- og behandlingsapparatet. Innføringen av barnehus var ment å bote på flere svakheter ved det eksisterende systemet, inkludert manglende samordning mellom aktuelle aktører og instanser, lav kompetanse om vold og overgrep blant fagfolk som jobber med barn og unge, og stor variasjon i måten saker der barn var mistenkt utsatt for vold og overgrep ble behandlet på.

Barnehusene var et svar på en kompleks utfordring, og ment å ha virkninger på svært ulike nivåer: i den enkelte sak var målet bedre ivaretagelse og større grad av rettssikkerhet, for hjelpeapparatet var målet høyere kompetanse og mer samordning, mens målsetningen på samfunnsnivå var å bidra til økt bevissthet om problemstillinger knyttet til vold og overgrep mot barn og unge.

Sett i sammenheng er målsettingene ambisiøse: ett tiltak skal bidra til alt dette. Målene er imidlertid formulert slik at de i stor grad kan anses som oppfylt gjennom opprettelsen av barnehus. Det er åpenbart at barn blir bedre ivaretatt når avhøret foregår på et sted som er tilrettelagt for barn enn når de må møte på politistasjonen eller i tingretten. Det er også ganske selvsagt at avhørene blir bedre når barna er trygge og godt forberedt på hva som skal skje, og at oppfølgingen av både barn og pårørende i etterkant av avhør blir bedre på et barnehus enn hos politiet eller i tingretten. Vi kan også anta at den økte samhandlingen mellom de involverte aktørene bidrar til økt kompetanse, blant annet om hva som er de ulike aktørenes oppgaver, og at oppmerksomheten om barnehusenes virksomhet i offentligheten bidrar til økt samfunnsmessig bevissthet omkring vold og overgrep mot barn og unge.

Våre data bekrefter dette bildet. Barn og pårørende opplever seg som svært godt ivaretatt i barnehusene: Reisetiden er akseptabel, dagen på barnehuset går fort, lokalene er fine og de som jobber på barnehuset er hyggelige og greie. Også politiet får godt skussmål. Våre analyser viser videre

at jurister og politifolk med erfaring fra barnehus er svært positive til ivaretakelsesaspektet ved barnehusene. De ansatte oppfattes som kompetente, og de gjør en god jobb med å koordinere både i forkant og i etterkant av dommeravhørene. Når dette er ivaretatt kan de andre aktørene konsentrere seg om det som er deres primæroppgave i saken. De ansatte ved barnehusene forteller om en iherdig innsats for å få på plass tilbud til barn som trenger oppfølging, de slipper ikke barnet før tilbudet er på plass eller barnet ikke lenger har et behov. Deres mål er å sørge for at tiltakskjeden henger sammen, og at de som skal ivareta barna tilføres den kompetansen som trengs om de ikke har den fra før. På samme måte forteller barnehuslederne om utstrakt utadrettet virksomhet; de ser det som barnehusenes oppgave både å formidle kunnskap og å bidra til utvikling av ny kunnskap. På dette generelle nivået er det altså liten tvil om at barnehusene fungerer etter hensikten, og som et helhetlig tilbud.

Underveis i rapporten har vi løftet fram flere temaer som bør diskuteres når det kommer til barnehusenes virksomhet, blant annet hvem som skal inngå i barnehusenes målgruppe, behovet for tilsynsmyndighet og dagens praksis for dokumentasjon av virksomheten. I det følgende retter vi imidlertid oppmerksomheten mot to forhold som hver på sin måte kan bidra til å uthule ordningen med barnehus – forstått som et helhetlig og standardisert tilbud: at barnehusenes ressurser ikke har økt i takt med saksmengden, og den variasjonen vi ser barnehusene imellom i det saksrettede arbeidet. I tillegg drøfter vi behovet for opplæring av både barnehusenes ansatte og jurister og politifolk som er involvert i gjennomføringen av dommeravhør på barnehusene.

Barnehusenes ressursituasjon

Med unntak av barnehuset i Oslo, har barnehusenes ressursituasjon vært omtrent den samme siden oppstarten. Barnehusene selv rapporterer at antall dommeravhør har økt så mye at ressursene flere steder ikke lenger står i forhold til arbeidsmengden. Flere forventer også fortsatt økning. En konsekvens er at de andre oppgavene barnehusene skal ivareta nedprioriteres. Barnehusene kan dermed stå i fare for å bli redusert til «dommeravhørsfabrikker» uten mulighet til å drive med verken konsultasjon eller oppfølging i

den grad de ønsker, og som det er behov for. Et viktig poeng er også at arbeidet med dommeravhørene ikke må ses isolert fra virksomheten for øvrig. Konsultasjonsvirksomheten er viktig fordi den bidrar til at flere forhold avdekkes og anmeldes, og den bidrar også til kompetanseheving blant fagfolk som jobber med barn og unge. Oppfølgingsansvaret i etterkant er en viktig motivasjon for mange av rådgiverne. Det er i dette arbeidet de får brukt sin kompetanse, og kan gjøre en forskjell. For dem er det også et poeng at vurderingen av barnets oppfølgingsbehov starter allerede når sakspapirene kommer. Når de observerer barnet under avhør, er det også med tanke på å vurdere barnets behov for videre bistand. Å jobbe helhetlig og følge sakene gjennom hele prosessen, presenteres som et vilkår for å gjøre en god jobb også med dommeravhøret. De ansatte forteller at de strekker seg svært langt for å gi barn det samme tilbudet som før, men at grensen er nådd. Uten tilførsel av ressurser blir slitasjen på den enkelte for stor i lengden. Økningen i saksmengde har også betydning for hvordan barnehusene klarer å ivareta kompetansesenterfunksjonen. Flere barnehusledere forteller at de må nedprioritere den utadrettede virksomheten, og at det særlig er rådgivernes mulighet til utadrettet virksomhet som innskrenkes når arbeidsbelastningen øker.

Vår anbefaling er at myndighetene gjør en grundig vurdering av hvilke rammer barnehusene må ha dersom de skal fungere som helhetlige tilbud. I den forbindelse bør det også vurderes om det er behov for flere barnehus. Per i dag er det to regioner der tingrettene i liten grad bruker barnehus til gjennomføring av dommeravhør: Salten- og Helgelandsregionen samt Vestfold og Telemark. Hva som er den beste løsningen for disse regionene er ikke åpenbart. Befolkningsgrunnlaget i førstnevnte region er relativt lite, og det kan være en utfordring å få tak i fagfolk med nødvendig kompetanse. Begge faktorer tilsier at et eget barnehus i denne regionen ikke nødvendigvis er den beste løsningen. På den andre siden er reiseveien lang både fra Salten til Tromsø og fra Helgeland til Trondheim, for de fleste vil reisetiden overstige smertepunktet på tre timer. I den andre regionen er befolkningsgrunnlaget relativt stort, men tingrettene her sogner per i dag til barnehuset i Kristiansand, som har for liten saksmengde slik de selv vurderer det. Å etablere et barnehus i Vestfold eller Telemark kan altså komme i konflikt med muligheten til å opprettholde et faglig godt tilbud i Kristiansand.

Å overføre et eller flere av fylkene som i dag sogner til Kristiansand til barnehuset i Oslo, er uansett ikke tilrådelig uten at ressursene der økes vesentlig. En annen løsning som er foreslått, er å opprette et barnehus til i Østlands-regionen som kan overta ansvaret for deler av dekningsområdene til barnehusene i Oslo og Kristiansand. Ett forslag som også er nevnt, er at noen av barnehusene kan ha en spydspissfunksjon i form av å ha ansvar for kompetansebygging og formidling, mens det finnes flere mindre barnehus hvis hovedoppgaver er koplet til gjennomføring av dommeravhør og oppfølging av de som har vært til avhør.

Vi anbefaler også at myndighetene vurderer om dagens finansieringsmodell, der barnehusene forhandler med hver sin politimester om økte ressurser, bør endres. Hva som kan være alternativer avhenger av om dagens organisering og styringsstruktur beholdes. Dersom den beholdes, mener barnehuslederne at øremerkede midler er å foretrekke.

Variasjonen mellom barnehusene

Et annet forhold som bør diskuteres, er variasjonen barnehusene i mellom i det saksrettede arbeidet. Spørsmålet er om variasjonen står i motsetning til ambisjonen om en enhetlig behandling av saker der barn er mistenkt utsatt for vold eller overgrep. Vår gjennomgang har vist at det er variasjon barnehusene i mellom i alle faser av dette arbeidet, både i forberedelsesfasen, dommeravhørsfasen og oppfølgingsfasen. Noe av variasjonen kan tilskrives de ulike betingelsene barnehusene har når det gjelder geografiske avstander, saksmengde, samt personalressurser- og kompetanse. Andre forhold som spiller inn er knyttet til de instansene barnehusene samarbeider med, for eksempel hvor høy kompetansen er om vold og overgrep og barn i krise. Men de handler også om forskjellige oppfatninger av hvilke oppgaver barnehusene skal ivareta i de ulike fasene, og hvordan de ulike oppgavene best ivaretas. At vi finner slike forskjeller er å forvente i en oppbyggingsfase. Barnehusene som inngår i evalueringen har vært i virksomhet i to–tre år, og har jobbet kontinuerlig med å finne sin plass i arbeidet med dommeravhørssakene, og etablere gode rutiner for arbeidet. Det arbeidet barnehusene har gjort er på mange måter et nybrottsarbeid, hvor veien har blitt til underveis. Noe har de lært av hverandre, og noe har de lært gjennom å

studere barnehus i andre land. Et fellestrekk er imidlertid at rutiner og arbeidsmåter som er hentet fra andre har blitt tilpasset den virkeligheten hvert barnehus har stått overfor.

Måten barnehusene jobber på i dag kan ses som variasjoner over et tema: de fleste oppgaver ivaretas på samtlige barnehus, men på litt ulik måte og i litt ulik grad. En alternativ tolkning er at summen av forskjeller indikerer at målet om enhetlig behandling fortsatt er et stykke unna, og at det er kvalitetsforskjeller barnehusene imellom. Vi heller til den siste tolkningen. Vårt grunnlag er den enkle modellen vi har utviklet for å måle intensiteten i arbeidet i ulike faser. Denne modellen kan diskuteres, men vi tror den gir indikasjoner nettopp på kvalitetsforskjeller i det arbeidet barnehusene gjør. Den forteller noe om hvorvidt barnehusene ivaretar oppgaver som *er* viktige i de ulike fasene, og som ikke blir utført dersom barnehusene ikke ivaretar dem. Det er ingen av de andre aktørene som er involvert i gjennomføringen av dommeravhør som har som rolle å koordinere arbeidet verken i forkant eller i etterkant av avhøret, og heller ingen som har som oppgave å ivareta de pårørende mens barnet er til avhør eller å sørge for at avhøreren vet om at barnet har spesielle behov som det må tas hensyn til i avhørssituasjonen.

Dersom målet om enhetlig behandling skal ligge til grunn for barnehusenes arbeid, anbefaler vi at myndighetene gjennomfører et utviklingsarbeid. Dette må dels handle om å etablere en felles standard for de oppgavene barnehusene skal ivareta i de ulike fasene, og dels om å etablere rutiner og arbeidsmåter som sikrer at oppgavene faktisk ivaretas. Enhetlig behandling handler ikke om at barnehusene skal behandle alle saker likt, men at barnehusene i alle saker skal ivareta et sett av oppgaver blant annet knyttet til ivaretagelse, koordinering og veiledning. En slik standard må med andre ord ikke komme i veien for den muligheten barnehusene må ha for å tilpasse opplegget etter det enkelte barns og den enkelte families behov.

Barnehuslederne har beskrevet sin frustrasjon over å ikke ha et overordnet styringsorgan som kan drøfte og ta stilling til hva som skal være barnehusenes oppgaver i dommeravhørssakene. Barnehusene har mange felles utfordringer som de nå finner individuelle løsninger på. Dette er en ressurskrevende situasjon, som også fører til spenninger barnehusene imellom og som kan unngås dersom en del overordnede problemstillinger og

beslutninger løftes fra barnehusnivået til et høyere nivå. Barnehusledernes forslag er som nevnt at barnehusene blir tilknyttet Justisdepartementet og ikke underlagt politidistriktene, at de får et eget sekretariat samt en styringsgruppe med representasjon fra Justisdepartementet, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet samt Helse- og omsorgsdepartementet. Vår anbefaling er at forslaget vurderes. Argumentet for en slik modell knytter seg særlig til den manglende samordningen barnehusene i mellom som følger av dagens organisering, både hva angår det saksrettede arbeidet og administrative rutiner. Arbeidsoppgaver som systematisering av erfaringer og erfaringsutveksling barnehusene i mellom kan bli lettere å gjennomføre innenfor en slik modell. Trolig kan man også effektivisere deler av arbeidet noe, for eksempel arbeidet med å utarbeide informasjonsmateriell og med å dokumentere virksomheten. Modellen virker også fornuftig ut fra et mer overordnet faglig perspektiv: En styringsmodell som ansvarliggjør de relevante fagdepartementene vil også bidra til å sikre balansen mellom de ulike elementene i barnehusmodellen: Det strafferettslige sporet, behandlingssporet og det overordnede hensynet til barnets beste. Argumentet mot den foreslåtte modellen er at dagens organisering har bidratt til ordningens gjennomslag, koplingen til politiet tydeliggjør barnehusene som en aktør med en selvfølgelig rolle i gjennomføringen av dommeravhør.

Møtet mellom rettssystem og behandlingsapparat

Barnehusene opererer i skjæringspunktet mellom rettssystemet og behandlingsapparatet. Fra barnehusene ble etablert har det vært en bekymring at dette kan innebære rollekonflikter. Overordnet finner vi at rollekonflikter *ikke* er det som preger barnehusenes virksomhet. Vi har kun data fra ett tidspunkt, men antar at situasjonen i dag er bedre enn den var i den første perioden etter oppstart. Samtidig ser vi at barnehusene fortsatt har noen utfordringer knyttet til rolleavklaring. For ansatte på barnehusene handler dette om hvordan de best kan ivareta barn og pårørende uten at dette kommer i konflikt med den strafferettslige prosessen. Hvordan dette kan gjøres er en type kunnskap og bevissthet som de ansatte opparbeider seg over tid. Et tiltak vi tror vil hjelpe, er et system med obligatorisk opplæring til alle

barnehusansatte, for eksempel i form av en grunnlagspakke som gir innsikt i forhold knyttet til straffesaken.

For jurister og politifolk kan visshet om at de barnehusansatte har vært igjennom en slik opplæring bidra til å rydde unna den eventuelle usikkerheten de måtte ha om de barnehusansattes rolleforståelse. Også blant samarbeidspartnerne synes det å råde en del usikkerhet både knyttet til ulike aktørers rolle og når det gjelder barnehuset som institusjon, dvs. hvilke oppgaver som skal ivaretas av hvem, men også hvordan arbeidet organiseres rent konkret. For å unngå misforståelser og rolleklarhet og bidra til å skape trygghet for de aktørene som er involvert i dommeravhør på barnehusene, synes det å være behov for standardisert informasjon som rutinemessig formidles til alle parter. En slik informasjonskanal er barnehusenes egen nettportal. Standardisert informasjon på nettet som retter seg både til fagfolk og til barn og voksne som skal til barnehuset, kan bidra til økt forståelse for barnehusenes organisering og oppgaver.

Avslutning

Vår konklusjon er at barnehusene på et overordnet nivå oppfyller sitt mandat. Gjennom å gi et samlet tilbud fungerer barnehuset slik at fagfolk kommer til barnet istedenfor det som ellers er tilfelle – at barnet må komme til fagfolkene. Barnehusene bidrar både til bedre ivaretagelse av barn som er utsatt for vold eller overgrep, og til bedre koordinering av innsatsen til fagfolk både på den strafferettslige og behandlingsmessige siden.

En diskusjon vi mener bør tas i forlengelsen av evalueringen, er om tiden er moden for obligatorisk bruk av barnehus ved dommeravhør, med mindre særlige hensyn tilsier noe annet. Dagens ordning med frivillig bruk innebærer at barn som er bosatt i områder der tingretten er positiv til barnehus får et helt annet tilbud enn barn som er bosatt i områder der tingretten er negativ. Forskjellsbehandling kan også skje fra sak til sak innenfor samme tingrett fordi dommere har ulikt syn på nødvendigheten av å bruke barnehus. Urettferdigheten i dette blir også større jo bedre tilbudet ved barnehusene blir sammenlignet med det som gis når avhøret tas lokalt.

Når det gjelder barnehusenes virksomhet ser vi to utviklingstrekk som på sikt kan bidra til å uthule ordningen med barnehus, forstått som et

helhetlig og til en viss grad standardisert tilbud til barn som er mistenkt utsatt for vold eller overgrep: det økende misforholdet mellom saksmengde og personalressurser og utviklingen av særegne arbeidsmåter og rutiner ved de enkelte barnehusene.

Når det gjelder ressursituasjonen til barnehusene mener vi det bør gjøres en grundig vurdering, og at myndighetene i forlengelse av en slik vurdering også tar stilling til behovet for å opprette flere barnehus. I denne vurderingen må også geografiske forhold inngå. Både for barn og fagfolk ser en reisetid på mer enn tre timer ut til å være problematisk.

Når det gjelder mangelen på enhetlig behandling av saker, mener vi det bør gjøres et utviklingsarbeid. Barnehusene trenger retningslinjer for hvilke oppgaver de skal ivareta i de ulike fasene i arbeidet med dommeravhørs-sakene. Poenget er ikke detaljstyring, men å tilrettelegge for fortsatt høy kvalitet i arbeidet gjennom hele prosessen – til barns beste.

Selv om rollekonflikter ikke er det som preger barnehusenes virksomhet, ser vi at barnehusene fortsatt har noen utfordringer knyttet til rolleavklaring. Vi anbefaler derfor tiltak knyttet til opplæring av de ansatte ved barnehusene. Vi mener også at det er viktig å øke kunnskapen blant jurister og politifolk om hvilken forskjell barnehusene gjør for barn og pårørende i en ekstremt vanskelig livssituasjon. For, som en av barnehuslederne sa: «Uavhengig av om barna forteller noe under avhør eller ikke, så får de et tilbud her hos oss hvis de trenger det.»

Summary

This report presents findings from the first evaluation of the Norwegian equivalent to children's advocacy centers: *Statens barnehus*. The evaluation was carried out on behalf of the Police Directorate. A second report from the evaluation is published by the Police Academy (Bakketeig et al. 2012).

The Norwegian barnehus model is aimed primarily at police reported incidents of violence and sexual abuse against children under the age of 16. The role of the barnehus staff is to coordinate and facilitate the police interview with the child, to evaluate the child's need for psycho-social assistance, and to provide short term treatment to those in need. The model aims at reducing the stress of the legal process for children and families, to increase the level of cooperation between professionals and to build and disseminate knowledge about victimized children.

This evaluation includes six of the seven centers that exist in Norway, all established from 2007 through 2009. In the report we describe the experiences with the Norwegian barnehus model from the perspectives of children and parents, the police and legal professionals, and staff and administrators. The analysis is based on both interview and survey data.

The number of police interviews carried out in a barnehus increased from 2010 to 2011. In 2011 1605 police interviews with children were carried out in the six centers included in the evaluation. In centers with a particularly high increase the work load is experienced as too heavy for the staff.

The staffs work can be divided into three phases: the preparation phase, the police interview phase and the follow up phase. All centers carry out important tasks in the three phases, but some pay more attention to all tasks than do others. Our conclusion is that there is a need for guidelines as to what the barnehus staff's tasks are in different phases and how the different task should be carried out.

The centers are administered and financed by the police districts in which they are located. The administrators report that this has worked fine,

and that the link to the police system has given the barnehus model a needed legitimacy in the foundation phase. In their view the time has come, however, to rethink this model of organization. We conclude in accordance with the administrators: the current model of organization may work against the aim of a common work standard in cases involving victimized children.

Children and accompanying adults give both then barnehus staff and the police interviewers positive evaluations. They feel taken care of, and appreciate the friendly atmosphere at the barnehus. The message from children is that barnehus is a good place for children. The police and legal professionals are also positive in their evaluations of the barnehus model. Children receive good care “under one roof», the staff is competent in children’s issues and they do a good job at taking care of the parents. The downside is the extra time needed to travel to the barnehus. Some also feel that the use of barnehus leads to more weight being put on the best interest of the child than on the legal process. A majority of 70 percent feel, however, that these issues are well balanced. The police and legal professionals were also asked a number of questions regarding the procedure for police interviews. The message from the police and legal professionals is that the current legal regulation should be changed on a number of issues. For instance, a majority of 72 percent stated that barnehus should not be voluntary for the police districts, but used in all relevant cases.

All in all we conclude that the aims of the measure are fulfilled. Children who are interviewed by the police at barnehus receive better care than children who are interviewed at the police station or in the local court. The model also leads to a more coordinated effort from the involved professionals both from the legal and medical systems. Our view is that it has lead to increased awareness in the general population and higher competence among professionals as well. Two challenges appear from our analyses however: the increased mismatch between police reported cases and resources at the barnehus and the lack of guidelines for the staffs work.

Referanser

- Agder politidistrikt (2008): *Barnehuset Kristiansand. Rapport fra prosjektgruppen.*
- Barnehuset Hamar – en evaluering av tjenestetilbudet (2010). Hamar: Barnehuset på Hamar.
- Bakketeig, E. (2000): *Rettsapparatet som sosialt system i saker om seksuelle overgrep mot barn.* Avhandling for dr. philos-graden. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bakketeig, E. (2000): *En analyse av prinsippet «Barnets beste». Rapport levert NSF.* Oslo: Universitetet i Oslo.
- Bakketeig, E., Berg, M. og Myklebust, T. (2012): *Barnehusevalueringen 2012, delrapport 1: Polisiær evaluering.* Oslo: Politihøgskolen.
- Cross, T.P, Jones, L.M., Walsh, W.A., Simone, M. og Kolko, D. (2007): Child forensic interviewing in Children's Advocacy Centers: Empirical data on a practice modell. *Child Abuse & Neglect*, 31:1031–1052.
- Dokument nr. 8:86 (2003–2004): Forslag fra stortingsrepresentantene May Hansen og Inga Marte Thorkildsen om å innføre en ny avhørsmodell av barn som er utsatt for eller er vitne til en traumatisk krisesituasjon
- Forskrift om dommeravhør og observasjon med mer. Rundskriv G-70/98. Jnr 97/2585 C-J Hef. 23 oktober 1998. Det kongelige justis- og politidepartementet
- Hamar politidistrikt (2007): *Barnehuset i Hamar. Rapport fra prosjektgruppen.*
- Hordaland politidistrikt (2007): *Barnehuset region vest. Rapport fra planleggingsgruppen.*
- Jackson, S.L. (2004): A USA national survey of program services provided by child advocacy centers. *Child Abuse & Neglect*, 28:411–421.
- Johansson, S. (2008): *Myndighetssamverkan i barnahus – organisering, innehåll og process. Delrapport 4 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnahus 2006–2007.* Lund: Universitetet i Lund, Rättssociologiska enheten, Rapport nr. 4.
- Jones, L.M., Cross, T.P., Walsh, W.A. og Simone, M. (2007): Do Children's Advocacy Centres improve families experiences of child abuse investigation? *Child Abuse & Neglect*, 31:1069–1085.
- Justis- og politidepartementet (2006): *Barnas hus. Rapport om etablering av et pilot-prosjekt med ny avhørsmodell for barn som har vært utsatt for overgrep m.m.*

- Kaldal, A., Diesen, C., Berije, J. og Diesen, E. (2010): *Barnahusutredningen, 2010*. Stockholm: Jure Förlag / Juridiska institutionen vid Stockholms universitet.
- La Rooy, D., Katz, C., Malloy, LC., Lamb, ME. (2010): Do we need to rethink guidance on repeated interviews? *Psychology Public Policy and Law*, 16:373–392.
- Larsson, A.S., Lamb, M.E. (2009): Making the most of information-gathering interviews with children. *Infant and Child Development*, 18:1–16.
- Mossige, S. og Stefansen, K. (red.) (2007): *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. Oslo: NOVA. Rapport nr. 20.
- Myklebust, T. (2010). *Dommeravhør som metode*. Arbeidsmetoder og metodearbeid i politiet: PHS Forskning
- Oslo politidistrikt (2010): *Etablering av Barnehuset Oslo. Sluttrapport*.
- Rasmusson, B. (2008): «Det är ju inget dagis precis ...» Barns och föräldrars upplevelser av kontakter med barnahus. *Delrapport 6 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnahus 2006–2007*. Lund: Universitetet i Lund, Rätts-sociologiska enheten, Rapport nr. 6.
- Redd Barna (2006) Høringsuttalelse om Barnas hus. Oslo: Redd Barna.
- Skybak, T. (2004): *Barnas Hus – et helhetlig og barnevennlig tilbud til barn som har vært utsatt for seksuelt misbruk*. Oslo: Redd Barna. Rapport nr. 46.
- Statens barnehus Bergen, *Årsmeldinger for 2008, 2009, 2010, 2011*
- Statens barnehus Hamar, *Årsmeldinger for 2009, 2010, 2011*
- Statens barnehus Kristiansand, *Årsrapporter for 2010, 2011*
- Statens barnehus Oslo, *Årsrapporter for 2010, 2011*
- Statens barnehus Tromsø, *Årsmeldinger for 2009, 2010, 2011*
- Statens barnehus Trondheim, *Årsrapport for 2011*
- Steward, M.S, Schitz, M., Steward, D.S. Joye, N.R og Reinhart, M. (1995): Children's anticipation of and response to coloscopic examination. *Child Abuse & Neglect*. 997–1005.
- Troms politidistrikt (2008): *Barnehuset Tromsø. Rapport fra prosjektgruppen*.
- Walsh, W.A., Cross, T., Jones, L.M., Simone, M. og Kolko, D.J. (2007): Which sexual abuse victims receive a forensic medical examination? The impact of Children's Advocacy centers. *Child Abuse & Neglect*, 31:1053–1068.
- Åström, K. og Rejmer, A. (2008): «Det blir nog bättre för barnen». Slutrapport i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnahus 2006–2007. Universitetet i Lund, Rättsociologiska enheten, Rapport nr. 7.

Vedlegg 1: Informasjonsbrev til barnehusene



Til Barnehuset

Oslo 10. januar 2012

Som avtalt oversendes dere nå spørreskjemaer som skal fylles ut av barn og ungdommer 10 år og eldre, og alle voksne som kommer sammen med barn, uavhengig av barnets alder. Undersøkelsen skal foregå i perioden **16.januar – 23.mars 2012**

Oversender:

1. spørreskjemaer til barn/unge
2. spørreskjemaer til ledsagere
3. ferdigfrankerte konvolutter
4. infoskriv til samarbeidspartnere

Det dere skal gjøre er følgende:

- Gi barn og unge 10 år og eldre ett spørreskjema for utfylling **på barnehuset**.
- Utfyllingen skal skje på slutten av dagen, etter avhør og påfølgende samtale/samrådsmøte. På de barnehusene der barn/unge og følgepersonene kommer tilbake for samtale etter et par dager, kan dere vurdere om skjema kan fylles ut da isteden.
- Dere må gjøre en vurdering av barnet/ungdommens psykiske tilstand i forhold til om det er tilrådelig for dem å fylle ut skjema.
- Spørreundersøkelsen er stilet til barn og unge. Voksne psykisk utviklingshemmede vil kunne føle dette støtende, så er undersøkelsen er ikke beregnet på dem. Hvis deres ledsagere har lyst til å fylle ut skjema er det fint. Dere får gjøre en vurdering av situasjonen.
- For å kunne si noe om svarprosent er det fint hvis dere fortløpende noterer på et ark: kjønn, alder og Barnehus, i de tilfellene der dere vurderer at det ikke er tilrådelig å la noen fylle ut skjema.
- I den grad det er mulig, er det fint hvis alle som følger barn og unge til avhør fyller ut et skjema – uavhengig av barnets alder.

- Når skjemaene er fylt ut skal de legges den ferdigfrankerte konvolutten. Barnehusene sender svarene fortløpende til meg.
- For å kunne undersøke samarbeidspartneres opplevelse av barnehusene må jeg ha e-post adresse til de som kommer i forbindelse med et avhør, både de som observerer avhøret direkte og de som eventuelt venter utenfor, for eksempel fra Barnevernet.
- Dere må samle inn e-post adressene og fortløpende sende dem til meg på mail: tog@nova.no
- Dere har fått tilsendt et infoskriv som dere kan gi til de aktuelle samarbeidspartnerne.

Trenger dere flere spørreskjemaer og konvolutter eller informasjonsskriv, ta kontakt.

Har dere spørsmål må dere ringe eller sende e-post til.

Tonje Gundersen

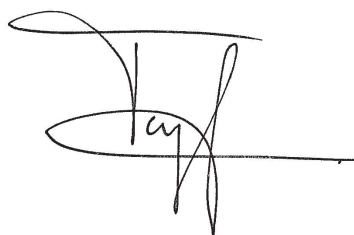
Mobil: 98463404

Kontor tlf: 22541360

e-post: tonje.gundersen@nova.no

Takk for hjelpen så langt

Med vennlig hilsen

A handwritten signature in black ink, consisting of stylized, overlapping loops and a horizontal line at the bottom.

Tonje Gundersen